

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Risk Management στην Εκπαίδευση.

Μπέλλου Έλενα

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου
Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην
Οικονομική της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων

Πειραιάς, Μάρτιος 2024

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM
IN ECONOMICS IN EDUCATION AND
MANAGEMENT OF EDUCATIONAL UNITS

Risk Management in Education

By

Bellou Helena

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economics in Education and Management of Educational Units

Piraeus, Greece, March 2024

“How powerful would our world be if we had kids who were not afraid to take risks, who were not afraid to think, and who had a champion? ... We’re educators. We’re born to make a difference.”

-Rita Pierson

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική έρευνα αποτελεί ένα σύνολο προτάσεων για την επίτευξη ενός μακροχρόνιου στόχου μου : Να γίνουν δραστικές αλλαγές στην εκπαίδευση και να συνεισφέρω ολικά στην εκπαιδευτική κοινότητα.

Θέλω να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου , κα Κοτταρίδη Κωνσταντίνα που άκουσε το όραμα μου και πίστεψε στις ιδέες μου , παρέχοντας την απαραίτητη καθοδήγηση για την εκπόνηση της εργασίας και χρήσιμες συμβουλές .Μετά οφείλω να ευχαριστήσω τον κο Μιχαήλ-Θεολόγο Χλέτσο για την διαρκής υπομονή του στην πορεία της γραφής αυτής της εργασίας και της συνεχόμενης βοήθειας που μου παρείχε σε κάθε μέρος της εργασίας.

Επίσης , θέλω να ευχαριστήσω όσους εκπαιδευτικούς συμμετείχαν στην έρευνα και έδωσαν ένα κομμάτι από τον πολύτιμο τους χρόνο για να παραχωρήσουν τα στοιχεία και τις απόψεις τους που με βοήθησαν στην πραγματοποίηση της έρευνας καθώς και όσους έδωσαν την πολύτιμη άποψή τους για τους τρόπους βελτίωσης του ερωτηματολογίου.

Τέλος , θέλω να ευχαριστήσω τους δικούς μου ανθρώπους που έδειξαν υπομονή κατά την εκτέλεση του ερευνητικού έργου και με υποστήριζαν από την αρχή μέχρι και τέλος της εργασίας.

Εισαγωγή

Η έννοια της Διαχείρισης Κινδύνου, γνωστή και ως Risk Management, έχει εδραιωθεί ως ισχυρό εργαλείο για τις σύγχρονες επιχειρήσεις. Αναλαμβάνει τον ρόλο της καθοδήγησης και του ελέγχου των επιχειρηματικών οργανισμών έναντι πιθανών κινδύνων και ρίσκων που μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά το οικονομικό κέρδος. Αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της βασικής στρατηγικής για τη διαχείριση κάθε οργανισμού ή επιχείρησης (Sygkouna et al., 2007).

Στον εκπαιδευτικό τομέα υπάρχουν εξίσου πολλά παραδείγματα περιστατικών που θέτουν καθημερινά σε κίνδυνο την ομαλή εκτέλεση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Κίνδυνοι όπως οι επιθέσεις, οι απειλές, ο εκφοβισμός και άλλες μορφές βίας από εξωσχολικούς και σχολικούς παράγοντες μπορούν να θέσουν σε απειλή την ασφάλεια στα σχολεία. Οι μαθητές εκτίθενται σε διάφορες πιέσεις και προκλήσεις ψυχοκοινωνικής φύσεως όπως το στρες, η κοινωνική απομόνωση, οι σχέσεις με άλλους μαθητές και οι οικογενειακές δυσκολίες. Οι πιέσεις της σχολικής ζωής μπορούν να οδηγήσουν σε ψυχολογικά προβλήματα όπως άγχος, κατάθλιψη και άλλες διαταραχές ακόμα και τους εκπαιδευτικούς. Παρατηρείται πως η προσοχή επικεντρώνεται στην επίτευξη ακαδημαϊκών στόχων, αγνοώντας την εξέταση των ποικίλων κινδύνων που ενδέχεται να απειλήσουν τη σωματική και ψυχική ασφάλεια των μαθητών, την οικονομική διαχείριση των σχολείων και τους κινδύνους από φυσικά φαινόμενα. Έτσι, σύμφωνα με Τσατσάκη(2023) **“η έλλειψη σχεδιασμού διαχείρισης (κρίσεων) σε συνδυασμό με την παιδαγωγική κατάρτιση, δημιουργούν τη μεγαλύτερη ανασφάλεια στον τρόπο διαχείρισης των κρίσεων”**. Η βιβλιογραφία ανέδειξε ποικίλες έρευνες σχετικά με την ανάγκη ένταξης πλάνων διαχείρισης κρίσεων στα σχολεία αλλά όχι πρόληψης των κινδύνων.

Περίληψη

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο , σκοπός της παρούσας μελέτης που ακολουθεί είναι να εξετάσει πως αντιλαμβάνεται η εκπαιδευτική κοινότητα την έννοια της Διαχείρισης Κινδύνου , ποιος είναι ο βαθμός προτεραιότητας της ψυχικής υγείας και της σωματικής ασφάλειας στο ελληνικό εκπαιδευτικό περιβάλλον και τα πολλαπλά είδη κινδύνων που υπάρχουν τα οποία καθιστούν απαραίτητη την ένταξη πρόληψης και αντιμετώπισης τους. Συγκεκριμένα, ***Ποιες είναι οι προκλήσεις και οι μέθοδοι προστασίας σχετικά με την ψυχική και σωματική ασφάλεια των μαθητών; Τι γνώσεις έχουν οι εκπαιδευτικοί όσον αφορά την διαχείριση κινδύνων; Ποιες είναι οι προκλήσεις που καθιστούν την εισαγωγή του risk management απαραίτητη στα σχολεία; Ποιες είναι οι ψυχολογικές δυσκολίες των εκπαιδευτικών στα σχολεία και ποιοι οι τρόποι διαχείρισης από κάθε σχολική μονάδα;***

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση διαιρείται σε δύο κύριες ομάδες, αποτελούμενες από πέντε υποενότητες. Η πρώτη ομάδα στοχεύει στην εισαγωγή της έννοιας “Κίνδυνος” και “Διαχείρισης Κινδύνων” , στην ιστορική αναδρομή των γεγονότων που την έθεσαν σε λειτουργία στις επιχειρήσεις και στην σύγχρονη εφαρμογή της. Η δεύτερη ομάδα στοχεύει στον ορισμό των κινδύνων στο σχολείο ως μια εισαγωγή στην ανάλυση προβλημάτων που ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο. Έπειτα , η έρευνα στο δεύτερο κεφάλαιο αποτελείται απο την καταγραφή περιστατικών που έχουν ήδη λάβει χώρα σε διάφορες εκπαιδευτικές μονάδες στην Ελλάδα με στόχο την ανάλυση των κινδύνων στον εκπαιδευτικό χώρο. Τέλος, το ερευνητικό έργο στο τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην έρευνα της κρισιμότητας διαχείρισης κινδύνων στον εκπαιδευτικό τομέα και την ανάγκη για περαιτέρω εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του εκπαιδευτικού προσωπικού. Μέσα από την ανάλυση ενός ερωτηματολογίου το οποίο δόθηκε σε 125 εκπαιδευτικούς με ερωτήσεις που αφορούν την υπάρχουσα εκπαιδευτική πραγματικότητα και τις προτάσεις που θα μπορούσαν να την αναβαθμίσουν , αναδεικνύονται οι ελλείψεις στους υπάρχοντες τρόπους υποστήριξης και διασφάλισης του εκπαιδευτικό προσωπικού και των μαθητών , και τα συμπεράσματα που μας οδηγούν στην συζήτηση για ένταξη διαχείρισης και πρόληψης κινδύνων στις σχολικές μονάδες .

Λέξεις – κλειδιά : Διαχείριση Κινδύνων , Εκπαιδευτικός τομέας , Σωματική ασφάλεια , Ψυχική Υγεία .

Abstract

Within this framework, the purpose of the present study is to assess how the educational community perceives the concept of Risk Management, to what extent mental and physical health is prioritized in education, and to identify the various types of dangers and risks that exist in schools. The findings will showcase the necessity of incorporating prevention strategies against them. More specifically, the main research questions are: **"what are the challenges endangering the mental and physical safety of students and the methods of overcoming them?" "What kind of knowledge do educators hold regarding risk management?" "What are the challenges that make the incorporation of risk management crucial for schools?" "What are the mental difficulties of educators in schools, and how do they receive psychological support by each school unit?"**.

The literature review aims to introduce the concept of "Risk Management," the historical events that put it into function in the industry, and the examination of existing risk management methods in educational administration. The research presented in the second chapter will highlight incidents that have taken place in various Greek educational units with the aim of identifying the types of risks in the educational space. Finally, the last chapter aims to highlight the importance of risk management in the education sector and the need for further education and awareness among the educational staff. Through the analysis of a questionnaire given to 125 educators with questions exploring school reality and proposals for its development, we are introduced into the all the possible ways education lacks in mental support and physical protection of the educational staff and of students, leading us to a better understanding of how important is to implement Risk Management in school units.

Keywords: Risk Management, Educational Sector, Physical Safety, Mental Health.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....v

Περίληψη.....vi

Abstract.....vii

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή στην Διαχείριση Κινδύνων

Πρόλογος2

Υποενότητα 1.1: Ορισμός του “κινδύνου”3

Υποενότητα 1.2: Ορισμός του “Risk Management” 4

Υποενότητα 1.3: Ιστορία του Risk Management..... 6

Υποενότητα 1.4: Εισαγωγή στην Διαχείριση Κινδύνων..... 9

Υποενότητα 1.5: Εφαρμογή του “Risk Management” 10

Υποενότητα 1.6:Ορισμός του “κινδύνου στο σχολείο” 13

Υποενότητα 1.7: Ορισμός της έννοιας “Σωματικοί Κίνδυνοι”.....13

Υποενότητα 1.8: Ορισμός της έννοιας “Φυσικοί Κίνδυνοι”..... 14

Υποενότητα 1.9: Ορισμός της έννοιας “Οικονομικοί Κίνδυνοι”.....15

Υποενότητα 1.10: Ορισμός της έννοιας “Ψυχολογικοί Κίνδυνοι”.....16

Επίλογος.....17

Κεφάλαιο 2:Κατανόηση Προκλήσεων στον Εκπαιδευτικό Τομέα.

Εισαγωγή.....19

Υποενότητα 2.1: Φυσικοί Κίνδυνοι στο Εκπαιδευτικό Περιβάλλον της Ελλάδας.

2.1.1 Πρόλογος.....21

2.1.2 Κύριο Μέρος.....21

2.1.3 Ανάλυση.....26

2.1.3 Επίλογος.....27

Υποενότητα 2.2: Σωματικοί Κίνδυνοι στο Εκπαιδευτικό Περιβάλλον της Ελλάδας.

2.2.1 Πρόλογος.....28

2.2.2 Κύριο Μέρος

A. Εξέταση Περιστατικών29

B. Περιστατικά Επιθέσεων.....29

Γ. Περιστατικά Βίας.....31

2.2.3 Ανάλυση.....35

2.2.4 Επίλογος.....37

Υποενότητα 2.3 : Οικονομικοί Κίνδυνοι στο Εκπαιδευτικό Περιβάλλον της Ελλάδας.

2.3.1 Πρόλογος.....39

2.3.2 Κύριο Μέρος.....40

2.3.3 Ανάλυση.....46

2.3.4 Επίλογος.....48

Υποενότητα 2.4 : Ψυχολογικοί Κίνδυνοι στο Εκπαιδευτικό Περιβάλλον της Ελλάδας.

2.4.1 Πρόλογος....50

2.4.2 Κύριο Μέρος

A. Η Ύπαρξη του Κορονοϊού στην Εκπαίδευση.....51

B. Η παρουσία του σχολικού εκφοβισμού στην εκπαίδευση.....57

2.4.3 Ανάλυση.....59

2.4.4 Επίλογος.....61

Επίλογος.....62

Κεφάλαιο 3:Απόψεις των Εκπαιδευτικών σχετικά με την Διαχείριση

Κινδύνου

Υποενότητα 3.1: Μεθοδολογία της έρευνας

3.1.1 Πρόλογος.....66

3.1.2 Κύριο Μέρος

A. Καθορισμός του Προβλήματος.....66

B. Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα.....68

Γ. Μέθοδος συλλογής δεδομένων.....68

Δ. Τρόπος διαλογής ερωτηματολογίου.....	69
Ε. Αξιοπιστία και Εγκυρότητα έρευνας.....	70
Ζ. Περιορισμοί της έρευνας.....	71
Η. Ηθικά Ζητήματα.....	71
Θ. Επιλογή δείγματος.....	71
Υποενότητα 3.2: Αποτελέσματα της έρευνας	
3.2.1 Ανάλυση Δείγματος	
Α. Δημογραφική Ανάλυση	72
Β. Περιγραφική ανάλυση	78
Υποενότητα 3.3: Ανάλυση ευρημάτων	
3.3.1 Συμπεράσματα-Ανάλυση....	105
3.3.2 Απάντηση πρώτου ερευνητικού ζητήματος....	105
3.3.3 Απάντηση δεύτερου ερευνητικού ζητήματος.....	107
3.3.4 Απάντηση τρίτου ερευνητικού ζητήματος.....	108
3.3.5 Απάντηση τέταρτου ερευνητικού ζητήματος.....	109
Επίλογος... 110	
Προτάσεις.... 111	
Βιβλιογραφία 117	
Παράρτημα..... 126	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

Εισαγωγή στην Διαχείριση Κινδύνων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή στην Διαχείριση Κινδύνων

Πρόλογος

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια να δοθούν οι ορισμοί για τις βασικές έννοιες της παρούσας έρευνας “Κίνδυνος”, “Κίνδυνος στο σχολείο”, “Σωματικοί Κίνδυνοι”, “Φυσικοί Κίνδυνοι”, “Ψυχολογικοί Κίνδυνοι” και “Οικονομικοί Κίνδυνοι” στην εκπαίδευση. Παράλληλα, αναγράφεται μια εισαγωγή στα βασικά χαρακτηριστικά του Risk Management, τη χρονική περίοδος που αναδείχθηκε ως λειτουργία σε επιχειρήσεις και σε τι κατηγορίες χωρίζεται. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσα από ιστορικές πηγές και βιβλία οικονομικών για επιχειρήσεις.

Σε πρώτη ανάγνωση, στις πρώτες πέντε υποενότητες αναφέρεται ο ορισμός της συγκεκριμένης διοίκησης. Σε απλά λόγια, η Διαχείριση Κινδύνου δημιουργήθηκε διότι, σύμφωνα με Σκιάδα(2014) καμία επιχειρηματική κίνηση ή κανένα έργο δεν αναπτύσσεται σε ιδανικό οικονομικά, λειτουργικά και κοινωνικά περιβάλλον. Είναι δεδομένη η ανάδυση δυσκολιών και εμποδίων που μπορεί να ρισκάρουν μια επιχειρηματική προσπάθεια ή να την οδηγήσουν στην αποτυχία. Η διαχείριση κινδύνων χωρίζεται σε τρεις βασικούς τομείς: την αναγνώριση κινδύνων, τον ποσοτικό προσδιορισμό τους και τον έλεγχο ή μετριασμό των επιπτώσεών τους (Αρτίκης & Αρτίκης, 2010). Παρακάτω δίνονται περισσότερες λεπτομέρειες. Επίσης, εξηγείται η εξέλιξη της διαχείρισης κινδύνου, ξεκινώντας από πρωτόγονες μορφές στην αρχαιότητα έως τη σύγχρονη διαχείριση με την εμφάνιση επίσημων δημοσιεύσεων τη δεκαετία του '50. Στις υπόλοιπες πέντε υποενότητες δίνονται αναλυτικοί ορισμοί των βασικών εννοιών που θα μας απασχολήσουν στα επόμενα κεφάλαια οι οποίοι αφορούν τον καθορισμό υπαρχόντων προβλημάτων στην εκπαίδευση.

1.1. Ορισμός του “κινδύνου”

Αποτελεί δύσκολο εγχείρημα να ορίσουμε την έννοια “κίνδυνος” με έναν μόνο τρόπο καθώς λαμβάνει μορφή ανάλογα το περιβάλλον , τον τομέα και τις συνθήκες. Μερικοί από αυτούς τους ορισμούς αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα της έννοιας. Σύμφωνα με Πελοπίδα (2016) **“κίνδυνος είναι οποιαδήποτε κατάσταση, η οποία εμπεριέχει αβεβαιότητα σχετικά με το αποτέλεσμα που θα παραχθεί, για τους στόχους που έχουν τεθεί από την επιχείρηση.”**. Επίσης, μπορεί να θεωρείται **“μια επείγουσα κατάσταση που εμφανίζεται συνήθως ξαφνικά, δύναται να προκαλέσει μεγάλων διαστάσεων καταστροφές και να ακυρώσει τις διαδικασίες ελέγχου του ιδρύματος...”**(Hunter,1980). Κίνδυνος θεωρείται εξίσου και **«η συνάρτηση της πιθανότητας να συμβεί ένα ανεπιθύμητο γεγονός και της σοβαρότητας των συνεπειών που μπορεί να προκύψουν από αυτό το γεγονός»** (Ζαβλανός ,1999).Σύμφωνα με την ορολογία UNISDR(2009) , σε μετάφραση από Βογιατζή(2020) **«Ως κίνδυνος ορίζεται το φαινόμενο κατά το οποίο μπορεί να προκαλέσει ανθρώπινη απώλεια, τραυματισμό καθώς και επιπτώσεις στην υγεία του ανθρώπου, υλικές ζημιές, κοινωνικές και οικονομικές διαταραχές καθώς και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι κίνδυνοι μπορεί να είναι αποτέλεσμα φυσικού φαινομένου ή να οφείλονται σε ανθρωπογενή παράγοντα και φαινόμενα»**.

Χωρίζεται σε δύο γενικές κατηγορίες , τους φυσικούς και τους ανθρωπογενείς κινδύνους. Οι φυσικοί κίνδυνοι αφορούν τις αρνητικές συνέπειες στην ανθρωπότητα των φυσικών φαινομένων (σεισμοί, ηφαιστειακές εκρήξεις, κατολισθήσεις, πυρκαγιές, καταιγίδες, πλημμύρες, τυφώνες, ασθένειες, μόλυνση καλλιεργειών, κτηνοτροφίας και ανθρώπων, κ.α.). Οι ανθρωπογενείς κίνδυνοι σχετίζονται με ανθρώπινες δραστηριότητες (κατάρρευση υποδομών, γεωργικές πρακτικές, επεξεργασία τροφών, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, μέσα μαζικής μεταφοράς, τρομοκρατία, δολιοφθορά, ατυχήματα, κοινωνικές ταραχές, ομηρία, επιδρομή, πόλεμος, κ.α.) (Διακάκης, Γράμπα, Κουμπαρούλη ,2024). Συνοπτικά , το κυριότερο χαρακτηριστικό ενός κινδύνου είναι η αβεβαιότητα που επιφέρει καθώς είναι μια ξαφνική συνθήκη που προκαλεί αρνητικές μελλοντικές συνέπειες σε ένα έργο.

1.2 Ορισμός του “Risk Management”

Ο ορισμός του Risk Management ποικίλει από πηγή σε πηγή. Σύμφωνα με τους Sonda & Batra (2020) επρόκειτο για την συστηματική διαδικασία αναγνώρισης ,αντιμετώπισης και αξιολόγησης ρίσκων και κινδύνων μέσω της συστηματικής διαχείρισης οικονομικών πόρων . Σύμφωνα με τον Thomas R. Peltier (2004) αφορά κυρίως τους business managers και τον τρόπο διαχείρισης τους σε λειτουργικά και οικονομικά έξοδα των προστατευτικών τους μέτρων. Σύμφωνα Văduva et al. (2016) το “ρίσκο” θεωρείται οτιδήποτε αφορά οικονομικό κίνδυνο όπως νομικά χρέη , πιστωτικοί κίνδυνοι , ατυχήματα , φυσικές καταστροφές καθώς και άμεση επίθεση από ανταγωνιστικές εταιρείες.

Η έννοια Risk Management ετυμολογικά χωρίζεται σε “risk” και “management”. Η λέξη "risk" προέρχεται από την αρχαία Γαλλική λέξη "risque"¹ η οποία σημαίνει “περισσότερο ή λιγότερο πιθανή ταλαιπωρία” (Larousse, 1990) και αυτή, με τη σειρά της, προέρχεται από το τον Ιταλικό όρο "risco, riscio"² ο οποίος σημαίνει “αντιμετωπίζω κίνδυνο”. Στην ελληνική γλώσσα ,σύμφωνα με την έρευνα από Ζαγκότας, Φύκαρης (2018), “**Στο λεξικό «Τεγόπουλου-Φυτράκη» (1993: 669) απαντάται η σύνδεση του «ρίσκου» με «δυσμενές ενδεχόμενο» και «παρακινδυνευμένη ενέργεια ή δραστηριότητα». Ο Μπαμπινιώτης (2002: 1548) ορίζει το «ρίσκο» ως «κίνδυνο», «διακινδύνευση» και «παρακινδυνευμένη ενέργεια»**”.

Η λέξη "management" προέρχεται από τον αγγλικό όρο "manage," από τον αρχαίο όρο “manege” που το 1776 σήμαινε “η τέχνη της ιππασίας”³. Πιθανόν να υπάρχει συγγένεια με το Γαλλικό ρήμα "ménager" που σημαίνει "να φροντίζεις" ή "να διαχειρίζεσαι."⁴ Η λέξη "διαχείριση" αναφέρεται στη “σειρά από ενέργειες ή χειρισμούς που αποσκοπούν στη διευθέτηση ενός ζητήματος”⁵. Στο πλαίσιο του "risk management," σύμφωνα με Βασιλοπούλου (2023) εννοείται ο τρόπος με τον οποίο “**οι ασφαλιστικές εταιρείες προσφέρουν προστασία από απροσδόκητα γεγονότα, όπως ατυχήματα, φυσικές καταστροφές ή θέματα υγείας. Τα χρηματοοικονομικά παράγωγα, όπως τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης και τα δικαιώματα προαίρεσης, επιτρέπουν στις οντότητες να αντισταθμίζουν τις διακυμάνσεις των τιμών και να διαχειρίζονται χρηματοοικονομικούς κινδύνους.**” Σύμφωνα με

¹ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/risk#word-history>

² <https://www.etymonline.com/word/risk>

³ <https://www.etymonline.com/word/manege>

⁴ <https://dictionnaire.lerobert.com/definition/menager>

⁵ [https://www.greek-](https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7&dq=)

[language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7&dq=](https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7&dq=)

Ζαπράνη(2009) η διαχείριση κινδύνων μπορεί να οριστεί “ως ένα πλαίσιο εξ ορθολογισμού για τη διαχείριση της αβεβαιότητας στο οποίο καταγράφονται όλα τα πιθανά αποτελέσματα, σταθμίζονται οι πιθανές επιπτώσεις τους και λαμβάνονται αποφάσεις με βάση αυτές τις πληροφορίες.” . Τέλος , ο Δόντσιος(2022) γράφει πως “Είναι η διαδικασία με την οποία ένας οργανισμός αντιμετωπίζει μεθοδικά τους κινδύνους που σχετίζονται με τις δραστηριότητές του για να πραγματοποιήσει κέρδη σε κάθε δραστηριότητα. .”.

1.3 Ιστορία του Risk Management

Το concept του Risk Management δεν έχει συγκεκριμένη αρχή καθώς διάφορες πηγές αναφέρουν πρωτόγονες μορφές του ανά τους αιώνες . Σύμφωνα με τον Froot (2014) δεν επρόκειτο στην πραγματικότητα για μια μοντέρνα εφεύρεση καθώς σύμφωνα με την Παλαιά Διαθήκη ο Φαραώ χρησιμοποιούσε στην βασιλεία του μεθόδους διαχείρισης κινδύνων για να μετριάσει τον κίνδυνο του λιμού . Παράλληλα ,οι πρώτες επίσημες δημοσιεύσεις ερευνών πάνω στην διαχείριση κινδύνου ξεκίνησε στην Αμερική το 1956 ενώ τα περισσότερα άρθρα σχετικά με το θέμα παρατηρούνται το 1963 στο “The Journal of Risk and Insurance” και το 1967 στην Αγγλία. (Crockford ,1982)

Πριν από το Διεθνές Πρότυπο για τη Διαχείριση Κινδύνων - ISO 31000 (International Organization for Standardization ,2009)⁶, η διαχείριση επιχειρηματικού κινδύνου ήταν σε μεγάλο βαθμό προαιρετική και παρόλο που πολλές επιχειρήσεις χρησιμοποιούσαν στρατηγικές για τη διαχείριση των κινδύνων, οι οδηγίες ήταν πολύ πιο ασαφείς. Έτσι , μετά το 1950 η διαχείριση κινδύνου άρχισε να γίνεται επίσημο κομμάτι της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων και να αποκτά ευρύτερη προσέγγιση.(Dionne,2013)

Η πρώτη μορφή , σύμφωνα με Harrington και Niehaus(2003) , συνδεόταν κυρίως με οικονομικά μέτρα υπέρ της ασφαλιστικής αγοράς ενώ ο Crockford (1982) γράφει το πως δεν υπάρχει ακόμη γενική συμφωνία σχετικά με τα όρια του θέματος καθώς προηγούμενοι ορισμοί εστιάζουν στη διαχείριση των “pure risks” (όπως φυσικές καταστροφές), ενώ άλλοι επισημαίνουν ότι η διαχείριση των κινδύνων αναφέρεται στην αναγνώριση, μέτρηση και οικονομικό έλεγχο τους που απειλούν τα περιουσιακά στοιχεία και τα κέρδη μιας επιχείρησης(Bannister ,Bawcutt , 1981) . Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο , μεγάλες εταιρίες με διαφοροποιημένα χαρτοφυλάκια περιουσιακών στοιχείων άρχισαν να αναπτύσσουν την “αυτο-ασφάλιση” κατά των οικονομικών κινδύνων, καλύπτοντας τους αποτελεσματικά όπως οι ασφαλιστές για πολλούς μικρούς οικονομικούς κινδύνους.(Ehrlich and Becker, 1972; Dionne and Eeckhoudt, 1985)

Μετά την δεκαετία του ‘70 , πολλές εταιρίες, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών, των ασφαλιστικών εταιριών και των μη χρηματοοικονομικών επιχειρήσεων που εκτίθενται σε διάφορες διακυμάνσεις τιμών, άρχισαν να δίνουν περισσότερη προτεραιότητα στη διαχείριση του χρηματοοικονομικού κινδύνου(Dionne,2013). Πιο συγκεκριμένα , σύμφωνα με τον Dionne

⁶ <https://www.iso.org/standard/43170.html>

(2013) , γύρω στην δεκαετία του ‘70 η αγορά παραγώγων ήταν πιο διαδεδομένο μέτρο για την αντιμετώπιση χρηματοοικονομικών κινδύνων και ειδικά την δεκαετία του ‘80 εξελίχθηκε η χρήση “risk portfolios” . Σύμφωνα με Πελοπίδα ,2016 **“έδιναν περισσότερη βάση στα επίπεδα ισοτιμίας συναλλάγματος, στις τιμές των εμπορευμάτων, στα επιτόκια και στις τιμές των μετοχών. Η χρηματοοικονομική διαχείριση κινδύνου ξεκίνησε ως ένα επίσημο σύστημα, ταυτόχρονα με την ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών παράγωγων προϊόντων, όπως τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, οι ανταλλαγές και τα δικαιώματα αγοραπωλησίας.”** Αυτό σημαίνει ότι εν αρχή , οι εταιρείες άρχισαν να εξετάζουν τον χειρισμό και την διαχείριση κινδύνων που σχετίζονται μόνο με τη χρηματοοικονομική πτυχή των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων. Η διακυβέρνηση της διαχείρισης κινδύνων άρχισε να ολοκληρώνεται μετά το 1990 με την δημιουργία της θέσης Chief Risk Officer (CRO) με τον James Lam ως πρώτος σε τέτοια θέση. (Inconsult,2022)⁷

Με μια γρήγορη μετάβαση στο 2008, η οικονομική κρίση έδειξε την ανάγκη για επέκταση του συστήματος risk management καθώς σύμφωνα με τον Taylor (2009) οι αποφάσεις της κυβέρνησης χειροτέρεψαν την κατάσταση στην Αμερική αλλά παράλληλα σύμφωνα με τον Jorian (2009) υπήρξε αποτυχία σε διαχείριση άγνωστων κινδύνων , κινδύνων ρευστότητας και counterparty risks.

Η κρίση του 2007 ενίσχυσε τη θέση των ρυθμιστικών αρχών και έθεσε πιο αυστηρές κανονιστικές απαιτήσεις για την διαχείριση κινδύνου. Οι τράπεζες και άλλοι οικονομικοί φορείς υποχρεώθηκαν να βελτιώσουν τη διαχείριση των χρηματοοικονομικών κινδύνων, τη συμμόρφωση με κανονιστικές απαιτήσεις (όπως την οδηγία Basel III στην τραπεζική βιομηχανία), εφάρμοσαν πιο αυστηρά stress tests, προκειμένου να αντιμετωπίσουν πιθανούς χρηματοοικονομικούς κινδύνους.(Βασιλοπούλου,2023)

Καθώς αναπτύχθηκε η ανάγκη για αποτελεσματική διαχείριση ρίσκων και κινδύνων , το risk management ακολούθησε τα εξής στάδια εξέλιξης : Παραδοσιακή Διαχείριση Κινδύνου , Ολοκληρωμένη Διαχείριση Κινδύνου , Εταιρική Διαχείριση Κινδύνου και Ολική Διαχείριση Κινδύνου. Η Παραδοσιακή Διαχείριση Κινδύνου δίνει έμφαση αποκλειστικά σε κλασικούς οικονομικούς κινδύνους όπως ασφάλιση και έλλειψη απώλειας κεφαλαίων και ο κίνδυνος αποτελεί αποκλειστικά αρνητικό συμβάν (Πελοπίδα 2016, Σταυροπουλος,2019).Η

⁷ <https://inconsult.com.au/publication/the-rise-of-the-risk-officer/>

Ολοκληρωμένη Διαχείριση Κινδύνου εξελίσσεται κατα την διάρκεια της δεκαετίας 1990 με τις πρώτες θέσεις διαχείρισης κινδύνου να εμφανίζονται (Νότια,2017) καθώς πλέον η διαχείριση περιλαμβάνει **“συντονισμένες χρηματοοικονομικές και στρατηγικές αντιδράσεις αντιστάθμισης του κινδύνου (hedging) απέναντι σε περιβαλλοντικές αβεβαιότητες”** (Τρώντσου 2007, Miller & Waller, 2003). Η Εταιρική Διαχείριση Κινδύνου (Enterprise Risk Management) ξεκινάει στις αρχές του 2000 (Πελοπίδα,2016) και αφορά την αντιμετώπιση λειτουργικών κινδύνων σε συνεργασία και με τα άλλα τμήματα μιας επιχείρησης και όχι μόνο οικονομικών (Σταυρόπουλος, 2019) και αποτελεί την πρώτη ολοκληρωμένη μορφή της θεωρίας καθώς εξελίχθηκε η έννοια του κινδύνου σε διάφορους οργανισμούς και σε διάφορες μορφές. Η τελευταία και η πιο διαδεδομένη πλέον μορφή είναι η Ολική Διαχείριση Κινδύνου καθώς τα τελευταία χρόνια το risk management μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε μορφή οργανισμού για την προστασία από οποιοδήποτε ρίσκο που μπορεί να βλάψει μια επιχείρηση (Σταυρόπουλος,2019 , Κανλή ,2022 , De Loach, 2000) από φαρμακευτικές εταιρείες μέχρι και σε εκπαιδευτήρια.

1.4 Εισαγωγή στην Διαχείριση Κινδύνων

Η Διαχείριση Κινδύνων (Risk Management) ,σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης (ISO-31000) σχετίζεται με τον ορισμό των πιθανών κινδύνων σε έναν οργανισμό , την αξιολόγηση ενεργειών που μπορεί να αποτελέσουν ρίσκο και την αξιολόγηση της κρισιμότητας ενός αρνητικού περιστατικού . Ο ορισμός δημιουργήθηκε με σκοπό να παρέχει σε ένα οργανωμένο πλαίσιο τα κίνητρα , τις αρχές και τις μεθόδους για την αντιμετώπιση των κινδύνων και των ρίσκων σε μια επιχείρηση. Προτάσσει συντονισμένες ενέργειες που καθοδηγούν και ελέγχουν τον οργανισμό με την ανίχνευση, την αναγνώριση, την ανάλυση και την αξιολόγηση τόσο των πραγματικών γεγονότων όσο και των πιθανών αιτίων, αξιολογώντας τους, και εν συνεχεία αναλαμβάνοντας δράσεις για την αντιμετώπιση και την μείωση τους. Σύμφωνα με Πλουμπιστέα & Κουβάρης (2009) “ **Στόχος της είναι να προσθέσει τη μέγιστη αιεφόρο αξία σε όλες τις δραστηριότητες του οργανισμού. Ταξινομεί την κατανόηση των πιθανών οφελών και απειλών όλων εκείνων των παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν τον οργανισμό. Αυξάνει την πιθανότητα επιτυχίας, και μειώνει αμφότερα, την πιθανότητα αποτυχίας και την αβεβαιότητα επίτευξης των συνολικών στόχων του οργανισμού.**”. Σημαντικό να σημειωθεί πως ο κίνδυνος διαφέρει ουσιαστικά από το ρίσκο. Ο κίνδυνος εκφράζει κάτι αρνητικό, ενώ το ρίσκο μπορεί να έχει τόσο θετικές όσο και αρνητικές πτυχές. Πιο συγκεκριμένα, αποτελεί την απόκλιση από το αναμενόμενο, δημιουργώντας πιθανότητες και ευκαιρίες πέραν των απειλών.⁸

⁸ <https://www.offlinepost.gr/2022/05/03/risk-management-kai-shmasia-sthn-leitourgia-twn-epixeirhsewn/>

1.5 Εφαρμογή του “Risk Management”

Η εφαρμογή πραγματοποιείται σε πολλούς τομείς και κλάδους. Οι επιχειρήσεις θέτουν ως στόχο να αναγνωρίζουν, να αξιολογούν και να διαχειρίζονται κινδύνους που επηρεάζουν την οικονομική απόδοση, την ασφάλεια των εργαζομένων, την ποιότητα των προϊόντων και τις επιχειρηματικές διαδικασίες. Σύμφωνα με Νότια(2017) **“η διαδικασία προσδιορισμού, αξιολόγησης και διαχείρισης του κινδύνου αποτελεί μέρος της στρατηγικής ανάπτυξης των εταιρειών”**. Τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες και χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί διαχειρίζονται τους κινδύνους που σχετίζονται με τη χρηματοοικονομική δραστηριότητα, την επένδυση κεφαλαίων και την ασφάλεια των πελατών. Οι φαρμακευτικές εταιρείες, σύμφωνα με Dahiya et al (2009) και Sandle (2018) επικεντρώνονται σε μέτρα που μπορούν να εξασφαλίσουν την ασφάλεια των φαρμάκων, την αποδοτικότητα κόστους, την αύξηση της εμπιστοσύνης στην αγορά και η σταθερότητα της επιχείρησης(Στέλιου,2020). Σύμφωνα με Πλουμπιστέα & Κουβάρης (2009) **“το Risk Management δημιουργεί εναλλακτικά σχέδια για την διαχείριση των κινδύνων που πιθανολογείται να προκόψουν, είτε στη πορεία ενός υπάρχοντος Business Plan είτε ενός μελλοντικού Business Plan.”**

Για τους παραπάνω λόγους , η συγκεκριμένη είδους διοίκηση έχει αναπτυχθεί κυρίως σε επιχειρήσεις .Συνεπώς , υπάρχει συχνή σύγχυση σχετικά με την καθαρή έννοια του risk management που αναφέρεται γενικά στην διαχείριση κινδύνων σε οποιονδήποτε οργανισμό. Η διοίκηση περιλαμβάνει πέντε βήματα: τον καθορισμό στόχων, τον προσδιορισμό των κινδύνων, την εκτίμηση του κινδύνου, τον καθορισμό των απαντήσεων και την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων⁹ . Ανάλογα με το πλαίσιο, ωστόσο, αυτά τα βήματα μπορεί να αλλάξουν σημαντικά.

Στη σημερινή εποχή η εφαρμογή του risk management γίνεται σε διάφορες μορφές και σε διάφορους οργανισμούς καθώς υπάρχουν πλέον πολλαπλές κατηγορίες : enterprise risk management , financial risk management , IT risk management ,contractual risk management , customs risk management , medical risk management κλπ. .

⁹ <https://oira.osha.europa.eu/el/how-carry-out-risk-assessment>

Σε επίπεδο enterprise risk management (ERM) σύμφωνα με την επιτροπή Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission δίνεται ο ορισμός “ **Η Διαχείριση Κινδύνου Επιχειρήσεων είναι ένα διαδικασία που εφαρμόζεται από το διοικητικό συμβούλιο, τη διοίκηση και το προσωπικό της επιχείρησης, ενσωματωμένη στον τομέα στρατηγικής και σε όλη την επιχείρηση, σχεδιασμένη για να εντοπίζει την πιθανότητα συνθηκών που μπορεί να επηρεάσουν την επιχείρηση και να τις διαχειρίζεται προκειμένου να παραμένει εντός του επιθυμητού επιπέδου κινδύνου(risk appetite) , προσφέροντας διασφάλιση της επίτευξης στόχων της επιχείρησης.**”. Σε επίπεδο financial risk management ο κίνδυνος αναφέρεται σε δανειστές-δανειολήπτες και στους τρόπους απώλειας των κερδών από την έλλειψη πιστοληπτικής ικανότητας (Πιστωτικός κίνδυνος) (Ζιώγου ,2019) , κίνδυνος αλλαγής της αξίας των μετοχών και ο κίνδυνος αλλαγής των επιτοκίων (Κίνδυνος επιτοκίου) (Μέτσιοι,2020) ,κίνδυνος μείωσης της αξίας μιας επένδυσης εξαιτίας αλλαγών στους παράγοντες που διαμορφώνουν την αξία της αγοράς (Κίνδυνος αγοράς)(Γεωργοπούλου,2010) , κίνδυνος που προέρχεται από την αδυναμία ανταπόκρισης ταμειακών υποχρεώσεων ενός οικονομικού οργανισμού (Κίνδυνος ρευστότητας) (Καλογεροπούλου,2012) κλπ. . Όλοι οι παραπάνω κίνδυνοι ανήκουν στην αρμοδιότητα των financial risk managers ενώ το ERM στοχεύει στην αναγνώριση, αξιολόγηση και διαχείριση όλων των κινδύνων που μπορεί να επηρεάσουν την επιχείρηση σε κάθε επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών, λειτουργικών, νομικών, περιβαλλοντικών και άλλων κινδύνων.

Σε επίπεδο IT risk management ο κίνδυνος αναφέρεται στην προστασία των πληροφοριακών συστημάτων από κακόβουλο λογισμικό, διαρροή δεδομένων ,ψηφιακές επιθέσεις και κλοπή ταυτοτήτων κλπ. (Cybersecurity) (Αλξεναδρή,2016). Τα πληροφοριακά συστήματα εκτείνονται στους εξής κινδύνους : κίνδυνος διαρροής πληροφοριών περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης που χρησιμοποιεί το εν λόγω πληροφοριακό σύστημα, κίνδυνος από τις αδυναμίες του συστήματος , ηλεκτρονικές απειλές και καταστροφή δεδομένων (Θεωδορακοπούλου,2015).

Σε επίπεδο contract risk management ο κίνδυνος προκύπτει από συμφωνίες , συμβόλαια και συμβάσεις μεταξύ εταιρειών ¹⁰. Περιλαμβάνονται νομικοί κίνδυνοι που αφορούν “**τον κίνδυνο**

¹⁰ <https://www.mydock365.com/everything-about-contract-risk-management>

(άμεσης) οικονομικής απώλειας ή τον κίνδυνο (έμμεσης) προσβολής της φήμης της εταιρείας (ο οποίος δυνητικά μπορεί να απειλήσει και την βιωσιμότητά της), που μπορεί να προέλθουν είτε από έλλειψη γνώσης ή εσφαλμένη κατανόηση, είτε από επικίνδυνη αδιαφορία ως προς τον τρόπο που ο νόμος και οι κανονιστικές διατάξεις εφαρμόζονται σε μία επιχείρηση, στις σχέσεις της με τους τρίτους και με το προσωπικό της, στα προϊόντα ή/και στις υπηρεσίες που παρέχει” (Παπαβενετίου ,2017 ,Whalley & Guzelian, 2016).

Σε επίπεδο customs risk management οι κίνδυνοι σχετίζονται με την τελωνειακή διακίνηση εμπορευμάτων και προϊόντων που διασχίζουν τα σύνορα μεταξύ χωρών. Οι τελωνειακοί κίνδυνοι περιλαμβάνουν διάφορα προβλήματα που ενδέχεται να προκύψουν κατά την εισαγωγή, εξαγωγή ή διέλευση αγαθών από τους τελωνειακούς ελέγχους.¹¹

Σε επίπεδο medical risk management οι κίνδυνοι αφορούν ιατρικά λάθη , έλλειψη κατάρτισης και ανάπτυξης του ιατρικού προσωπικού, λάθη στις πολιτικές ασφάλειας υγείας σε δημόσιες και ιδιωτικές εγκαταστάσεις , έλλειψη ασφαλής διαχείρισης ιατρικών δεδομένων και την προστασία του ασθενούς και του γιατρού.¹²

¹¹ https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/customs-risk-management_en

¹² <https://catalyst.nejm.org/doi/full/10.1056/CAT.18.0197>

1.6 Ορισμός του “κινδύνου στο σχολείο”

Ο “κίνδυνος στο σχολείο” αναφέρεται σε οποιαδήποτε πιθανότητα που μπορεί να απειλήσει την ασφάλεια και την ευημερία των μαθητών, των δασκάλων και του προσωπικού του σχολείου. Ο κίνδυνος μπορεί να περιλαμβάνει γεγονότα και καταστάσεις με αρνητικές συνέπειες, όπως φυσικές καταστροφές, επιθέσεις, έκτακτες καταστάσεις υγείας ή άλλες απειλές που μπορούν να επηρεάσουν την ασφάλεια του περιβάλλοντος του σχολείου. Οι κίνδυνοι στα σχολεία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής : Σωματικοί , Φυσικοί , Οικονομικοί και Ψυχολογικοί.

1.7 Ορισμός της έννοιας “Σωματικοί Κίνδυνοι”

Οι Σωματικοί Κίνδυνοι αφορούν την πρόκληση ατυχημάτων και τραυματισμών από επιθετικές συμπεριφορές εντός σχολικού προαυλίου. Συγκεκριμένα , ο πρώτος βασικός παράγοντας πρόκλησης ατυχημάτων στη σχολική μονάδα είναι η επιθετική συμπεριφορά των μαθητών που καταλήγει σε βία. (Φώτου· 2017: 124-126). Η βία στο σχολείο περιλαμβάνει το σύνολο των δραστηριοτήτων και ενεργειών, που έχουν ως συνέπεια το φυσικό / ψυχικό πόνο ή και τον τραυματισμό των ανθρώπων που δρουν στο πλαίσιο του σχολείου ή την πρόκληση ζημιών σε αντικείμενα του σχολικού χώρου (Hurrelmann et. al., 2000, Νικολάου,2004). Σύμφωνα με Brock, Sandoval& Lewis (2005, 257- 277) οι σωματικοί κίνδυνοι στον χώρο του σχολείου (εντάσεις, διαπληκτισμοί, ατυχήματα και παραβατικές συμπεριφορές) αποφεύγονται μέσα από τον έλεγχο εξωτερικών παραγόντων ,ανθρώπινων και μη, κατά την είσοδο τους στο σχολικό περιβάλλον και μέσα από την δημιουργία ενός αρμονικού και άρτια δομικά σχεδιασμένου σχολικού περιβάλλοντος. (Σάιτη,2019)

1.8 Ορισμός της έννοιας “Φυσικοί Κίνδυνοι”

Οι Φυσικοί Κίνδυνοι αφορούν την πρόκληση ατυχημάτων και τραυματισμών από κακές καταστάσεις σχολικών υποδομών και από αρνητικά ή καταστροφικά συμβάντα λόγω φυσικών φαινομένων. Συγκεκριμένα, οι συνθήκες παραμονής που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι εντός σχολικού χώρου δεν είναι οι πιο κατάλληλες καθώς σύμφωνα με Βογιατζή (2016) **“τα περισσότερα σχολικά κτίρια είναι παλιά, με αποτέλεσμα να καταναλώνουν μεγάλα ποσά ενέργειας, κυρίως για θέρμανση και ηλεκτρισμό, χωρίς ταυτόχρονα να προσφέρουν την απαραίτητη θερμική, οπτική και ακουστική άνεση και ποιότητα αέρα στους χρήστες.”**. Σε έρευνα που διαδραματίστηκε σε 100 εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Βόρειας Ελλάδας και της Κρήτης η πλειοψηφία των συμμετεχόντων θεωρεί “πολύ κακή” την θέρμανση των κτιριακών εγκαταστάσεων, την καταλληλότητα υποδομής και χρωματισμού (Τσαγκαλίδου, 2018). Παράλληλα, μία άλλη έρευνα απευθυνόμενη σε εκπαιδευτικούς Δυτικής Ελλάδας έδειξε ότι το 60% των εκπαιδευτικών δήλωσε πως η τελευταία αντισεισμική ανάβαθμιση έγινε το 2000 σε σχολικά κτίρια (Καλύβα, 2023). Για να μπορέσει να επιτευχθεί η προστασία από τους φυσικούς κινδύνους ώστε να περιοριστούν οι παράγοντες που απειλούν την σωματική υγεία όλων των συμμετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία οφείλει η εκάστοτε σχολική διοίκηση να λαμβάνει εφικτά μέτρα ελέγχου επικίνδυνων καταστάσεων (Διακάκης et al, 2024).

1.9 Ορισμός της έννοιας “Οικονομικοί Κίνδυνοι”

Οι οικονομικοί κίνδυνοι στα σχολεία αναφέρονται σε οποιαδήποτε προβλήματα οικονομικής διαχείρισης ή περιορισμούς που μπορούν να επηρεάσουν τη λειτουργία και την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε μία εκπαιδευτική μονάδα. Συγκεκριμένα, η περίοδος της οικονομικής κρίσης επέφερε πολλές αρνητικές επιπτώσεις στο δημόσιο χαρακτήρα της εκπαίδευσης διότι υπήρξε μείωση της χρηματοδότησης πολλών σχολείων και αρκετές ελλείψεις σε κάλυψη βασικών εξόδων όπως θέρμανση, ελλείψεις προσωπικού, ελλείψεις σε τεχνολογικό υλικό, ελλείψεις σε υποστηρικτική διδασκαλία (όπως η ενισχυτική διδασκαλία, η παράλληλη στήριξη) και αύξηση μαθητών λόγω της συγχώνευσης σχολικών μονάδων (Γαλανάκη, 2015, Τεντζέρη, 2020). Όσον αφορά την ιδιωτική εκπαίδευση μία από τις σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης ήταν η μείωση των μαθητών από 82.000 το 2009 σε περίπου 67.000 το 2015¹³ και η λογική μείωση μισθών που ακολούθησε.

Το πρόβλημα της ελλιπούς χρηματοδότησης υπάρχει δυστυχώς ακόμα καθώς αναδείχθηκε ως σημαντικότερο πρόβλημα λόγω έλλειψης σχολικής αυτονομίας σύμφωνα με έρευνα που έγινε το 2022 σε επτά (7) Διευθυντές/ντριες Α/θμιας εκπαίδευσης της Β' Περιφέρειας Αθηνών (Κορομηλάς, 2022). Έπειτα, αποτελεί μείζον θέμα η έλλειψη μονιμότητας στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού καθώς υπάρχει η διάσταση μεταξύ μόνιμης και αναπληρωματικής θέσης σε σχολείο και, παράλληλα, **“σημαντικές διαφορές στις συνθήκες εργασίας και στην ασφάλιση των αναπληρωτών σε σχέση με τους μόνιμους. Ειδικότερα, οι αναπληρωτές έχουν διαφορετικό καθεστώς από τους μόνιμους στη μισθοδοσία και τα κλιμάκια που ακολουθεί, τους βαθμούς, τις άδειες όλων των ειδών, το ωράριο, κ.ά.”** (Ανδρέου & Κουτούζης, 2002, Μαρίνου, 2023).

Εξίσου και στον ιδιωτικό τομέα εκπαίδευσης υπάρχουν διαφορές στις συνθήκες εργασίας και στην παροχή μισθών ενώ και στους δύο τομείς, κατά τη Μαρίνου (2023) **“η επαναπρόσληψή τους δεν είναι σίγουρη, καθώς μπορεί να μην υπάρχουν αρκετές διαθέσιμες θέσεις ή να προσφέρονται θέσεις σε απομακρυσμένες σχολικές μονάδες που να μην αποτελεί βιώσιμη επιλογή για αυτούς εξαιτίας οικογενειακών και οικονομικών παραγόντων.”** Κατανοούμε πως ο τομέας της εκπαίδευσης διακινδυνεύεται από τις πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές που

¹³ <https://www.kathimerini.gr/society/982772/sanida-sotirias-i-idiotiki-ekpaideysi/>

φέρνουν αρνητικές επιπτώσεις στην χρηματοδότηση πόρων και μισθών αλλά και η ίδια φύση του επαγγέλματος είναι δομημένη να μην παρέχει οικονομική σταθερότητα.

1.10 Ορισμός της έννοιας “Ψυχολογικοί Κίνδυνοι”

Οι ψυχολογικοί κίνδυνοι στα σχολεία αναφέρονται σε παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την ψυχική υγεία και την ευημερία των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Οι ψυχολογικοί κίνδυνοι για τους εκπαιδευτικούς προέρχονται μέσα από το φόρτο εργασίας, τους χαμηλούς μισθούς τους, την έλλειψη αναγκαίων πόρων, τις υπερβολικές ευθύνες που τους ανατίθενται, το εχθρικό περιβάλλον που βιώνουν και τους οδηγούν σε υψηλά επίπεδα άγχους και υπερκόπωσης (Helou et al, 2016, Τρουμπούνη,2022). Όσον αφορά τους μαθητές οι ψυχολογικοί κίνδυνοι πηγάζουν από τον σχολικό εκφοβισμό και, συγκεκριμένα, από την θυματοποίηση τους. Η κατάσταση θυματοποίησης οδηγεί στην δημιουργία συναισθημάτων φόβου και παιδοψυχιατρικών συνεπειών, όπως αγχώδεις διαταραχές, μετατραυματική διαταραχή του στρες, κατάθλιψη και αυτοκτονικό ιδεασμό (Τρίγκα, 2015, Σάτκα,2020).Επίσης, οδηγεί στην κοινωνική απομόνωση των μαθητών καθώς αυξάνονται συναισθήματα ψυχικής αδυναμίας, ανασφάλειας και κοινωνικού άγχους κατά την παραμονή τους στο σχολικό περιβάλλον. Ταυτόχρονα, η ακαδημαϊκή πίεση που δέχονται μέσα από τις αυξανόμενες απαιτήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος δημιουργούν φόβους για αποτυχία, άγχος των εξετάσεων, χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης και μεγάλη έλλειψη ενέργειας σε συνδυασμό με την εμμονή προς την τελειομανία.(Solomon ,Rothblum ,1984)

Επίλογος

Μέσα από το πρώτο κεφάλαιο δόθηκαν οι βασικοί ορισμοί που θα μας απασχολήσουν στα επόμενα κεφάλαια , με τον πιο σημαντικό ορισμό να είναι η λέξη “κίνδυνος”. Κατανοούμε πως επρόκειτο για οποιαδήποτε συμβάν ή κατάσταση που τίθεται ως εμπόδιο στους στόχους ενός οργανισμού. Μέσα από την ιστορική επισκόπηση αναλύθηκε πως η διοίκηση διαχείρισης κινδύνων ενσωματώθηκε σε σταθερούς ρυθμούς στις επιχειρήσεις , αφορά την πρόληψη προβλημάτων που φέρνουν μειώσεις στα κέρδη μιας επιχείρησης ,την αντιμετώπιση οποιουδήποτε εμπόδιου στην διεξαγωγή ενός business plan και πως στην σημερινή εποχή η έννοια risk management έχει εξελιχθεί σε διάφορα είδη. Έπειτα , δόθηκαν οι ορισμοί κινδύνων στα σχολεία , τα είδη κινδύνων που συναντάνε οι εκπαιδευτικοί καθώς και παραδείγματα από την κοινωνία μέσα από διάφορες έρευνες. Παρατηρήθηκε ότι παρά την παρουσία ποικίλων κινδύνων η βιβλιογραφία και η κρατική νομοθεσία δεν αναφέρει υποχρεωτικά πλάνα διαχείρισης κινδύνων στα σχολεία , ούτε αναγνωρίζει ως προβλήματα τις κατηγορίες κινδύνων που είναι εμφανείς. Στο επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν περιστατικά από τις παραπάνω κατηγορίες και τους τρόπους αντιμετώπισης από την εκάστοτε σχολική διοίκηση.

Κεφάλαιο 2:
Κατανόηση Προκλήσεων στον
Εκπαιδευτικό Τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Κατανόηση των προκλήσεων του Εκπαιδευτικού Τομέα .

Εισαγωγή

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, εξετάζονται πραγματικά περιστατικά που έχουν επηρεάσει την σωματική και ψυχική ασφάλεια των μαθητών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παράλληλα, εξετάζονται προκλήσεις που έχει δεχτεί η εκπαιδευτική διαδικασία και το επάγγελμα του εκπαιδευτικού μέσα από οικονομικά προβλήματα στα σχολεία. Η ανάλυση αφορά την πραγματικότητα της ελληνικής εκπαιδευτικής κοινότητας, ενώ εξετάζεται και η αντιμετώπιση των περιστατικών από την διοίκηση και την κυβέρνηση. Σε πολλά από τα περιστατικά, όπως θα κατανοήσει ο αναγνώστης, η αντιμετώπιση τους ήταν ελλιπής ή άφαντη. Παρατηρούνται πολλές διαμαρτυρίες από εκπαιδευτικούς που κάνουν λόγο για έλλειψη μέριμνας από την κυβέρνηση. Η συγγραφέας της εργασίας θεώρησε χρήσιμη την ανάδειξη τους καθώς πολλά από αυτά τα περιστατικά οφείλονται στην έλλειψη σωστής διοίκησης σε ένα μεγάλο ποσοστό τους. Μέσα από την ανάγνωση τους, δημιουργείται η σκέψη για ανάπτυξη των επιχειρημάτων ως προς την εισαγωγή της διοίκησης Risk Management στα σχολεία.

Στην πρώτη υποενότητα παρουσιάζονται περιστατικά που αφορούν την σωματική ασφάλεια των μαθητών από φυσικούς κινδύνους. Γίνεται λόγος για έλλειψη σωματικής ασφάλειας στα σχολεία λόγω κακοδιατηρημένων κτιρίων που επηρεάζονται άμεσα από φυσικές καταστροφές, πχ. σεισμοί και άμεσα από έλλειψη συνεχόμενου ελέγχου και συντήρησης.

Στην δεύτερη υποενότητα παρουσιάζονται περιστατικά από επιθέσεις εξωσχολικών εισβολέων με απρόσμενο τρόπο στην σχολική μονάδα. Επιπλέον, αναλύονται περιστατικά σχολικού εκφοβισμού μεταξύ των μαθητών. Η συγγραφέας επιλέγει να συζητήσει τους τρόπους αντιμετώπισης σωματικών κινδύνων από τέτοιους παράγοντες καθώς τα παραδείγματα περιστατικών αφορούν διαφορετικά σχολικά περιβάλλοντα και διαφορετικές συνθήκες που πυροδότησαν την ύπαρξή τους.

Στην τρίτη υποενότητα παρατίθεται μια οικονομική οπτική στις σχολικές επιχειρήσεις που δίνει φως στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην εκπαίδευση όπως οι ελλείψεις στην χρηματοδότηση και στους υλικούς πόρους και μια σύγκριση με την σημερινή κατάσταση που δεν παρουσιάζει μεγάλες διαφορές με το παρελθόν.

Στην τέταρτη υποενότητα παρουσιάζονται οι συναισθηματικές προκλήσεις που έρχονται οι μαθητές αντιμετώπι οι οποίες δεν είναι λίγες : CO-VID19, έλλειψη ψυχικής υποστήριξης σε μαθητές και εκπαιδευτικούς, κατάθλιψη , άγχος , ψυχολογικές επιπτώσεις λόγω σχολικής βίας κλπ. Η ενότητα περιλαμβάνει έρευνες που πάρθηκαν σε σχολεία και μαρτυρίες εκπαιδευτικών. Η συγγραφέας της εργασίας θεώρησε αναγκαία την ανάδειξη όλων των προαναφερθέντων καθώς ενώ δεν αποτελούν άγνωστη πληροφορία στους περισσότερους αναγνώστες , είναι άγνωστο σε πολλούς οι τρόποι αντιμετώπισης τους από την σχολική διοίκηση και τα προβλήματα που προκλήθηκαν.

2.1 Φυσικοί Κίνδυνοι στο Εκπαιδευτικό Περιβάλλον στην Ελλάδα

2.1.1 Πρόλογος

Είναι σαφές ότι η ασφάλεια των μαθητών αποτελεί προτεραιότητα σε κάθε εκπαιδευτικό περιβάλλον. Ενώ το ενδιαφέρον συχνά επικεντρώνεται στους παιδαγωγικούς και ακαδημαϊκούς στόχους, είναι ουσιώδες να εξετάσουμε πώς οι φυσικοί κίνδυνοι επηρεάζουν πρακτικά την καθημερινότητα των μαθητών.

Στο πλαίσιο αυτής της περιόδου, εστιάζονται ιδιαίτερα τα περιστατικά σεισμών στην εκπαιδευτική κοινότητα. Αναλύονται παραδείγματα σεισμών που έχουν πλήξει εκπαιδευτικά ιδρύματα, εξετάζοντας τις συνέπειες στην υλοποίηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και την υποδομή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Επικεντρώνεται η ανάγκη ανάπτυξης στρατηγικών διαχείρισης κινδύνου που θα προστατεύουν την ασφάλεια των μαθητών, του προσωπικού και θα εστιάζουν στην φροντίδα των εκπαιδευτικών υποδομών. Επίσης, αναλύονται οι δράσεις των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των αρμόδιων φορέων απέναντι σε τέτοιες καταστάσεις και προτείνονται μέτρα πρόληψης και ανάκαμψης. Τέλος, δίνονται παραδείγματα μαρτυριών από εκπαιδευτικούς τα οποία δείχνουν την έλλειψη αισθήματος ασφάλειας στις σχολικές κτιριακές υποδομές.

2.1.2 Κύριο Μέρος

Αρχικά, παρατίθεται ως αξιολογική σημείωση η έναρξη του προγράμματος υποχρεωτικού προσεισμικού ελέγχου από το Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας σε συνεργασία με τον ΟΑΣΠ και το ΤΕΕ¹⁴. Ανακοινώθηκε μέσα στο Νοέμβριο από τον Υπουργό Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας Βασίλης Κικίλιας σε συνέντευξη που παραχώρησε στην εκπομπή “Συνδέσεις” της ΕΡΤ¹⁵. Σύμφωνα με το Δελτίο Τύπου: **«Πρώτα πρέπει να ελεγχθούν οι κρίσιμες υποδομές της χώρας, δηλαδή τα σχολεία, τα πανεπιστήμια, τα νοσοκομεία, οι αστυνομικοί και πυροσβεστικοί σταθμοί», «Είναι η πρώτη φορά όπου θεσπίζεται σαφές πλαίσιο άμεσου προσεισμικού ελέγχου με υποχρεωτική εφαρμογή, ενώ έχει**

¹⁴ <https://civilprotection.gov.gr/sites/default/files/2023-11/CivProGR20231106%20%281%29.pdf>

¹⁵ <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/v-kikilias-stin-ert-proseismikoi-elegxoi-se-kathe-sxoleio-kai-nosokomeio/>

εξασφαλιστεί χρηματοδότηση από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας στο ποσό των 32,5 εκατομμυρίων ευρώ για την υλοποίηση του έργου».Επρόκειτο για ένα πολύ ελπιδοφόρο σχέδιο με δυνατότητα σωστού ελέγχου των δομών της χώρας. Ωστόσο, μια τέτοια δράση μπορεί να δώσει μόνο την θεωρητική εκτίμηση για την καταλληλότητα πολλών σχολικών κτιρίων καθώς , σύμφωνα με την εφημερίδα “Μακεδονία της Κυριακής”¹⁶ στην Ελλάδα υπάρχουν 9.000 κτίρια τα οποία είναι χτισμένα την περίοδο 1960-1985 χωρίς να έχουν ελεγχθεί, ενώ υπάρχουν άλλα 9.000 κτίρια για τα οποία είχε γίνει πρωτοβάθμιος προσεισμικός έλεγχος, με το πρόγραμμα που είχε ξεκινήσει (αλλά ποτέ δεν ολοκληρώθηκε) έπειτα από τον σεισμό της Αθήνας το 1999.

Η υλοποίηση του προγράμματος έχει ανατεθεί στο Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΤΕΕ), ώστε σε συνεργασία με τον Οργανισμό Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας (ΟΑΣΠ) και την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ) να γίνουν άμεσα αυτοψίες από 5.000 μηχανικούς κατά προτεραιότητα σε 20.000 κτίρια παλαιάς κατασκευής προ του 1985, κυρίως σε σχολεία, νοσοκομεία, δημόσια και δημοτικά κτίρια¹⁷. Σύμφωνα με τα στοιχεία από τον ΟΑΣΠ, δημοσιευμένα από την εφημερίδα “Νέα Κρήτη”¹⁸ , **“από τα 20.000 κτίρια δημόσιας και κοινωφελούς χρήσης, που στεγάζουν κατά κανόνα σχολεία, το 23% είναι χτισμένα προ του 1960, το 42% μεταξύ 1961 και 1985, το 18% την περίοδο 1986 - 1995, το 9% τα έτη 1996 - 2000, το 6% μετά το 2000 και για το 2% δεν υπάρχουν στοιχεία.”.** Αυτά τα στατιστικά στοιχεία δεν επιφέρουν μεγάλη ελπίδα για την ασφάλεια των μαθητών στα κτίρια καθώς παρατηρούνται τώρα ελάχιστα βήματα για την εκτίμηση καταλληλότητας κτιρίων και ,μάλιστα, μετά τον καταστροφικό σεισμό της Τουρκίας , στις 6 Φεβρουαρίου 2023.

Η έρευνα φέρνει στο φως μερικά περιστατικά που προκαλούν θλίψη για την πραγματικότητα που βιώνει η μαθητική κοινότητα. Ο καθηγητής Σεισμολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Άκης Τσελέντης δημοσιεύει τον Δεκέμβριο του 2022 στα social media φωτογραφίες από την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το 12ο Δημοτικό Σχολείο Κορίνθου στον Συνοικισμό¹⁹. Η εικόνα που παρουσιάζεται θυμίζει εγκαταλειμμένο κτίριο. Σκοπός του ήταν **«να αναδείξω σχολεία ερείπια σε σεισμογενείς περιοχές»**

¹⁶ <https://www.makthes.gr/eleghkhos-ghia-seismiko-kindino-se-20000-skholia-kai-nosokomia-680736>

¹⁷ <https://kede.gr/i-po-emdydas-kalei-to-ypos-na-prochorisei-amesa-to-programma-proseismikou-elegchou-dimosion-kai-dimotikon-ktirion/>

¹⁸ https://www.neakriti.gr/sites/default/files/2023-08/17_08_2023.pdf

¹⁹ <https://www.in.gr/2022/12/09/greece/seismos-tselentis-sxoleio-stin-korintho-pou-prokalei-tromo/>

Ακης Τσελέντης , Facebook

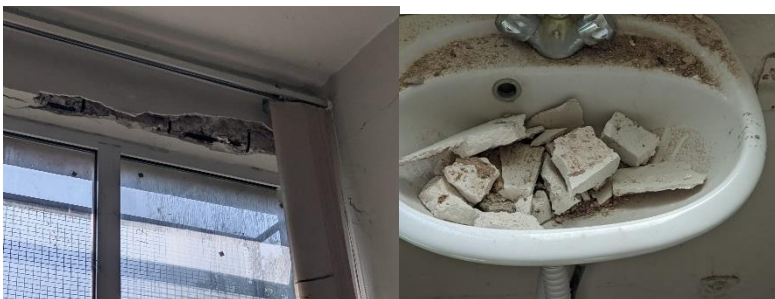
Αν θυμηθούμε ό,τι αναγράφηκε σε προηγούμενη παράγραφο για το πως, σύμφωνα με τον ΟΑΣΠ, το 42% των σχολείων έχουν χτιστεί μεταξύ 1961 και 1985 θα συμπεράνουμε ότι αυτές οι εικόνες μπορεί να υπάρχουν κατά μεγάλη πιθανότητα και σε άλλα σχολικά κτίρια. Παρακάτω θα παραθέσουμε άλλο ένα παράδειγμα από δημοσίευση του ίδιου σε άλλο σχολείο, στην Χίο²⁰: «Ένα τέτοιο σχολείο φέρετρο όπως αποκαλείται είναι το 5ο Δημοτικό σχολείο Βαρβασίου Χίου όπου λειτουργούν 8 τμήματα»

Ακης Τσελέντης , Facebook

²⁰ <https://www.lifo.gr/now/greece/procidopoiisi-tselenti-gia-sholeio-feretro-se-periptosi-seismoy-mporei-na-biosoyme-nea>

Μεταφερόμαστε στην Κέρκυρα όπου ένας μικρός σεισμός των 3,2 ρίχτερ ήταν υπεραρκετός να προκαλέσει μεγάλη ζημιά στο 1ο ΕΠΑΛ Κέρκυρας καθώς , όπως αναφέρεται στην πηγή enikos.gr²¹ : **“ Όπως επισημαίνει σε σχετική ανακοίνωση (ΕΛΜΕ Κέρκυρας) , ολόκληρα κομμάτια έπεσαν από την κολώνα στήριξης, η οποία γέμισε ρωγμές και αποκαλύφθηκαν τα διαβρωμένα και κατασκουριασμένα σίδερα που την στηρίζουν.”**

<https://www.enikos.gr/>

Η σημερινή ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα δυστυχώς είναι αντιμέτωπη με σχολικές υποδομές αδύναμης υλικής υποστήριξης. Συγκεκριμένα , το ερευνητικό έργο που έχει διεξαχθεί σχετικά με την καταλληλότητα των κτιριακών υποδομών τα ευρήματα δείχνει τα εξής : Σύμφωνα με Βογιατζή (2016) σε έρευνα που έλαβαν μέρος 112 εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από τις σχολικές μονάδες του νομού Έβρου το 78,9% δήλωσε ότι δεν υπάρχουν χώροι στάθμευσης για τους ΑμεΑ έξω από τα σχολεία ούτε ειδικό πεζοδρόμιο για τους ΑμεΑ πλησίον του σχολείου και το 73,7% δήλωσε την έλλειψη κομβίας με γραφή Braille στην σχολική μονάδα. Σύμφωνα με έρευνα που διεξάχθηκε σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Κιλκίς το μεγαλύτερο ποσοστό (39%) νιώθει λίγη ασφάλεια με την υλικοτεχνική υποδομή του σχολείου σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης ενώ μόλις το 30% των δηλωμένων σχολικών μονάδων διαθέτει πλήρες εξοπλισμένο φαρμακείο (Διαμαντή,2019). Παράλληλα , σύμφωνα με έρευνα που έγινε σε 6 γυμναστές της Φυσικής Αγωγής από 6 σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Θεσσαλονίκης 1 στους έξι δήλωσε 1 ότι **“ο χώρος δεν κρίνεται ασφαλής κι αυτό γιατί η αυλή του σχολείου ήταν με τσιμέντο, υπήρχαν κηπάκια με εξέχουσες γωνίες χωρίς να καλύπτονται, οι σκάλες του σχολείου ήταν μεγάλες κι απότομες και τέλος οι μπασκέτες στον εξωτερικό χώρο δεν είχαν καλύμματα.**

²¹ <https://www.enikos.gr/society/kerkyra-zimies-se-scholio-apo-ton-chthesino-seismo-ton-32-richter-katangellei-i-elme/1972714/>

Λόγια καθηγητή « Κάθε φορά που έχουμε μάθημα παρακαλάω να μη χτυπήσει κάποιο παιδί γιατί το φαρμακείο είναι σε γραφείο στον 2ο όροφο και δε μεταφέρεται».(Τζιούρνα,2019).Τέλος , σύμφωνα με την διδακτορική διατριβή από Βεργίδου(2022) σε έρευνα που ερωτήθηκαν 239 διδάσκοντες σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας δήλωσαν αρνητικές εντυπώσεις όσον αφορά την **“Καθαριότητα σχολείου , έλλειψη υποδομών-υλικών”** και **“έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής και πόρων”**.

Επίσης , η συγγραφέας θεωρεί αξιοσημείωτο για το θέμα της διατριβής το συμβάν στη Χερσόνησο Κρήτης στις 7 Δεκεμβρίου 2023 όπου μια μαθήτρια υπέστη ηλεκτροπληξία καθώς στόλιζε Χριστουγεννιάτικο δέντρο μαζί με τους συμμαθητές της και καθηγητές της. Πιο αναλυτικά , σύμφωνα με μαρτυρία της μητέρας **«Τα παιδιά στόλιζαν μαζί με τους εκπαιδευτικούς το χριστουγεννιάτικο δέντρο. Τι στιγμή που η κόρη μου προσπάθησε να ενεργοποιήσει τα λαμπιόνια τη χτύπησε το ρεύμα. Αδυνατώ να πιστέψω ότι δεν λειτούργησε το ρελέ βραχυκυκλώματος στον πίνακα του σχολείου»** . Σύμφωνα με την ιστοσελίδα [tanea.gr²²](https://www.tanea.gr/2023/12/08/greece/kriti-mathitria-stolize-to-dentro-sto-sxoleio-tis-kai-epathe-ilektropliksia-nosileyetai-sto-nosokomeio/) , η διεύθυνση του σχολείου ενημέρωσε άμεσα τον δήμο και ο αντιδήμαρχος έστειλε ηλεκτρολόγο για να διεξάγει έλεγχο. Δυστυχώς , γίνεται κατανοητό πως ο προαπατούμενος έλεγχος έγινε μετά τον τραυματισμό μιας μαθήτριας.

²² <https://www.tanea.gr/2023/12/08/greece/kriti-mathitria-stolize-to-dentro-sto-sxoleio-tis-kai-epathe-ilektropliksia-nosileyetai-sto-nosokomeio/>

2.1.3 Ανάλυση

Η ανάλυση ξεκινάει από το πρώτο βήμα που αναλαμβάνει κάθε σχολική διοίκηση στην σημερινή εποχή που δεν θα μπορούσε να είναι άλλο από το να ακολουθεί σχετικό νομοσχέδιο για την αντιμετώπιση τυχόν σεισμικών κινδύνων : Σύμφωνα με τον ΟΑΣΠ (Οργανισμός Αντισεισμικού Κινδύνου και Προστασίας) , το σχέδιο “Διαχείριση του Σεισμικού Κινδύνου στις Σχολικές Μονάδες” που έχει σταλθεί μέσω της εγκυκλίου ορίζει ότι **“Οι Διευθυντές των σχολικών μονάδων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης με την έναρξη κάθε σχολικού έτους υποχρεούνται: Να πραγματοποιούν άσκηση ετοιμότητας για σεισμό στα σχολεία τους στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς. Αυτή η άσκηση πρέπει να επαναλαμβάνεται τουλάχιστον 2 φορές ακόμη κατά τη διάρκεια κάθε σχολικού έτους (μία φορά ανά τρίμηνο).”** . Ας μείνουμε λίγο στην ανάγνωση της συγκεκριμένης οδηγίας και ας αναλογιστούμε ότι ενδείκνυται να υπάρχει 2 φορές ανά σχολικό έτος μόνο. Σε περιπτώσεις χώρων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, και πιο συγκεκριμένα σε νηπιαγωγεία , οι 2 φορές σε όλο τον χρόνο να μην είναι αρκετές για να κατανοήσουν νεαρά άτομα κατώτερης συναισθηματικής ωριμότητας το πόσο μεθοδευμένη οφείλει να είναι η συμπεριφορά τους κατά την διάρκεια ενός φυσικού φαινομένου που με τις τωρινές υποδομές μπορεί να σκοτώσει ανθρώπους. Η αύξηση επανάληψης κρίνεται απαραίτητη για την αντιμετώπιση ρίσκου.

Προχωράμε στην οδηγία ότι στην σύνταξη του σχεδίου έκτακτης ανάγκης οι Διευθυντές έχουν ευθύνη να καθορίσουν από αρχιτεκτονικής φύσεως τους χώρους του σχολικού κτιρίου και να καθορίσουν τους χώρους εκκένωσης. Σε αυτό το σημείο ο συγγραφέας θα ήθελε να συνδέσει αυτή την οδηγία με το τι δήλωσε η Διευθύντρια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ξάνθης κ. Εύη Στυλιανίδου στην συνέντευξη της στην εφημερίδα “Θ” : **“εμείς είμαστε δάσκαλοι. Βεβαίως ο διευθυντής έχει την ευθύνη της συντήρησης των σχολικών κτιρίων.”**²³ .Εντύπωση προκαλεί στον συγγραφέα ο διαχωρισμός αυτός και το πόσο απαραίτητος ήταν να ειπωθεί. Η ερώτηση που αρμόζει να διατυπωθεί είναι η εξής : Το βάρος μιας σχολικής μονάδας που απασχολεί στο ελάχιστο 50 εκπαιδευτικούς πέφτει σε έναν Διευθυντή? Ένας άνθρωπος οφείλει να έχει την ευθύνη για την προστασία μιας ολόκληρης σχολικής κοινότητας? Η δεύτερη ερώτηση , πιο

²³ <https://www.thraki.com.gr/seismos-kai-scholeia-ekpaideysi-kai-prostasia/>

σημαντική , είναι : Αυτός ο ένας υπεύθυνος γνωρίζει βασικές αρχές διοίκησης και διαχείρισης κινδύνων? Κλείνουμε την παράγραφο με αυτή την ερώτηση για τον αναγνώστη. Παράλληλα , τα παραδείγματα που δόθηκαν από μαρτυρίες εκπαιδευτικών σε τέσσερις έρευνες σε διαφορετικές περιφέρειες και σχολικές μονάδες δείχνουν ένα κοινό πρόβλημα : την κτιριακή υποδομή των εκπαιδευτικών κτιρίων. Παρατηρείται η έλλειψη υποστήριξης από την σχολική διοίκηση και χρηματοδότησης από την κυβέρνηση οδηγώντας την εκπαιδευτική διαδικασία σε κατάσταση ανασφάλειας για τους διδάσκοντες και σε κατάσταση άγχους για τους διδασκόμενους.

2.1.4 Επίλογος

Συνεπώς κρίνεται απαραίτητη ο αναλογισμός, λοιπόν, της προσαρμογής των πρακτικών διοίκησης στις σύγχρονες ανάγκες της εκπαιδευτικής κοινότητας. Η εφαρμογή του σχετικού νομοσχεδίου για την αντιμετώπιση σεισμικών κινδύνων στα σχολεία αναδεικνύει τη σημασία της προώθησης της ασφάλειας και της προστασίας των μαθητών και του προσωπικού. Ωστόσο, η αποτελεσματική εφαρμογή αυτών των πρακτικών απαιτεί όχι μόνο την τήρηση των νομικών υποχρεώσεων, αλλά και τη διαμόρφωση ενός στρατηγικού σχεδίου διαχείρισης κινδύνων. Οι ερωτήσεις που προκύπτουν σχετικά με τον ρόλο των διευθυντών και της διοίκησης αναφορικά με τις γνώσεις τους στο συγκεκριμένο πεδίο αναδεικνύουν την ανάγκη για περαιτέρω συζήτηση και διερεύνηση. Έτσι, η εξασφάλιση της ασφάλειας στα σχολεία δεν περιορίζεται μόνο στην εκτέλεση άσκησης ετοιμότητας, αλλά απαιτεί και μια πλήρη κατανόηση των αρχών της διαχείρισης κινδύνων από τη σχολική διοίκηση και το προσωπικό. Η διαπίστωση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε πιο αποτελεσματικά πρακτικά πλάνα και κανόνες προετοιμασίας του προσωπικού μπροστά σε έκτακτα φαινόμενα και, κατά συνέπεια, σε μια πιο ασφαλή και προστατευμένη σχολική κοινότητα. Η έλλειψη ασφάλειας και οι τεχνικές ανωμαλίες στα σχολεία δεν περιορίζονται μόνο στα κτίρια, αλλά επεκτείνονται και σε άλλες πτυχές της υποδομής, όπως οι εγκαταστάσεις για τα ΑμεΑ και η προστασία από έκτακτες ανάγκες. Μέσα από την αναδιοργάνωση του τμήματος ασφάλειας στα σχολεία γίνεται δυνατή η ανακαίνιση, η συντήρηση και η αναβάθμιση των σχολικών υποδομών.

2.2 Σωματικοί Κίνδυνοι στο Εκπαιδευτικό Περιβάλλον στην Ελλάδα

2.2.1 Πρόλογος

Σε μια εποχή όπου η θέαση βίας και επιθετικότητας είναι πλέον δεδομένη από τα μέσα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας, η ελληνική πραγματικότητα είναι αντιμέτωπη με νέους οι οποίοι και κινδυνεύουν από περίγυρους ψυχικά ασθενών και προβληματικών ενηλίκων αλλά και ο ένας από τον άλλον.

Σε μια πρώτη εικόνα , ο συγγραφέας θα σχολιάσει περιστατικά που συνέβησαν σε ιδιωτικά σχολεία και πως αντιμετωπίστηκαν και θα συγκρίνει παρόμοιου επίπεδου κινδύνου περιστατικά σε δημόσια σχολεία. Σκοπός είναι να αφήσει στον αναγνώστη το περιθώριο να συγκρίνει από μόνος του τι διαφορά υπάρχει στην διαχείριση κινδύνων όταν εμπλέκονται δίδακτρα. Παράλληλα , κάποια λάθη σε σχολεία που θα αναφερθούν τα οποία φέρανε σε κίνδυνο μαθητές αναδεικνύουν την ανάγκη για μία σχολική διοίκηση σε κάθε δημόσιο και ιδιωτικό εκπαιδευτήριο που θα έχει ως βασικό σκοπό την διαχείριση και πρόληψη κινδύνων.

Σε μια δεύτερη εικόνα , θα αναδειχθούν περιστατικά ενδοσχολικής βίας και πως καταλήγουν σε μεγάλες μορφές βίας. Μετέπειτα , αναλύονται οι τρόποι αντίδρασης των εκπαιδευτικών και της διοίκησης σε κάθε ένα από τα προαναφερθέντα καθώς και οι ελλείψεις που οδήγησαν τους γονείς των θυμάτων να αναλάβουν δράση για την προστασία των παιδιών τους.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναδείξουμε τις ψυχολογικές επιπτώσεις του bullying . Ο συγγραφέας θεώρησε σκόπιμο αυτόν τον διαχωρισμό λόγω της προσωπικής του οπτικής στις επιπτώσεις bullying : Σε περιπτώσεις σωματικής βίας το θύμα επηρεάζεται βραχυπρόθεσμα ενώ σε περιπτώσεις ψυχολογικής βίας το θύμα επηρεάζεται μακροπρόθεσμα. Το βάρος είναι ίδιο και στις δύο περιπτώσεις αλλά οι επιπτώσεις διαφορετικές.

2.2.2 Κύριο Μέρος

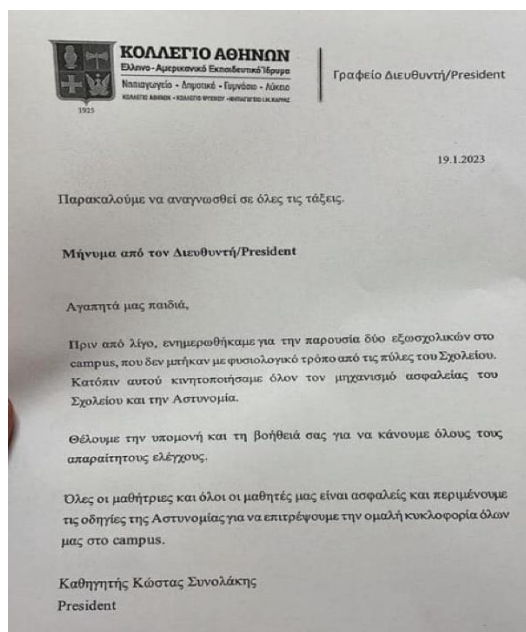
A. Εξέταση Περιστατικών

Η ενότητα αυτή ξεκινά με τέσσερα περιστατικά επίθεσης εξωσχολικών επιθέσεων σε τέσσερα διαφορετικά εκπαιδευτήρια : το πρώτο είναι ένα ιδιωτικό εκπαιδευτήριο στο Παλαιό Ψυχικό, Αθήνα και τα επόμενα είναι τρία δημόσια σχολεία , ένα ΕΠΑΛ στο Περιστερί, Αθήνα ,το 3ο ΕΠΑΛ στο Περιστερί και το 2ο ΕΠΑΛ στον Εύοσμο, Θεσσαλονίκη . Να σημειώσουμε σε αυτό το σημείο ότι στην πρώτη περίπτωση εκπαιδευτηρίου υπάρχουν πολλές πηγές πληροφοριών που η συγγραφέας μπόρεσε να εξετάσει για την υπόθεση ενώ στις άλλες περιπτώσεις όχι.

B. Περιστατικά Επιθέσεων

Στην πρώτη περίπτωση , σύμφωνα με την εφημερίδα “ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ”²⁴ στις 19 Ιανουαρίου 2023, **“Συναγερμός σήμανε στις 13:00 περίπου το μεσημέρι στις εγκαταστάσεις του Κολλεγίου Αθηνών στο Ψυχικό. Σύμφωνα με καταγγελία μαθητών, άγνωστοι οπλισμένοι με μαχαίρι εισέβαλαν στο χώρο απειλώντας παιδιά και εκπαιδευτικούς.”** Αναφέρεται ότι ενημερώθηκε άμεσα η Ειδική Κατασταλτική Αντιτρομοκρατική Μονάδα (ΕΚΑΜ) και η ασφάλεια καθώς οι μαθητές ακολούθησαν το “πρωτόκολλο” και με μία επιστολή που έστειλε ο πρόεδρος παρέμειναν στις τάξεις τους. Στο μεταξύ ενημερώθηκε η Ελληνική Αστυνομία (ΕΛΑΣ) από το τμήμα ασφαλείας του σχολείου και από γονέα μαθητή με δική της πρωτοβουλία. Παράλληλα , ενημερώθηκαν και οι γονείς των μαθητών για αυτό το περιστατικό. Δεν έγινε αναφορά για τραυματίες. Παρακάτω , επισυνάπτονται οι επιστολές προς τους μαθητές και προς τους γονείς:

²⁴ <https://www.protothema.gr/greece/article/1330444/kollegio-athinon-kataggelia-gia-eisvoli-agnoston-me-mahairia-den-vrike-tipota-i-elas/>

Ψυχικό, 19 Ιανουαρίου 2023

Αγαπητοί γονείς,

Σας ενημερώνουμε για περιστατικό που αναστάτισε τη σχολική ζωή σήμερα στο campus του Ψυχικού. Πληροφορηθήκαμε για την παρουσία δύο εξωσχολικών στο campus, που δεν μπήκαν με φυσιολογικό τρόπο από τις πόλες του Σχολείου. Κρίνουμε ότι το περιστατικό ενδεχομένως ενέχει κίνδυνο για την ασφάλεια των μαθητών και μαθητριών μας.

Κατόπιν αυτού κινητοποιήσαμε όλον τον μηχανισμό ασφαλείας του Σχολείου και καλέσαμε την Αστυνομία, η οποία έσπευσε στο Σχολείο και ανέλαβε υπηρεσία για εξονυχιστικό έλεγχο του Campus.

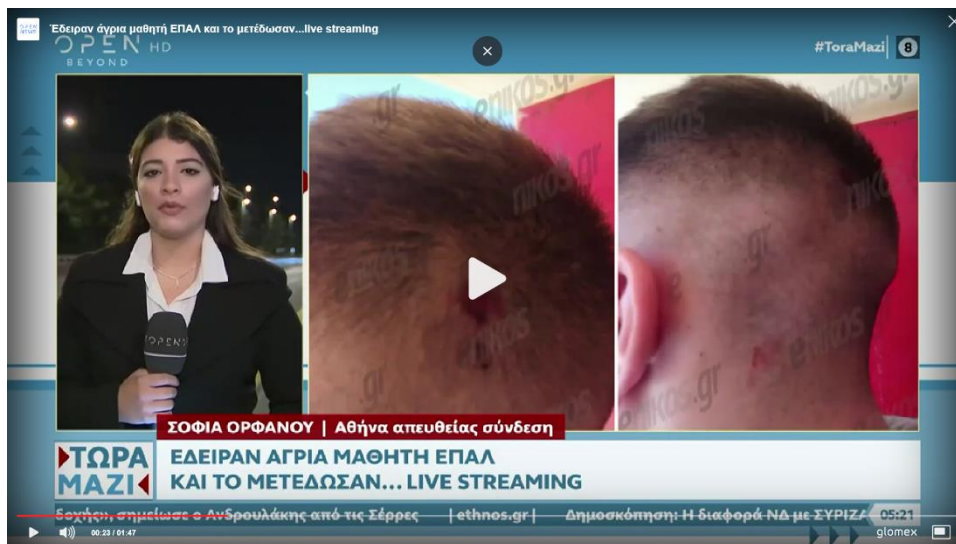
Το προσωπικό ασφαλείας του Σχολείου μας κινήθηκε ακαριαία και οι εκπαιδευτικοί παρέμειναν με τις μαθήτριες και τους μαθητές στις τάξεις τους. Με μήνυμα του President ενημερώθηκαν οι μαθητές, ώστε να μην ανησυχούν, μέχρι να ολοκληρωθούν οι απαραίτητοι έλεγχοι. Όλες οι μαθήτριες και όλοι οι μαθητές μας παρέμειναν ασφαλείς.

Πριν από λίγο, ολοκληρώθηκαν οι έλεγχοι της Αστυνομίας και επανήλθε η ομαλή κυκλοφορία όλων στο campus.

Καθηγητής Κώστας Συναλάκης
President

www.protothema.gr

Προχωρώντας παρακάτω στα επόμενα τρία σχολεία, στο ένα Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ) στο Περιστερί, Αθήνα του οποίου ο αριθμός δεν αναφέρεται σε καμία πηγή, στα τέλη του Μαρτίου 2023, σύμφωνα με την πρωινή εκπομπή του κανάλι OPEN²⁵: **“ένας μαθητής δέχτηκε επίθεση σε ΕΠΑΛ στο Περιστερί από δύο νεαρούς ηλικίας 22 και 25 ετών, ενώ βρισκόταν στο προαύλιο του σχολείου. Το περιστατικό έγινε γνωστό έπειτα από σχετική καταγγελία που έκανε ο πατριός του.”**

Εκπομπή “Τώρα Μαζί”, OPEN Channel

²⁵ <https://www.news.gr/ellada/article/3234043/epithesi-me-katsavidi-dechthike-mathitis-se-epal-sto-peristeri-i-drastes-metedosan-ton-xilodarmo-se-live-streaming.html>

Αναφέρεται , επίσης, ότι ο πατριός καταγγέλλει αυτό το περιστατικό στην εκπομπή διότι “δεν υπήρξε καμία κινητοποίηση από τη Διεύθυνση του σχολείου. Το πιο σοκαριστικό μάλιστα είναι ότι ένας άλλος μαθητής του σχολείου μετέδιδε σε live streaming τον ξυλοδαρμό του.”.

Το επόμενο περιστατικό στο Περιστερί στις 27 Νοεμβρίου 2023 αναφέρει ότι “τέσσερις ανήλικοι (δύο 15χρονοι και δύο 16χρονοι) την στιγμή που το σχολείο τελούσε σε λειτουργία, εισήλθαν σε σχολική αίθουσα, με αποτέλεσμα να γίνουν αντιληπτοί από καθηγητή, ο οποίος με την σειρά του ενημέρωσε τον διευθυντή του σχολείου.”²⁶. Αναφέρεται ότι μετέπειτα έγιναν οι εξής ενέργειες : “Στο σημείο κλήθηκε η Αστυνομία, άντρες της οποίας μετέβησαν στο σημείο και προσήγαγαν στο Τμήμα Ασφαλείας Περιστερίου τους τρεις ανήλικους. Τόσο ο καθηγητής όσο και ο διευθυντής αιτήθηκαν ρητά την ποινική δίωξη των κατηγορουμένων και έτσι συνελήφθησαν.”

Το τέταρτο περιστατικό που έγινε στην Θεσσαλονίκη στις 30 Μαρτίου 2023 αναφέρει πως “δύο νεαροί - πιθανότατα εξωσχολικοί - εισέβαλαν σε αίθουσα του 2ου ΕΠΑΛ Ευόσμου, στη Θεσσαλονίκη, την ώρα που πραγματοποιούσε παράδοση μαθήματος. Σύμφωνα με τη μαρτυρία της 62χρονης εκπαιδευτικού, όταν τους ζήτησε να αποχωρήσουν εκείνοι κλώτσησαν την πόρτα με αποτέλεσμα η γυναίκα να τραυματιστεί στην κοιλιά. Στη συνέχεια, οι δύο νεαροί εξαφανίστηκαν.”²⁷. Η τραυματίας κατευθύνθηκε με το ασθενοφόρο του ΕΚΑΒ στο νοσοκομείο και έκανε μήνυση κατ’ αγνώστων. Δεν αναφέρεται πουθενά κινήσεις της σχολικής διοίκησης για την αντιμετώπιση της επίθεσης.

Γ. Περιστατικά Βίας

Προχωράμε στα περιστατικά ενδοσχολικής βίας ή , τουλάχιστον , όσα μπόρεσαν να έρθουν στο φως και να μας δώσουν μια εικόνα σχετικά με το ποιόν της πραγματικότητας στο σχολικό περιβάλλον. Στις 1 Δεκεμβρίου 2023 , σε σχολείο της Μεσσήνης “κατά τη διάρκεια διαλείμματος στον προαύλιο χώρο του σχολείου ανήλικος μαθητής της Γ΄ τάξης Γυμνασίου διαπληκτίστηκε για άγνωστη μέχρι στιγμής αιτία με συμμαθητή του. Του επιτέθηκε με έναν αναδιπλούμενο σουγιά και τον τραυμάτισε ελαφρά στον δεξιό μηρό.”²⁸ . Δεν αναφέρεται

²⁶ <https://www.news247.gr/ellada/peristeri-entasi-me-exosxolikous-anilikous-pou-eisilthan-se-taxi-tou-3ou-epal/>

²⁷ <https://www.in.gr/2021/11/03/greece/thessaloniki-epithesi-se-kathigitria-mesa-se-sxoliki-aitousa/>

²⁸ <https://www.kathimerini.gr/society/562759936/messini-14chronos-machairose-symmathiti-toy-tin-ora-dialeimatos/>

πουθενά κινήσεις της σχολικής διοίκησης καθώς οι γονείς του τραυματία κατήγγειλαν τον δράστη και τους γονείς του αλλά αφέθηκαν ελεύθεροι. Μιλώντας σε εκπομπή ο πρόεδρος του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων του σχολείου ,Γιώργος Βλάχος, τόνισε: **«Είμαστε κι εμείς συγκλονισμένοι, είναι πρωτόγνωρο το συμβάν, παρατηρούμε διαρκώς κλιμακούμενη βία στους ανήλικους και πραγματικά δεν ξέρουμε πώς να προστατευτούμε»**²⁹. Σε αυτό το σημείο η συγγραφέας θα ήθελε να δηλώσει την εντύπωση που της προκάλεσε το γεγονός ότι ομάδα ανθρώπων , συμβούλιο μιας σχολικής μονάδας δηλώνουν “συγκλονισμένοι” και όχι προετοιμασμένοι απέναντι σε έναν απρόοπτο κίνδυνο.

Mega Live News , Mega Channel

Μεταφερόμαστε στα Χανιά , Κρήτης σε περιστατικό ξυλοδαρμού στις 22 Σεπτεμβρίου 2023 όπου **“16χρονος μαθητής λυκείου, ενώ βρισκόταν στο προαύλιο του λυκείου όπου φοιτά, φέρεται να χτυπήθηκε από 17χρονο, με αποτέλεσμα να υποστεί κατάγματα στη γνάθο”**³⁰ Σύμφωνα με την ιστοσελίδα reader.gr φαίνεται να εισήλθαν και εξωσχολικοί στο προαύλιο και ο καβγάς εξελίχθηκε σε σκληρή βία . Ενώ αναφέρεται ότι η βοήθεια των εκπαιδευτικών ήταν άμεση στην παροχή πρώτων βοηθειών και στην ενημέρωση γονέων , εντύπωση προκαλεί στην συγγραφέα η μαρτυρία της μητέρας : **“Κατά κάποιο τρόπο επιρρίπτω κάποιες ευθύνες στο γυμνάσιο που είχε ανοιχτή την πόρτα γιατί αν μη τι άλλο όταν αφήνουμε τα παιδιά μας σε ένα σχολείο, θεωρούμε ότι τα αφήνουμε σε ένα ασφαλές μέρος .Δεν τα αφήνουμε στο λιμάνι να πάνε τσάρκα μετά τα μεσάνυχτα για να ανησυχούμε. Είναι στο σχολείο .Σε ένα χώρο**

²⁹ <https://www.megatv.com/2023/12/01/messini-14xronos-maxairose-symmathi-tou-me-sougia-nosileytai-ektos-kindynou/>

³⁰ <https://www.reader.gr/ellada/nea-epithesi-se-mathiti-17hronos-gronthokopise-16hrono-se-sholeio/531787>

που πρέπει να είναι ασφαλής για όλα τα παιδιά”. Δυστυχώς δεν άργησε στην ίδια πόλη να υπάρξει και άλλο επεισόδιο καθώς στις 4 Δεκεμβρίου 2023 στο 7ο Γυμνάσιο Χανίων **“μαθητής της Γ’ τάξης, χρειάστηκε να μεταφερθεί στο Νοσοκομείο, με κάταγμα ρινικού οστού, μετά τον άγριο ξυλοδαρμό του από συμμαθητή του”**. Αναφέρεται πως η επίθεση έγινε από παιδί που “αντιμετωπίζει προβλήματα” χωρίς ιδιαίτερη διευκρίνιση. Ο σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου είχε ενημερώσει ήδη για την συνεχόμενη επιθετική συμπεριφορά του μαθητή την διεύθυνση του σχολείου περίπου ένα μήνα. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα [naftemporiki.gr](https://www.naftemporiki.gr)³¹ η λύση που δόθηκε ήταν η μητέρα του θύματος να καταθέσει μήνυση και ο θύτης να αλλάξει σχολείο. Η συγγραφέας άφησε για το τέλος ένα τρομακτικό περιστατικό βίας που συνέβη σε ιδιωτικό εκπαιδευτήριο στα τέλη Μαρτίου του 2023 καθώς θεώρησε πως οι μαρτυρίες των γονέων και τα σχόλια που ειπώθηκαν δείχνουν την άμεση ανάγκη για αναθεώρηση της σχολικής διοίκησης στην Ελλάδα. Πιο αναλυτικά ,σύμφωνα με το [mynews.gr](https://www.mynews.gr)³² **“έξι μαθητές ακινητοποίησαν 15χρονο συμμαθητή τους και του πέρασαν πετονιά στον λαιμό και στο υπόλοιπο σώμα του.”** Ο Σύλλογος Διδασκόντων ανακοίνωσε την έναρξη πειθαρχικών διαδικασιών για να διερευνηθούν οι μαθητές θύτες και τυχόν ευθύνες εκπαιδευτικών. Ωστόσο, αναφέρεται πως η μητέρα του θύματος έμαθε για το περιστατικό μόλις το παιδί επέστρεψε σπίτι του. Η μητέρα του 15χρονου θύματος ανέφερε σε συνέντευξη της στο Mega Channel³³ **“Ένα μήνα μετά από ένα τόσο βίαιο περιστατικό σωματικής κακοποίησης μέσα στο σχολικό περιβάλλον και η διοίκηση του σχολείου συνεχίζει να αφήνει εκτεθειμένο και απροστάτευτο το θύμα.”** και **“Μέχρι τώρα, σχολείο και δευτεροβάθμια ρίχνουν ο ένας το παλάκι στον άλλον.”**

³¹ <https://www.naftemporiki.gr/society/1543454/chania-sto-nosokomeio-mathitis-gymnasiou-meta-apo-xylodarmo-apo-symmathi-toy/>

³² <https://www.mynews.gr/ellada/athina-anakoimosi-apo-to-arsakeio-gia-to-sk-liro-mpoylingk-poy-ypesti-o-15chronos/>

³³ <https://www.megatv.com/2023/05/02/arsakeio-i-orgi-tis-manas-gia-tin-prospatheia-sygalypsis-ton-ntaidon/>

Κοινωνία ώρα , Mega Channel

Ο δικηγόρος της οικογένειας , Σπύρος Δημητρίου , σχολίασε σε συνέντευξη του σε εκπομπή του ANT1 channel³⁴ ότι **“η διευθύντρια του Γυμνασίου αρχικά ρώτησε όλα τα παιδιά του σχολείου εάν φοβούνται και στην συνέχεια ρώτησε και τον 15χρονο εάν φοβάται, με τον ίδιο να απαντά καταφατικά και εκείνη να απορεί για ποιο λόγο φοβούνται τα παιδιά εφόσον έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια σχολικού εκφοβισμού.”**

Καλημέρα Ελλάδα , ANT1 Channel

³⁴ <https://www.antenna.gr/watch/1627616/spyros-dimitrioy-dikigoros-oikogeneias-15xronoy-sto-arsakeio-kalimera-ellada-06-04-2023>

2.2.3 Ανάλυση

Η συγγραφέας επέλεξε να παρουσιάσει στον αναγνώστη τα συγκεκριμένα περιστατικά καθώς υπάρχουν κάποιες εύλογες παρατηρήσεις που συνδέονται με την κεντρική ιδέα της διατριβής: Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για να αλλάξει η σχολική διοίκηση και να ενταχθεί η έννοια της Διαχείρισης Κινδύνων.

Στο πρώτο μέρος , παρουσιάζονται τέσσερα περιστατικά εξωσχολικών επιθέσεων. Στη περίπτωση του ιδιωτικού εκπαιδευτηρίου παρατηρούμε πως το σχολείο βρισκόταν σε ετοιμότητα για μία τέτοια περίπτωση με το τμήμα ασφαλείας σε άμεση δράση και οι καθηγητές , οι γονείς κι οι ίδιοι οι μαθητές ενημερώθηκαν άμεσα. Όπως σχολιάστηκε και παραπάνω , υπάρχει ένα πρωτόκολλο , ένα σύνολο οδηγιών και βημάτων που ακολουθούνται όταν υπάρχει μια τέτοιου είδους επίθεση. Παρατηρούμε πως το εκπαιδευτήριο , αν θυμηθούμε τι αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 1 , ο κίνδυνος είχε ήδη αναγνωριστεί , προσδιοριστεί και η επιχείρηση είχε ήδη προβλέψει τρόπους για πιθανές λιγότερες επιπτώσεις. Στις περιπτώσεις των δημοσίων σχολείων δεν ακολουθείται παντού η ίδια πολιτική. Στο πρώτο ΕΠΑΛ που αναφέρθηκε , η επίθεση βγήκε εκτός ελέγχου από τους εκπαιδευτικούς και το προσωπικό του σχολείου καθώς έγινε σε ζωντανή μετάδοση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η μαρτυρία του γονέα αποκαλύπτει ότι ουδεμία αντίδραση δεν εμφανίστηκε από το προσωπικό του σχολείου. Στο δεύτερο ΕΠΑΛ, έγινε ξανά παρόμοια επίθεση με αυτή την φορά την διοίκηση και το εκπαιδευτικό προσωπικό να λαμβάνουν άμεσα δράση για την αντιμετώπιση κινδύνου. Ωστόσο, είναι απορίας άξιο πως γίνεται να μην έχουν υπάρξει μέτρα για την διαχείριση ρίσκων όπως ,παραδείγματος χάρη, φύλαξη της εισόδου. Στο τρίτο ΕΠΑΛ που αναφέρθηκε , είδαμε και την περίπτωση να κινδυνέψει ο ίδιος εκπαιδευτικός . Η αντιμετώπιση ήταν ελλιπής και η προστασία από την διοίκηση , άφαντη.

Όλα τα παραπάνω παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους : Το ιδιωτικό σχολείο που αποτελεί ιδιωτική επιχείρηση έχει προβλεπόμενη διοίκηση διαχείρισης κινδύνων και υπολογισμό ρίσκων ενώ τα υπόλοιπα τρία εκπαιδευτήρια που αποτελούν επιχειρήσεις και στηρίζονται από το κράτος , όχι. Βλέπουμε σε κάθε ένα από τα τρία η κάθε διοίκηση να λαμβάνει διαφορετικά μέτρα ή καθόλου. Δε υπήρχε πρόβλεψη ή εκτίμηση από την διοίκηση για επιθέσεις εξωσχολικών άρα καμία ή ελάχιστη αντιμετώπιση του κινδύνου. Θα μπορούσαμε να

κρίνουμε αρνητικά τα σχολεία και να επικροτήσουμε το ιδιωτικό εκπαιδευτήριο αλλά ο στόχος της συγγραφέας δεν είναι εκείνος. Είναι να επιδείξει ότι οι μοντέρνες μορφές διοίκησης επικροτούν μεμονωμένα και επιλεκτικά , σε επιχειρήσεις που στηρίζονται πελατειακά. Η ελληνική κυβέρνηση μέσω του Υπουργείου Παιδείας δεν έχει θέσει τέτοιους όρους ή τρόπους διοίκησης. Τα αποτελέσματα είναι η παρουσία κινδύνων για εκπαιδευτικούς και μαθητές.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται περιστατικά bullying και σωματικής βίας στα σχολεία και αναλύεται ο τρόπος αντιμετώπισης από το προσωπικό διοίκησης και τους εκπαιδευτικούς. Έχοντας συνδυάσει περιστατικά από δύο διαφορετικούς τομείς , ιδιωτικό και δημόσιο , η συγγραφέας παρατηρεί ότι υπάρχει ένας κοινός παρονομαστής : Οι γονείς των θυμάτων αναλαμβάνουν δράση , όχι η διοίκηση.

Αρχικά παρατηρείται άρση της επιθετικότητας στα σχολεία καθώς ο λόγος γίνεται για παιδιά που επιτίθενται σε συνομήλικους με μαχαίρια , με ξυλοδαρμό , ακόμα και με σύνεργα ψαρέματος. Συγκεκριμένα , στο πρώτο σχολείο 15χρονος χρησιμοποιεί σουγιά για να ασκήσει βία . Ενώ δεν αναφέρεται πουθενά πως αντιμετωπίστηκε από την σχολική διοίκηση το συμβάν αυτό ο Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων δηλώνει άμεσα την απελπισία και το άγχος του συμβουλίου απέναντι σε αυτόν τον κίνδυνο, την ενδοσχολική βία. Ίσως αν η διοίκηση ακολουθούσε μια πολιτική Διαχείρισης Κινδύνου η οποία όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο 1 *“παρέχει σε ένα οργανωμένο πλαίσιο τα κίνητρα , τις αρχές και τις μεθόδους για την αντιμετώπιση των κινδύνων και των ρίσκων σε μια επιχείρηση.”* θα ήταν δυνατή η ανάλυση του κινδύνου και η πρόληψη έναντι σε αυτόν και όχι ο φόβος.

Ακολουθούν δύο περιστατικά ξυλοδαρμού στην ίδια πόλη από ηλικίες 16 και 17 χρονών. Στην πρώτη περίπτωση επιρρίπτονται άμεσα ευθύνες από την μητέρα του θύματος στην διοίκηση δηλώνοντας τον συλλογισμό της ότι σε μια σχολική μονάδα θα έπρεπε να υπάρχει η αναγνώριση κινδύνων και ένα μέτρο ασφαλείας θα μπορούσε να είναι η ασφάλεια της εισόδου. Αναφέρεται ότι οι εκπαιδευτικοί βοήθησαν άμεσα το θύμα με πρώτες βοήθειες , πληροφορία θετική σε σχέση με τους υπόλοιπους τρόπους αντιμετώπισης που αναφέρθηκαν. Θα μπορούσε να είναι μια κοινή πολιτική για κάθε εκπαιδευτικό του ελληνικού συστήματος , δηλαδή η γνώση πρώτων βοηθειών . Δυστυχώς , αποτελεί πρωτοβουλία λίγων εκπαιδευτικών. Από την αντίθετη μεριά , αναφέρεται η διοίκηση να γνώριζε για τον θύτη και τις επιθετικές ορμές του για έναν μήνα . Η

λύση ήταν ο θύτης να αλλάξει σχολικό περιβάλλον, μια λύση η οποία θεωρείται βραχυπρόθεσμη στην αντιμετώπιση του κινδύνου και όχι μόνιμη.

Τελευταίο το περιστατικό άμεσου bullying και εκφοβισμού στο οποίο η διοίκηση έδρασε καθαρά ελλιπώς καθώς οι γονείς του θύματος ενημερώθηκαν από το ίδιο το θύμα, δεν υπάρχει καθαρή επικοινωνία μεταξύ των διδασκόντων και της διοίκησης για το πως να αντιμετωπιστεί ένα συμβάν που μπορεί να προκαλέσει και άλλα ενώ μαρτυρία διοικητικού προσωπικού δείχνει πως η παρακολούθηση σεμιναρίων κατά του σχολικού εκφοβισμού είναι πλήρως επαρκής για την αντιμετώπιση και την διαχείριση τέτοιων κινδύνων.

2.2.4 Επίλογος

Μέσα από την παρουσίαση των περιστατικών εξωσχολικών επιθέσεων ,των περιστατικών bullying και σωματικής βίας στα σχολεία, η συγγραφέας αποκαλύπτει μια σειρά γεγονότων που δείχνουν μια αβέβαιη και ασυνεπής διαχείριση κινδύνων από τη διοίκηση των σχολείων .

Αναφορικά με τα προβλήματα επιθέσεων παρουσιάζεται , από την μία πλευρά, ένα ιδιωτικό εκπαιδευτήριο που έχει επενδύσει στην προετοιμασία και την αντίδραση σε τέτοιες κρίσιμες καταστάσεις, εκδηλώνοντας άμεση και αποτελεσματική ανταπόκριση στην λήψη προστατευτικών μέτρων των μαθητών και στην άμεση αναζήτηση της ταυτότητας του εισβολέα. Από την άλλη, αναδεικνύεται η πραγματικότητα που αντιμετωπίζουν πολλά δημόσια σχολεία, όπου συχνά οι προληπτικές διαδικασίες και οι δράσεις αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών είναι ανεπαρκείς ή ακόμα και ανύπαρκτες. Μια τέτοια συνθήκη οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ασφάλεια των μαθητών δεν θεωρείται πρωταρχικό μέλημα καθολικώς, αλλά συχνά αντιμετωπίζεται περισσότερο ως προϊόν που μπορεί να αγοραστεί. Συγκεκριμένα, σε ένα από τα σχολεία, ενήλικες εισέβαλαν στο σχολικό έδαφος και οι μαρτυρίες αναφέρουν ότι η διοίκηση δεν προχώρησε σε καμία ενέργεια για την προστασία των μαθητών. Μάλιστα , η πράξη βιντεοσκοπήθηκε. Σύμφωνα με ένα άλλο περιστατικό , εισβολείς έθεσαν σε κίνδυνο την σωματική ακεραιότητα του διδακτικού προσωπικού. Συνεπώς , κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή καθολικών μέτρων σε κάθε εκπαιδευτική μονάδα της χώρας που θέτει ως στόχο την σωματική ασφάλεια όλων εντός μιας σχολικής κοινότητας.

Αναφορικά με τα προβλήματα ενδοσχολικής βίας που παρουσιάζονται , το γεγονός ότι τα παιδιά κινδυνεύουν από την επιθετικότητα μεταξύ τους και την έλλειψη αποτελεσματικής αντίδρασης από τους εκπαιδευτικούς δείχνει πως το σχολείο δεν αποτελεί πλέον ένα ασφαλές περιβάλλον για τα παιδιά. Οι μαθητές έχουν πρόσβαση σε αιχμηρά αντικείμενα τα οποία ,φαίνεται, να έχουν στην κατοχή τους χωρίς κάποιον περιορισμό. Υπάρχουν περιστατικά επιθέσεων που αναδεικνύουν την κρισιμότητα παροχής ψυχολογικής βοήθειας των θυτών καθώς παρουσιάζουν επανειλημμένως επιθετικές συμπεριφορές όπως αναφέρθηκε. Τέλος , υπήρξε περιστατικό άμεσης σωματικής βίας μεταξύ συμμαθητών για το οποίο οι γονείς του θύματος ενημερώθηκαν πρώτοι για το περιστατικό, παρά την παρουσία των εκπαιδευτικών στον χώρο. Όλα τα παραπάνω παρουσιάζουν ένα διδακτικό σύνολο να μην κατέχει τις κατάλληλες γνώσεις για την διαχείριση επιθετικών συμπεριφορών από μαθητές και τους τρόπους πρόληψης κατά της ενδοσχολικής βίας. Μάλιστα, παρατηρείται η θυματοποίηση των ίδιων εκπαιδευτικών. Η ελληνική πραγματικότητα στα σχολεία αντιμετωπίζει σε μεγάλο ποσοστό κινδύνους από την συναναστροφή ανηλίκων μαθητών μεταξύ τους. Ο εκφοβισμός και η σωματική επίθεση δεν καλύπτεται μόνο με παροχή σεμιναρίων κατά του bullying. Όλα τα παραπάνω περιστατικά δείχνουν παιδιά φοβισμένα , γονείς φοβισμένους και θύτες παιδιά που απορρίπτονται άμεσα από την σχολική κοινότητα. Η ανάγκη για εφαρμογή μιας πολιτικής Διαχείρισης Κινδύνων στα σχολεία γίνεται πιο επείγουσα από ποτέ. Η προστασία των μαθητών και του εκπαιδευτικού προσωπικού πρέπει να είναι προτεραιότητα.

2.3 Οικονομικοί Κίνδυνοι στο Εκπαιδευτικό Περιβάλλον στην Ελλάδα.

2.3.1 Πρόλογος

Η στενή σχέση μεταξύ των οικονομικών παραμέτρων και του εκπαιδευτικού συστήματος αναδεικνύει την επιτακτική ανάγκη για αποτελεσματική διαχείριση οικονομικών κινδύνων στον εκπαιδευτικό τομέα της Ελλάδας. Η περίοδος της οικονομικής ύφεσης του 2008 διαμόρφωσε ένα αναίτιο πλαίσιο αβεβαιότητας, επηρεάζοντας άμεσα την οικονομική σταθερότητα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Η οικονομική κρίση έφερε αντιμέτωπη την χώρα σε οξεία οικονομική ύφεση, χαμηλή ανάπτυξη, υψηλά επίπεδα ανεργίας, και άλλες οικονομικές δυσκολίες. Η κρίση επηρέασε τον αριθμό των θέσεων εργασίας, την κατανάλωση, την παραγωγή, και το γενικότερο οικονομικό κλίμα. Ωστόσο, η έρευνα και οι δηλώσεις εκπαιδευτικών δείχνουν ότι παρόλο που έχουν περάσει 16 χρόνια από τότε, οι συνέπειες είναι αισθητές ακόμα: Πολλά δημόσια σχολεία αντιμετώπισαν προκλήσεις σε ό,τι αφορά τους οικονομικούς πόρους λόγω έλλειψης αποτελεσματικής διαχείρισης.

Σε επιχειρήσεις, όπως οι τράπεζες, υπάρχουν εξειδικευμένα τμήματα για τη διαχείριση οικονομικών εξόδων και χρηματοδοτήσεων. Σε περιόδους οικονομικής αβεβαιότητας, αυτά τα τμήματα επικεντρώνονται στη μείωση των κινδύνων, στον έλεγχο των εξόδων, και στη βελτίωση της ρευστότητας. Στην εκπαίδευση, αντίθετα, η έλλειψη παρόμοιων τμημάτων διαχείρισης οικονομικών εξόδων μπορεί να οδηγήσει σε περιορισμένη ικανότητα αντιμετώπισης των οικονομικών προκλήσεων. Αυτή η έλλειψη μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα της εκπαίδευσης, τη διαθεσιμότητα πόρων για εκπαιδευτικά προγράμματα και τις γενικές συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών. Αυτή η ενότητα αναλύει πιο λεπτομερώς τους οικονομικούς κινδύνους που επηρεάζουν τον τομέα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα, εξετάζοντας τη σημασία της διαχείρισης κινδύνων ως κρίσιμο εργαλείο για τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος απέναντι σε μελλοντικές προκλήσεις και απώλειες.

2.3.2 Κύριο Μέρος

A. Οικονομική κρίση

Στην Ελλάδα “οικονομική κρίση” σήμαινε υψηλό χρέος μετά το 1974 που ξεκίνησε ο μεγάλος δανεισμός, υψηλή ανεργία και υψηλά επιτόκια δανεισμού(Φραγκουλάκης,2019). Η οικονομική κρίση ρίζωσε στο έπακρον όταν μεταξύ 1980 έως 1993 επί κυβερνήσεις Παπανδρέου και Μητσοτάκη το χρέος από 25% του ΑΕΠ ανέβηκε στο 105%³⁵. Σύμφωνα με Καρβούνη(2011) **“Το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο διευρύνθηκε από 1,3 δισεκατομμύρια δολάρια (1971) σε 3 δισεκατομμύρια δολάρια (1975) και 6,8 δισεκατομμύρια δολάρια (1981).”**.

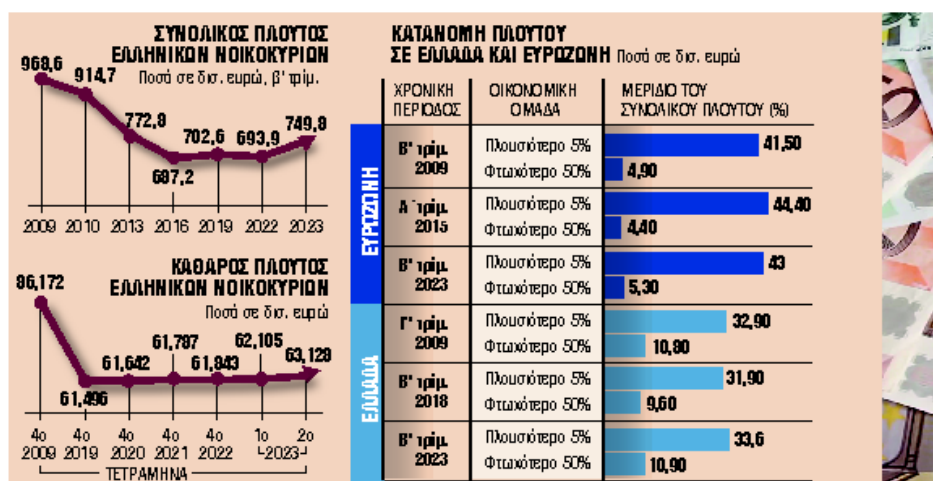
Η οικονομική απογραφή από την Eurostat που έγινε το 2004 **“αποκάλυψε συγκάλυψη δαπανών από την προηγούμενη κυβέρνηση, που οδήγησε σε ανοδικές αναθεωρήσεις του ελλείμματος τα προηγούμενα χρόνια. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε πτώση της αξιοπιστίας της χώρας και την έθεσε υπό τριετή έλεγχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.”**. Μια ανασκόπηση που έγινε έδειξε ότι η Ελλάδα δεν είχε ποτέ εκπληρώσει τα κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ. (Κοντιζάς,2023) Ο Σπύρος Παπανικολάου ,τότε επικεφαλής του Οργανισμού Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους επισημάνει ότι **“ο συνολικός δανεισμός από 43,3 δισ. ευρώ το 2008 πήγε στα 66 δισ. το 2009. Σημειωτέων ότι ξεκίνησε με εκτίμηση για δανεισμό 42,2 δισ. στον προϋπολογισμό, ο στόχος αναθεωρήθηκε μετά στα 50,2 δισ. και καταλήξαμε στο 66,2 δισ.”** .³⁶ Το έτος του 2009 , η Ελλάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με υψηλό ποσοστό ανεργίας , ύψους 9,7% , (Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ) και το δημόσιο χρέος να βρίσκεται στα 299,7 δισεκατομμύρια(Τριαντόπουλος,2015) . Μέχρι το τέλος του 2009, η ελληνική οικονομία παρουσίαζε το υψηλότερο δημοσιονομικό έλλειμμα και δημόσιο χρέος ως προς το ΑΕΠ στην Ευρωπαϊκή Ένωση(Τέντζερη,2020). Κατά το 2010 η Ελλάδα ζητάει 30 δισεκατομμύρια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, και παίρνει πίσω τα 3 Μνημόνια : "Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής" (ΜΟΧΠ),"Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης" (ΤΜΣ) και "Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής" (ΣΠΟΠ). Κάθε ένα από αυτά περιλάμβανε πακέτα οικονομικών μέτρων λιτότητας με μειώσεις σε μισθούς , επιδόματα , δώρα

³⁵ https://www.istorikathemata.com/2010/06/blog-post_21.html

³⁶ <https://www.kathimerini.gr/politics/764414/2009-i-krisi-chreovs-itan-idi-parovsa/>

Χριστουγέννων και Πάσχα και αυξήσεις στο ΦΠΑ. Η χώρα στην ουσία αντιμετώπιζε μια εσωτερική κρίση, η οποία οφείλεται στα αδιέξοδα της οικονομικής πολιτικής των τελευταίων ετών: υψηλό έλλειμμα, αύξηση του χρέους και επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας.³⁷

Συνοπτικά , τα λάθη του τότε παρελθόντος έθεσαν τα θεμέλια για μια κατηφορική οικονομική πορεία στην Ελλάδα καθώς , σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ , το ποσοστό ανεργίας το 2009 από 9,7% ανέβηκε στα 12,1% το 2022, το δημόσιο χρέος από 299,7 δισεκατομμύρια που ήταν το 2009 (Τριαντόπουλος,2015) έγινε 353.489 δισεκατομμύρια το 2021 και μία ενθαρρυντική αύξηση στην ανάπτυξη από -4,2% το 2009 σε 8,3 το 2021³⁸. Παράλληλα , τα ποσοστά φτώχειας το 2009 ήταν 27,6% και το 2019 ήταν 31,3% . Τέλος , το ποσό αυτοκτονιών το 2009 ήταν 391 ενώ το 2018 ήταν 530. Πιο συγκεκριμένα , σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που έχει συλλέξει η εφημερίδα “ΤΑ ΝΕΑ”³⁹ από πειραματικά δεδομένα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για την κατανομή του πλούτου στα νοικοκυριά της ευρωζώνης , με συγγραφέα τον Κωνσταντινίδη Πέτρος , από τα 968,6 δισ. ευρώ το 2009,

Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ

η περιουσία των ελληνικών νοικοκυριών μειώθηκε στα 749,8 δισ. το 2023. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία κατανοούμε πως η Ελλάδα άλλαξε από την οικονομική κρίση και έπειτα και η επιρροή που άσκησε έγινε αισθητή σε κοινωνικό , πολιτικό , οικονομικό και εκπαιδευτικό τομέα καθώς είναι αισθητή μέχρι και σήμερα.

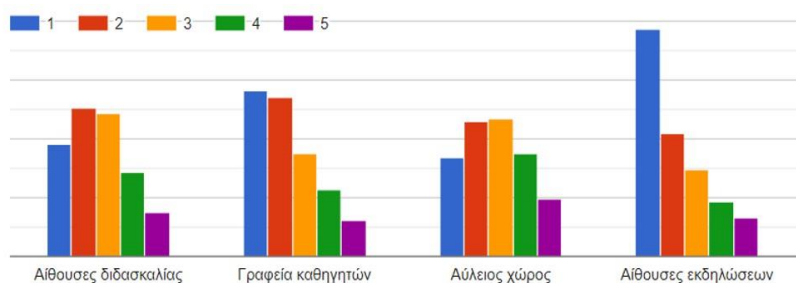
³⁷ <https://www.tovima.gr/2009/05/22/opinions/i-ellada-badizei-se-tentwmeno-skoini/>

³⁸ [https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_%CF%87%CF%81%CE%AD%CE%BF%CF%85%CF%82_\(2009-2018\)#cite_note-162](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_%CF%87%CF%81%CE%AD%CE%BF%CF%85%CF%82_(2009-2018)#cite_note-162)

³⁹ <https://www.tanea.gr/2024/01/11/economy/ftoxoteroi-lfkata-225-oi-ellines-lfse-sxesi-me-to-2009-online/>

Η εκπαίδευση, όντας κοινωνικός θεσμός που βρίσκεται σε μία αέναη αλληλεπίδραση με την κοινωνία (Ζιωντάκη, 2014, Κελπανίδης, 2012) επηρεάζεται άμεσα από μια οικονομική κρίση. Σύμφωνα με την έρευνα που διεξάχθηκε από την Χάλαρη (2017) 16 εκπαιδευτικοί συμμετείχαν σε ημιδομημένες συνεντεύξεις το 2014, δίνοντας τους την ευκαιρία να μιλήσουν για την προσωπική τους εμπειρία στην επαγγελματική τους ζωή από την κρίση και έπειτα καθώς και να εκφράσουν την άποψη τους για το ποιες πιστεύουν είναι οι επιπτώσεις της κοινωνικής και οικονομικής κρίσης στη ζωή τους και στο εκπαιδευτικό σύστημα. Σύμφωνα με την άποψη των εκπαιδευτικών, τα μέτρα λιτότητας είχαν έντονες συνέπειες στη χρηματοδότηση των σχολείων αφού οι προϋπολογισμοί ήταν ανεπαρκείς. Έτσι, άρχισε η περίοδος της οκτάχρονης ύφεση με σοβαρές ελλείψεις στο διδακτικό υλικό, όσο και στη θέρμανση, στις εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις και στις βιβλιοθήκες.

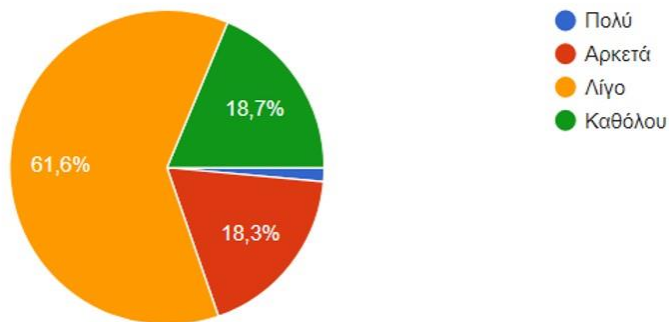
Δυστυχώς, δεν έχει γίνει μεγάλη αλλαγή σε αυτό το κομμάτι καθώς σύμφωνα με μια έρευνα που έγινε το 2021 από την Προοδευτική Ενότητα Καθηγητών με τίτλο "Αξιολογούμε το Υπουργείο Παιδείας"⁴⁰, πάνω από 80% των εκπαιδευτικών δήλωσαν καθόλου ή ελάχιστα ικανοποιημένοι από τις αίθουσες εκδηλώσεων, τα γραφεία των καθηγητών και τα εργαστήρια (φυσικών επιστημών - υπολογιστών κ.ά.) και σε μικρότερο ποσοστό από τον αύλειο χώρο. Σε μια άλλη ερώτηση σχετικά με το διδακτικό υλικό στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, το 80% περίπου των εκπαιδευτικών, δηλώνει καθόλου ή ελάχιστα ικανοποιημένο από τα αναλυτικά προγράμματα και τα σχολικά βιβλία.

Πόσο ικανοποιημένοι είστε από

τους χώρους και τις υποδομές της σχολικής μονάδας στην οποία απασχολείστε. (βαθμολογήστε από το 1 έως το 5 από 5 πολύ ικανοποιημένοι ένα καθόλου ικανοποιημένοι)

⁴⁰ https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/362576_apotelesmata-ereynas-axiologoyme

Πόσο κατά τη γνώμη σας ανταποκρίνονται τα αναλυτικά προγράμματα και τα σχολικά εγχειρίδια στις ανάγκες μαθητών και εκπαιδευτικών;

Πηγή : alfavita.gr

Στην ίδια κατάσταση βρίσκεται και η παρουσία εξοπλισμού και αναβάθμισης κτιρίων στις σχολικές μονάδες. Συγκεκριμένα, το ερευνητικό έργο που έχει διεξαχθεί σχετικά με την καταλληλότητα των κτιριακών υποδομών αποκαλύπτει τα εξής ευρήματα : Σύμφωνα με Βογιατζή (2020) σε έρευνα που έλαβαν μέρος 112 εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από τις σχολικές μονάδες του νομού Έβρου το 73,7% δήλωσε πως υπάρχουν ελλείψεις σε σχολικό εξοπλισμό και ειδικότερα σε projectors, σύγχρονοι υπολογιστές, διαδραστικοί πίνακες, βιβλιοθήκες, γυμναστήρια και αυτόνομες αίθουσες .Παράλληλα, σύμφωνα με τους Κριμίτζας και Βεκύρη (2023) σε έρευνα που εξετάζονται οι απόψεις εκπαιδευτικών Βιολογίας που εργάζονται σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε 40 διαφορετικές περιφέρειες στην Ελλάδα βρέθηκε πως **“η συντριπτική πλειοψηφία (77,8%) θεωρεί ως εμπόδιο το ότι δεν υπάρχει αρκετός διαθέσιμος εξοπλισμός ΤΠΕ στο σχολείο και το 75% ότι ο φορητός εξοπλισμός του σχολείου είναι δυσεύρετος, λόγω ανταγωνισμού χρήσης ανάμεσα στους/στις συναδέλφους. Σε ποσοστά που ξεπερνούν το 60% οι καθηγητές/τριες Βιολόγοι συμφωνούν ότι ο εξοπλισμός ΤΠΕ στο σχολείο τους δεν έχει ανανεωθεί και δεν μπορεί να «σηκώσει» σύγχρονα λογισμικά, και θεωρούν ότι αποτελεί εμπόδιο η έλλειψη ίντερνετ στις αίθουσες διδασκαλίας.”**

Παράλληλα, υπήρξε μεγάλη έλλειψη στην πρόσληψη εκπαιδευτικών, συγκεκριμένα το 2008, οι άνεργοι πρώην μισθωτοί ήταν το 49,8% των ανέργων και το 2014 το 61,9% με 10 κλάδους επαγγελματιών να πρωταγωνιστούν και ένας από αυτούς να είναι ο τομέας της εκπαίδευσης (Markaki,M. Et al., 2015).

Στην σημερινή εποχή ο εκπαιδευτικός τομέας αντιμετωπίζει περίπου της ίδιας φύσεως προβλήματα : Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, για της ανάγκες της έρευνας “Απασχόληση(1995-2022)” στην κατηγορία “Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί” οι μισθωτοί

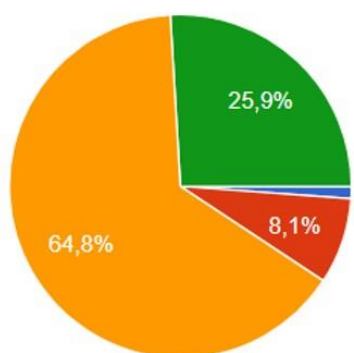
εκπαιδευτικοί κατά την περίοδο 2009-2014 αποτελούσαν το 93% των εκπαιδευτικών (Από 2051.361 εκπαιδευτικοί οι μισθωτοί είναι 1906.049) ενώ από το 2017 έως το 2022 το ποσοστό είναι περίπου το ίδιο , 93% (Από τους 1828.631 οι μισθωτοί είναι 1697.557). Ενώ ο αριθμός είναι ελπιδοφόρος , η έρευνα της εργασίας θα επικεντρωθεί στον λόγο που είναι περίπου ίδιο το ποσοστό τα τελευταία 13 χρόνια.

Τα ποσοστά , παρά τους υψηλούς αριθμούς , κρύβουν μαζί με τους μισθωτούς και μια “βραχυπρόθεσμη” κατηγορία : Τις προσλήψεις αναπληρωτών εκπαιδευτικών. Πιο αναλυτικά, μεταξύ 2023 και 2024 ανακοινώθηκαν δεκατέσσερις κύκλοι προσλήψεων από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για προσλήψεις αναπληρωτών εκπαιδευτικών, στις 1 Σεπτεμβρίου 2023 για 13.875 εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στη Γενική Εκπαίδευση και στα Μουσικά Σχολεία , 5.142 μέλη Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (ΕΒΠ) και για 9.336 εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Μετά στις 3 Οκτωβρίου 2023 για 10.753 εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση και για 2.026 μέλη Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (ΕΒΠ) και στις 25 Οκτωβρίου 2023 για 2.763 εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τον Νοέμβριο ,2 του μηνός 2023 ανακοινώθηκαν και άλλες προσλήψεις 222 μελών ΕΕΠ-ΕΒΠ και εκπαιδευτικών ΠΕ87.02, στις 8 Νοεμβρίου 2023 110 προσλήψεις εκπαιδευτικών κλάδου ΠΕ70-Δασκάλων , στις 14 Νοεμβρίου 2023 932 προσλήψεις μελών ΕΕΠ, στις 28 Νοεμβρίου και άλλες προσλήψεις Ειδικής Αγωγής ύψους 4.593 εκπαιδευτικοί και στις 28 του μηνός για 554 μέλη ΕΕΠ και ΕΒΠ. Στις 21 Δεκεμβρίου 2023 υπήρξε ανακοίνωση για προσλήψεις 252 μελών ΕΕΠ-ΕΒΠ και εκπαιδευτικών ΠΕ87.02 και ΤΕ01.30 και στις 28 του μηνός για 521 καθηγητές ειδικής αγωγής. Τέλος, στις 29 Ιανουαρίου 2024 ανακοινώθηκε η τελευταία πρόσληψη 904 εκπαιδευτικών ειδικής και γενικής εκπαίδευσης. Από τον Σεπτέμβριο του 2023 μέχρι πρωτίστως είχαμε προσλήψεις 51.983 προσωρινών αναπληρωτών. Οι προσλήψεις των μόνιμων εκπαιδευτικών που έγιναν το 2023 ανερχόντουσαν στους 3.449. Σύμφωνα με την Ντίνα Ρέππα, μέλος του Δ.Σ της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας , σε συνέντευξη που έδωσε στο “ ThePressProject” <<Όταν στην εκπαίδευση, έχουμε κάθε χρόνο περίπου 50.000 αναπληρωτές/τριες, αυτό σημαίνει ότι αυτοί οι άνθρωποι καλύπτουν πάγιες και διαρκείς ανάγκες. Υπάρχουν

συναδέρφισσες και συνάδερφοι μας που είναι 12 χρόνια αναπληρωτές/τριες. Δηλαδή θα έπρεπε τα σχολεία να έχουν μόνιμο προσωπικό και όχι ανθρώπους που θα γυρνάνε από το ένα μέρος στο άλλο, χωρίς να αναπτύσσουν καν παιδαγωγική σχέση με τους μαθητές τους και με τους υπόλοιπους συναδέρφους/ισσες τους>>⁴¹.

Παρακάτω, όλοι οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι η οικονομική κρίση έχει αρνητικές επιπτώσεις στην καθημερινή τους ζωή. Σύμφωνα με Χάλαρη(2017) λόγω της οικονομικής κρίσης, ένιωθαν απογοήτευση επειδή δεν είναι σε θέση να παρέχουν στις οικογένειές τους μια αξιοπρεπή ποιότητα ζωής. Μίλησαν επίσης για τις σοβαρές σωματικές κακουχίες και την ψυχική οδύνη που τους έχει προκαλέσει η κρίση, καθώς και για την επαγγελματική εξουθένωση που βιώνουν. Επίσης, οι συχνές αλλαγές στο σχολικό πρόγραμμα και οι αντιφάσεις στο πρόγραμμα διδασκαλίας, οι οποίες επιδειωνόταν από τις συχνές αλλαγές στις κυβερνήσεις, προκάλεσαν στους μαθητές αισθήματα ανασφάλειας και αβεβαιότητας για το μέλλον.

Επανερχόμαστε, δυστυχώς, στην ίδια έρευνα από την Προοδευτική Ενότητα Καθηγητών για να παρατηρήσουμε ότι εν έτη 2021 επικρατεί η ίδια απογοήτευση: Πάνω από το 90% των εκπαιδευτικών δηλώνει ότι οι μηνιαίες αποδοχές δεν αρκούν ή μόλις που αρκούν για την κάλυψη των βασικών στοιχειωδών αναγκών.

- Αρκετά ικανοποιητικές
- Ικανοποιητικές
- Επαρκούν μόνον για την κάλυψη βασικών αναγκών
- Δεν επαρκούν για την κάλυψη των βασικών αναγκών

Πώς κρίνετε τις αποδοχές σας;

Πηγή: alfavita.gr

Παράλληλα, σύμφωνα με μία έρευνα που διεξήχθη από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Τσιώρη (2022) οι συνθήκες που ζουν την σημερινή εποχή οι εκπαιδευτικοί διακρίνονται από μεγάλο

⁴¹ <https://thepressproject.gr/nt-reppa-to-dimosio-scholeio-ginetai-o-lo-kai-pio-gkrizo-olo-kai-pio-dysleitourgiko-giati-na-yparchoun-anaplirotes-tries-otan-oi-anagkes-einai-monimes/>

εργασιακό άγχος από ψυχολογικής και οικονομικής οπτικής. Πιο συγκεκριμένα , η έρευνα έγινε σε σύνολο 182 συμμετεχόντων με το 79,9% να είναι γυναίκες και το 20,3% να είναι άντρες. Στην κατηγορία “Πηγές-Αίτια του εργασιακού άγχους των δασκάλων γενικής και ειδικής αγωγής” οι εκπαιδευτικοί γενικής αγωγής δήλωσαν ως πρώτη σημαντικότερη πηγή τον μεγάλο φόρτο εργασίας (Μ.Ο.=3,69) , δεύτερη την έλλειψη κοινωνικής αναγνώρισης του έργου τους (Μ.Ο. =3,67) και τρίτη τον χαμηλό μισθό (Μ.Ο. =3,58).

2.3.3 Ανάλυση

Σύμφωνα με Γρόλλιος (2012) στην ομιλία που εξέδωσε στο 12ο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρίας Κύπρου , **“Το ξέσπασμα της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής κρίσης και η ειδική μορφή με την οποία εκδηλώθηκε και αναπτύσσεται στην Ελλάδα επηρεάζει το ρόλο της παιδαγωγικής. Πρώτον, γιατί αναπροσαρμόζει τα χαρακτηριστικά της κρατικής παιδαγωγικής που κυριαρχεί στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών λειτουργιών. Δεύτερον, γιατί υποχρεώνει όσους και όσες επιχειρούν να διαμορφώσουν ριζοσπαστικές εναλλακτικές παιδαγωγικές πρακτικές που διαφοροποιούνται από την κυρίαρχη παιδαγωγική να την πάρουν σοβαρά υπόψη τους”** .

Πράγματι , η οικονομική κρίση είχε μεγάλο αντίκτυπο στη ζωή και το έργο των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα. Αποτυπώνεται πως οι κοινωνικές και οικονομικές αναταραχές επιδείνωσαν σημαντικά τις συνθήκες εργασίας, το εκπαιδευτικό σύστημα, και την ψυχοσωματική υγεία των εκπαιδευτικών. Οι παρελθοντικές επιπτώσεις δυστυχώς δεν διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό με το σήμερα. Αρχικά , η συγγραφέας παρέθεσε ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία ερευνών από διαφορετικές χρονιές στοχεύοντας στην ανάδειξη κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων της εποχής μετά την οικονομική κρίση αλλά και της εποχής της σημερινής. Μέσω αυτής της συγκριτικής ανάλυσης αναδύεται η έλλειψη ανάπτυξης του εκπαιδευτικού συστήματος όσον αφορά την διαχείριση κονδυλίων , του προϋπολογισμού των μισθών , των χρηματοδοτήσεων στα σχολεία και της μονιμότητας πρόσληψης ενός εργαζόμενου στον εκπαιδευτικό κλάδο , συνθήκες που προκαλούν εργασιακό άγχος και αβεβαιότητα εν έτι 2024 με την ελληνική οικονομία χωρίς μέτρα λιτότητας. Στον τομέα χρηματοδοτήσεων στα σχολεία η έρευνα αποκαλύπτει ότι η κρίση προκάλεσε ελλείψεις κατάλληλων χρηματοδοτήσεων στα σχολεία με

αρνητικές επιπτώσεις σε σχολικές εγκαταστάσεις , στην συντήρηση κτιρίων και στο διδακτικό υλικό. Μετέπειτα μια πιο πρόσφατη έρευνα αποκαλύπτει εκπαιδευτικούς με τα ίδια προβλήματα κρίνοντας τα αναλυτικά προγράμματα και το διδακτικό υλικό σε μεγάλη πλειοψηφία ελλιπή και ελάχιστα ικανοποιημένοι από τις σχολικές εγκαταστάσεις.

Στην συνέχεια , στο θέμα της ανεργίας η έρευνα έδειξε ότι η εκπαίδευση πρωταγωνιστεί στα μεγαλύτερα ποσοστά ανέργων κατά την διάρκεια της κρίσης με το 61,9% των εκπαιδευτικών να είναι χωρίς εργασία. Παράλληλα μια ματιά στην Ελληνική Στατιστική Αρχή έδειξε ότι η απασχόληση της εργασίας στον εκπαιδευτικό κλάδο δεν έχει δεχθεί μεγάλες αλλαγές ή εξελίξεις καθώς παρατηρείται μια “ανακύκλωση” των μόνιμων θέσεων εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, από πέρσι μέχρι φέτος τον Ιανουάριο υπήρξαν 51.983 προσλήψεις αναπληρωτών εκπαιδευτικών ενώ για προσλήψεις μόνιμων εκπαιδευτικών είχαμε 3.449. Με αυτά τα δεδομένα , το επάγγελμα του εκπαιδευτικού βασίζεται στην έλλειψη σταθερότητας και στο μόνιμο άγχος μιας βραχυπρόθεσμης απασχόλησης. Η μέθοδος της κάλυψης οργανικών κενών θέσεων εργασίας οδηγεί τον επαγγελματία να επιλέγει την θέση του αναπληρωτή η οποία , όπως ανέφερε μαρτυρία εκπαιδευτικού , καταλήγει μόνιμη επιλογή . Η ελληνική οικονομία δεν προσφέρει τα απαραίτητα κονδύλια ούτε για χρηματοδοτήσεις υλικού και εγκαταστάσεων ούτε για μισθούς μόνιμων θέσεων.

Τέλος , οι έρευνες του τότε και του τώρα δείχνουν μαρτυρίες εκπαιδευτικών να δηλώνουν ανικανοποίητοι από τους μισθούς τους . Υπάρχει λόγος για επαγγελματική εξουθένωση λόγω της αβεβαιότητας που προκαλείται από τις συχνές νομοθετικές αλλαγές , από την οριακή κάλυψη των βασικών τους αναγκών λόγω του πενιχρού μισθού και ,πλέον, από την έλλειψη κοινωνικής αναγνώρισης του έργου τους.

Η ελληνική πραγματικότητα της εκπαίδευσης παρατηρείται από έλλειψη αντιμετώπισης οικονομικών κινδύνων. Πρώτον, τα παρόντα προβλήματα προς αντιμετώπιση δεν έχουν αναγνωριστεί από το Υπουργείο Παιδείας καθώς γίνονται διαρκείς προσωρινές προσλήψεις αντί μόνιμες και οι επιπτώσεις της κρίσης είναι ακόμα εμφανείς στην παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Δεύτερον, τα προβλήματα παραμένουν και επιμένουν ανεξαρτήτως την χρονική περίοδο καθώς δεν γίνεται ανάλυση των κινδύνων που αναδύονται ως προς την ελληνική οικονομία έχοντας ανθρώπινο δυναμικό ή ανεκμετάλλευτο ή μισθολογικά αδύναμο να υποστηρίξει την ελληνική οικονομία. Τρίτον , διογκώνεται με την πάροδο του χρόνου η

ελληνική πραγματικότητα της εκπαίδευσης με τους εκπαιδευτικούς να νιώθουν μια ματαιότητα καθώς σύμφωνα με την έρευνα από Ζιωντάκη (2014) , μια από τις πολλές μαρτυρίες των εκπαιδευτικών αποκαλύπτουν το εξής : **“Ο μισθός δεν συνάδει με την προσπάθεια που κάνει ο καθένας για να βελτιωθεί στο επάγγελμά του. Γιατί δημιουργεί μια απογοήτευση, οι μισθοί έχουν πέσει, αυτοί είναι μισθοί πείνας”** ενώ σύμφωνα με την Βαβλιάκη (2022), στην έρευνα της σχετικά με την “Επαγγελματική ικανοποίηση από το μισθό και τις συνθήκες εργασίας” προκύπτει πως οι εκπαιδευτικοί είναι δυσαρεστημένοι από την μισθό και τις συνθήκες εργασίας.

2.3.4 Επίλογος

Η έρευνα αναδεικνύει ότι οι συνέπειες της κρίσης στον τομέα της εκπαίδευσης υπήρξαν αρνητικές για τις συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών και την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ωστόσο , αποτελεί μείζον πρόβλημα το γεγονός ότι η επιρροή της κρίσης υπάρχει μέχρι και σήμερα.

Αναλυτικά , η περίοδος της οικονομικής κρίσης επηρέασε αρνητικά την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας τόσο παρελθοντικά όσο και τωρινά καθώς οι κρατικές χρηματοδοτήσεις στην εκπαίδευση βρίσκονταν σε μειονεκτικό αριθμό και υπήρξαν σοβαρές ελλείψεις στην παροχή υλικών πόρων. Παράλληλα , η έρευνα έδειξε πως υπάρχουν ακόμα σοβαρές ελλείψεις εξοπλισμού ,εργαστηρίων και διδακτικού υλικού στην εκπαίδευση δημιουργώντας ,έτσι, ελλείψεις συνθήκες για την διεξαγωγή της διδασκαλίας.

Επιπλέον , το επάγγελμα του εκπαιδευτικού διακρίνεται από αβεβαιότητα και μακροπρόθεσμης δυσαρέσκειας από τις συνθήκες εργασίας και τις μισθολογικές ανταμοιβές. Επιπροσθέτως , παρατηρείται υψηλός βαθμό αστάθειας στο εν λόγω επάγγελμα, καθώς συχνά το Υπουργείο προτάσσει προσλήψεις αναπληρωτών θέσεων παρά μόνιμων. Συνεπώς , δημιουργείται έντονο άγχος και ανασφάλεια μεταξύ των εκπαιδευτικών, καθώς δεν γνωρίζουν πότε και αν θα ανανεωθεί η εργασιακή τους σύμβαση. Η συνεχής πίεση από την προσωρινή φύση της

απασχόλησής τους επηρεάζει την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την αποτελεσματικότητα του έργου τους καθώς η επαγγελματική τους καριέρα περιλαμβάνει συχνές και αβέβαιες αλλαγές χωρίς την παροχή ελκυστικών προνομίων από τη εργασία . Κατά συνέπεια, είναι απαραίτητο να δοθεί προτεραιότητα στη δημιουργία καταλλήλων συνθηκών εργασίας για τους εκπαιδευτικούς.

Εν κατακλείδι , οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην εκπαίδευση παραμένουν εμφανείς και συνεχίζουν να επηρεάζουν τη ζωή και το έργο των εκπαιδευτικών. Υπάρχει έλλειψη σε υλικές ανάγκες των σχολείων , σε σχολικές εγκαταστάσεις , σε προσλήψεις εκπαιδευτικών και οι νέοι που φοιτούν τώρα ως μαθητές γνωρίζουν όλη την κατάσταση και την απραξία ως την κοινή πραγματικότητα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Η διαχείριση των οικονομικών κινδύνων που πλήττουν την ελληνική εκπαίδευση είναι πιο αναγκαία από ποτέ

2.4 : Ψυχολογικοί Κίνδυνοι στην Εκπαίδευση

2.4.1 Πρόλογος

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τόσο οι μαθητές όσο και οι εκπαιδευτικοί έρχονται αντιμέτωποι με πληθώρα ψυχολογικών δυσκολιών που προκαλούνται τόσο από εξωτερικούς όσο και από εσωτερικούς παράγοντες. Τέτοιοι εξωτερικοί παράγοντες μπορεί να είναι οι οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές σε μία χώρα καθώς προκαλούν συναισθήματα ανασφάλειας στην ψυχική υγεία των ανθρώπων. (Masten, 2001· Pendall, Foster, & Cowell, 2010). Οι δυσκολίες που υπομένουν οι μαθητές μπορεί να αφορούν τον εκφοβισμό από συνομήλικους στα σχολεία ,την παρουσία κακών δεξιοτήτων επικοινωνίας, κακές σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικού-μαθητή, κακή ή ανύπαρκτη σχέση με συνομηλικούς, ελλιπής συμμετοχή στα μαθήματα, υψηλό άγχος γονέων που επηρεάζει άμεσα την ψυχολογία τους, χαμηλή αυτοεκτίμηση, έλλειψη ακαδημαϊκή προόδου κλπ. (Μουρλά & Νταναβάρα,2020 , Cefai & Camilleri, 2015). Τέτοιες συνθήκες οδηγούν σε αρνητικές επιπτώσεις στους τομείς της σωματικής και ψυχικής υγείας, της μάθησης και της προσαρμογής τους στο σχολείο (Γιαννοπούλου, 2019).Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί προέρχονται από τις συνεχόμενες αλλαγές της εκπαιδευτικής πολιτικής και αφορούν την σταδιακή μείωση των μισθών , την αύξηση διδακτικού ωραρίου , την έλλειψη μονιμότητας εργασίας , η ανάθεση μεγάλου φόρτου εργασίας και της έλλειψης ψυχολογικής υποστήριξης.

Στην παρούσα ενότητα θα αναλυθούν πως οι ψυχολογικοί κίνδυνοι παίρνουν μορφή στο σχολείο από την ματιά των μαθητών και από την ματιά των εκπαιδευτικών, τι είδους μορφή μπορεί να πάρουν (απόπειρες αυτοκτονιών , κατάθλιψη κλπ.) ,από ποιες πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές προκαλούνται τα αυξητικά ποσοστά ψυχολογικών προβλημάτων και πως η ενσωμάτωση Διαχείρισης Κινδύνων θα μπορούσε να αποτρέψει πολλούς ψυχολογικούς κινδύνους.

2.4.2 Κύριο Μέρος

Μια εκπαιδευτική μονάδα αποτελεί έναν από τους πυλώνες της κοινότητας, όπου η διαδικασία διδασκαλίας διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση του μέλλοντος μιας χώρας. Ως ζωντανός οργανισμός, η επιτυχία ή η αποτυχία της λειτουργίας της εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο ευημερίας που επικρατεί μεταξύ των μαθητών, των εκπαιδευτικών και της ευρύτερης κοινότητας. Οι εξωτερικοί παράγοντες που διαταράσσουν τη μαθησιακή διαδικασία αφορούν κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, όπως η διάδοση του κορονοϊού από το 2020 έως το 2021. Κατά την εν λόγω χρονική περίοδο, η εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης σε επίπεδο εθνικό έφερε στην επιφάνεια πολλές ανεπάρκειες στην εφαρμογή τεχνολογίας και σύγχρονων μεθόδων διδασκαλίας στον εκπαιδευτικό τομέα ενώ, ταυτοχρόνως, η επιβολή της καραντίνας και της συνεχόμενης παραμονής στο σπίτι άλλαξε την καθημερινή ρουτίνα των μαθητών, περιορίζοντας τις κοινωνικές και σωματικές επαφές με αποτέλεσμα συναισθήματα πλήξης, απογοήτευσης και απομόνωσης από τους υπόλοιπους ανθρώπους (Brooks et al., 2020).

Παράλληλα, οι εσωτερικοί παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν τη μαθησιακή διαδικασία εστιάζουν στις διαμάχες, στις διαφωνίες και στις συγκρούσεις μεταξύ των μαθητών, οι οποίες ενδέχεται να εξελιχθούν σε σχολικό βία. Ενώ στην προηγούμενη ενότητα αναφέρθηκαν οι σωματικές μορφές επίθεσης και εκφοβισμού στα σχολεία, σε αυτή την ενότητα θα εξεταστούν οι συναισθηματικές επιπτώσεις τους στην ψυχική υγεία των παιδιών και οι πιθανοί τρόποι αντιμετώπισής τους από τους αρμόδιους εκπαιδευτικούς.

A. Η Ύπαρξη του Κορονοϊού στην Εκπαίδευση

Μια περίοδος που σημάδεψε την παγκόσμια κοινωνία η περίοδος καραντίνας από το 2020 έως το 2021 καθώς είχαμε την εμφάνιση της πανδημίας του κορονοϊού (COVID-19). Η απειλή αυτού του ιού στην καθημερινή ζωή επηρέασε πολυπλεύρως τα εκπαιδευτικά συστήματα παγκοσμίως. Από την αναγκαία μετάβαση σε διαδικτυακή εκπαίδευση έως τις προκλήσεις στη διαχείριση της εκπαίδευσης από απόσταση, η Ελλάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με μια πραγματικότητα που ανέτρεψε συνήθειες πρακτικές και απαιτούσε καινοτόμες λύσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, η ενότητα που ακολουθεί αποσκοπεί στην ανάλυση της επίδρασης του κορονοϊού στον τομέα της εκπαίδευσης

κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, εξετάζοντας τις προκλήσεις, τις ευκαιρίες και τις εξελίξεις που παρουσιάστηκαν.

Αρχικά, να θυμηθούμε τα ιστορικά γεγονότα την συγκεκριμένη περίοδο : στις 24 Φεβρουαρίου 2020, σύμφωνα με εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας , αναστάλθηκαν όλες οι εκπαιδευτικές εκδρομές προς Ιταλία⁴² ,στις 27 Φεβρουαρίου οι εκπαιδευτικές εκδρομές εκτός Ελλάδας⁴³ και στις 8 Μαρτίου οι σχολικές εκδρομές εντός Ελλάδας⁴⁴. Στις 10 Μάρτιου 2020 αποφασίστηκε το κλείσιμο όλων των εκπαιδευτικών δομών της χώρας⁴⁵ ενώ παράλληλα η κυβέρνηση ανακοινώνει 2.000 προσλήψεις επαγγελματιών υγείας με διεισδυτικές συμβάσεις⁴⁶. Την περίοδο, λοιπόν, που ο ιατρικός τομέας άνοιξε πολλαπλές ευκαιρίες για πολλούς εργαζόμενους σε κάθε παράρτημα του, σήμανε η αρχή για την πτώση της ποιότητας εκπαίδευσης. Στις 22 Μαρτίου γίνεται η απαγόρευση κυκλοφορίας για άσκοπες μετακινήσεις και 23 Μαρτίου ξεκινάει η εισήγηση του μέτρου ασφαλείας αποστολής SMS στον αριθμό 13033 ή συμπλήρωσης γραπτής άδειας κατά την έξοδο από το σπίτι. Οι πολίτες κατά την κυκλοφορία τους έπρεπε να φέρουν την αστυνομική τους ταυτότητα ή το διαβατήριό καθώς και κάποιου τύπου βεβαίωση, αναλόγως του σκοπού μετακίνησης, ενώ προβλεπόταν κύρωση διοικητικού προστίμου 150 ευρώ στους παραβάτες. Μέχρι τα τέλη Μαρτίου 2020 στην Ελλάδα ο αριθμός των κρουσμάτων είχε φτάσει συνολικά τα 1314 και οι νεκροί είναι συνολικά 49.⁴⁷

Στον τομέα της εκπαίδευσης, με την ανακοίνωση της εθνικής καραντίνας και μέγιστου περιορισμού μετακινήσεων, ανακοινώθηκε ως έκτακτη λύση η υιοθέτηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας από τις 13 Μαρτίου 2020 και κράτησε μέχρι Μάϊο καθώς άρχισαν να ανοίγουν διαδοχικά τα σχολεία.(11 Μαΐου , 18 Μαΐου ,1 Ιουνίου 2020) Αυτή η απόφαση συνοδεύτηκε από την εκτενή χρήση σύγχρονων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας. Συγκεκριμένα , σύμφωνα με την εγκύκλιο που στάλθηκε από την “Εφημερίδα της Κυβερνήσεως” **“Όλως εξαιρετικά και μέχρι τη λήξη του τρέχοντος διδακτικού έτους 2019-2020, οι σχολικές μονάδες της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δύνανται να παρέχουν**

⁴² https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/313243_anastellontai-oles-oi-ekpaidevtikes-drastriotites-kai-episkepseis-stin-italia

⁴³ <https://www.news247.gr/ellada/koronoios-anastoli-olon-ton-ekpaideftikon-ekdromon-sto-exoteriko/>

⁴⁴ <https://www.in.gr/2020/03/08/greece/koronaiois-73-krousmata-kekleismenon-ton-thyron-oi-athlitikes-ekdiloseis/>

⁴⁵ <https://www.taxheaven.gr/news/47683/kleisimo-olon-ton-ekpaidevtikon-ekdromon-sto-exoteriko>

⁴⁶ <https://www.tovima.gr/2020/03/11/politics/stis-19-30-to-diagelma-tou-prothypourgou-gia-tin-krisi-tou-koronoioiu/>

⁴⁷ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%B9%CE%BF_%CE%BA%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B%CF%84%CF%89%CE%BD_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CF%B1%CF%82_COVID-19_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1#:~:text=%CE%9C%CE%AD%CF%87%CF%81%CE%B9%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%84%CE%B9%CF%82%2031%20%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%84%CE%AF%CE%BF%CF%85,41%20%CE%B1%CE%BA%CF%8C%CE%BC%CE%B7%20%CE%BD%CE%BF%CF%83%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%82%20%CE%A4%CE%BF%CE%BD%20%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%B

σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση (δηλαδή απευθείας μετάδοση μαθήματος σε πραγματικό χρόνο από εκπαιδευτικό με τη χρήση κατάλληλων μέσων τεχνολογίας).”, “Προς το σκοπό αυτό, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων θέτει στη διάθεση των διδασκόντων και των μαθητών/τριών όλων των σχολείων της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας την υπηρεσία σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης με τη χρήση της ψηφιακής πλατφόρμας Webex Meetings της εταιρείας Cisco Hellas A.E., η οποία έχει διαμορφωθεί ειδικά για το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για τις ανάγκες παροχής της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και παρέχεται δωρεάν.”⁴⁸. Η προσαρμογή αυτή υλοποιήθηκε άμεσα, σχεδόν την ίδια εβδομάδα που έκλεισαν όλες οι εκπαιδευτικές μονάδες. Παράλληλα, μετά το άνοιγμα των σχολείων τον Ιούνιο, τον Νοέμβριο τα κρούσματα άρχισαν να ανεβαίνουν απειλητικά με τον Εθνικό Οργανισμό Δημόσιας Υγείας να αναφέρει: “Ο συνολικός αριθμός των κρουσμάτων ανέρχεται σε 40929 (ημερήσια μεταβολή +4.3%), εκ των οποίων 55.1% άνδρες. Οι νέοι θάνατοι ασθενών με COVID-19 είναι 9, ενώ από την έναρξη της επιδημίας έχουν καταγραφεί συνολικά 635 θάνατοι”.⁴⁹ Έτσι, για την αντιμετώπιση της δεύτερης απειλής του ιού, στις 14 Νοεμβρίου 2020 ανακοινώνεται από το Υπουργείο Παιδείας η δεύτερη “Αναστολή της διά ζώσης εκπαιδευτικής λειτουργίας των σχολικών μονάδων”⁵⁰.

Σε μια τέτοια είδους συγκυρία η έλλειψη εξειδίκευσης του εκπαιδευτικού προσωπικού, οι τεχνολογικές δυσκολίες, η ανεπαρκής σύνδεση και η έλλειψη κατάλληλου εξοπλισμού σε πολλά νοικοκυριά ήταν μερικά από τα βασικά προβλήματα που έδειξαν πως το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν ήταν διαμορφωμένο ώστε να προσαρμοστεί με τις ανάγκες και τις συγκυρίες κάθε εποχής, παρά διαμορφωμένο να λειτουργεί με πολύ συγκεκριμένους και αναχρονιστικούς τρόπους.

Αρχικά, σύμφωνα με την έρευνα από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης⁵¹, τα αποτελέσματα έδειξαν πως η απόφαση της κυβέρνησης έγινε σε βάθος έκτακτης ανάγκης χωρίς να βασίζεται στις συνθήκες της ελληνικής πραγματικότητας. Η έρευνα έγινε σε δείγμα 912 μαθητών (17,4% μαθητές Ε' – Στ' Δημοτικού, 49,8% μαθητές

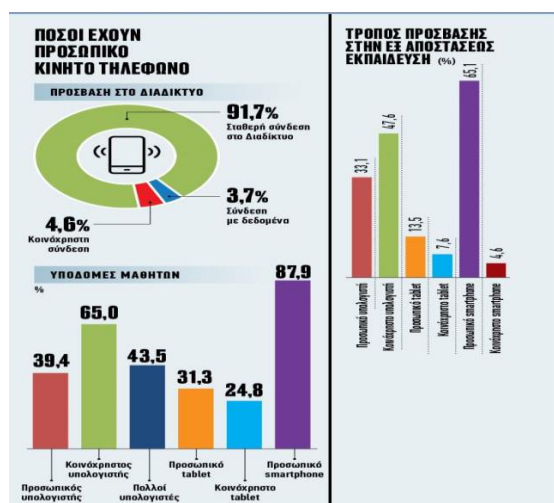
⁴⁸ https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2020/20200515_%CE%A6%CE%95%CE%9A1859_%CF%84%CE%92_15-05-2020_%CE%A3%CF%8D%CE%B3%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B7-%CE%B5%CE%BE-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CF%89%CF%82-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7.pdf

⁴⁹ <https://cody.gov.gr/wp-content/uploads/2020/11/covid-gr-daily-report-20201101.pdf>

⁵⁰ <https://covid19.gov.gr/leitourgia-scholeion-kai-pasis-fyseos-ekpaideftikon-domon-apo-tis-16-noemvriou-2020-eos-kai-tis-30-noemvriou-2020/>

⁵¹ <https://www.tovima.gr/2020/09/17/society/pos-leitourgise-to-ekpaideftiko-systima-stin-karantina/>

Γυμνασίου, 32,8% μαθητές Λυκείου), από τους οποίους το 45,5% προερχόταν από επαρχιακές περιοχές, το 25,4% από μικρή πόλη, 29,1% από μεγάλη πόλη. Σχετικά με τις υποδομές των μαθητών σε κάθε νοικοκυριό, ένα 87,9% κατείχε προσωπικό smartphone, ένα 39,4% προσωπικό υπολογιστή και 65% των μαθητών χρησιμοποιούσε κάποιον κοινόχρηστο υπολογιστή που βρίσκεται στο σπίτι. Υπήρξε ένα 9% των μαθητών που δεν είχε καθόλου υπολογιστή στο σπίτι (ούτε προσωπικό ούτε κοινόχρηστο). Σχετικά με τους τρόπους πρόσβασης στα διαδικτυακά μαθήματα, το 65,1% αναφέρει πως χρησιμοποίησε το προσωπικό smartphone για να έχει πρόσβαση στα εξ αποστάσεως μαθήματα, το 47% κάποιον κοινόχρηστο υπολογιστή και μόλις ένα 33,1% κάποιον προσωπικό υπολογιστή.

Πηγή : Το Βήμα ,tovima.gr

Από την άλλη πλευρά των εκπαιδευτικών σύμφωνα με την έρευνα που έγινε από Πράπας(2021) στην ερώτηση **“Πριν την εκδήλωση της πανδημίας είχατε εμπειρία με προγράμματα, επιμορφώσεις κ.α. που πραγματοποιήθηκαν ασύγχρονα με τη βοήθεια σχετικής πλατφόρμας;”** η πλειονότητα των εκπαιδευτικών (37%) απάντησε **“Σπάνια”**, ένα μικρότερο ποσοστό απάντησε **“Συχνά”** (26,6%) και ένα σχεδόν ίσο ποσοστό απάντησε **“Καθόλου”** (24,7%), ένα μικρό ποσοστό (10,4%) απάντησε **“Πολύ Συχνά”** και ένα πολύ μικρό ποσοστό (1,3%) απάντησε **“Πάντα”**. Παράλληλα, ο συγγραφέας αναλύει ότι το 26% των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα επιμορφώθηκαν για την χρήση της πλατφόρμας σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης, Webex **“συχνά μέσα από άτυπες ομάδες εκπαιδευτικών π.χ. facebook, Instagram κ.α. μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το 58% δήλωσε συχνά και πολύ συχνά σε συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς, το 33% έκανε πάντα αναζήτηση στο διαδίκτυο, το**

35% δεν επιμορφώθηκε καθόλου από τον διευθυντή του σχολείου, ενώ το 10% συχνά επιμορφωνόταν από κάποιον άλλου”. Μάλιστα σύμφωνα με μια άλλη έρευνα που έγινε από τους πανεπιστημιακούς Βαρνάβα-Σκούρα et al. (2022) το 44,2% των εκπαιδευτικών δήλωσαν ότι δεν επαρκούσε ο εξοπλισμός που διέθετε για τη συμμετοχή του στην τηλεδιδασκαλία, ενώ το 72,4% των εκπαιδευτικών δεν είχε επιμορφωθεί στην τεχνολογία για την εφαρμογή της. Από την άλλη, το 85,37% των καθηγητών έκρινε ότι υπήρξε ανάγκη να παρασχεθεί ηλεκτρονικός εξοπλισμός σε κάποιους μαθητές του σχολείου τους.

Μετέπειτα , σημειώθηκαν πολλές απουσίες εκείνη την περίοδο καθώς σύμφωνα με την ίδια έρευνα τα μεγαλύτερα ποσοστά παιδιών που πήραν απουσία από τα τηλεμαθήματα ήταν στους μαθητές νηπιαγωγείου (21,6%) και δημοτικού (13,2%). Μικρότερα ποσοστά κατεγράφησαν στους μαθητές επαγγελματικού λυκείου (7,3%) και ακολούθησαν οι μαθητές γυμνασίου (6,7%) και γενικού λυκείου 2,5%. Επίσης , αναφέρεται ότι το 8,7% των μαθητών δεν συμμετείχε καθόλου και το 12,4% μετείχε μερικώς. Έτσι προκύπτει ότι περίπου 1 από τους 5 μαθητές απείχαν ουσιαστικά από το σχολείο κατά την περίοδο της καραντίνας.

Από την άλλη πλευρά, οι ψυχολογικές επιπτώσεις της περιόδου καραντίνας στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές αποτελούν αναμφίβολα ένα σημαντικό κομμάτι του ευρύτερου πλαισίου επιπτώσεων που προέκυψαν από την αναπροσαρμογή στις νέες συνθήκες μάθησης. Η έλλειψη προετοιμασίας και η απροετοιμασία τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών για την αναπροσαρμογή στην τηλεκπαίδευση αντικατοπτρίστηκε σε σημαντικό βαθμό στην ψυχολογική τους κατάσταση.

Για τους εκπαιδευτικούς, η απότομη μετάβαση στην τηλεκπαίδευση μπορεί να είχε ως αποτέλεσμα αισθήματα ανασφάλειας και άγχους λόγω της έλλειψης εμπειρίας και προετοιμασίας στη χρήση των τεχνολογικών εργαλείων. Η ανάγκη για άμεση προσαρμογή σε νέες μεθόδους διδασκαλίας, σε συνδυασμό με την πίεση να διατηρήσουν τη συνεχή επαφή με τους μαθητές, οδήγησε σε στρες και εξάντληση. Σύμφωνα με την έρευνα που έγινε από την Γκούσιου (2021) οι ερωτώμενοι εκπαιδευτικοί χαρακτήρισαν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως “δύσκολη, ψυχοφθόρα, κουραστική και αγχωτική κατάσταση”. Κάποια παραδείγματα μαρτυριών αναφέρουν την τηλεκπαίδευση ως «**Εξουθενωτική γιατί τα παιδιά στο δημοτικό δεν μπορούν να χειριστούν ικανοποιητικά την πλατφόρμα και να διατηρούν και τη**

προσοχή τους» και ότι στην αρχή βίωσαν την διαδικασία «Με άγχος και πίεση μέχρι να βρω τα πατήματα μου».

Από την άλλη πλευρά, οι μαθητές βίωσαν επίσης ανησυχία και ανασφάλεια λόγω της απρόβλεπτης κατάστασης και της απότομης μετάβασης στην τηλεκπαίδευση. Η έλλειψη φυσικής παρουσίας στο σχολείο και η απομόνωση από τους συμμαθητές τους μπορεί να οδηγήσει σε αίσθημα μοναξιάς και κατάθλιψης. Η απαιτούμενη από αυτούς αυτοπειθαρχία και η προσαρμογή σε νέους τρόπους μάθησης αποδείχθηκε δύσκολη και αποσταθεροποιητική για πολλούς. Σύμφωνα με την έρευνα που διεξάχθηκε από την UNICEF(2021) με συγγραφέα τον Δρ. Αντώνιο Κουρουτάκη, οι μαθητές/μαθήτριες της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Δημοτικό, Νηπιαγωγείο) δήλωσαν σε ποσοστό 100% ότι τους έλειπαν οι συμμαθητριες και συμμαθητές τους ενώ οι μαθητές/μαθήτριες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γυμνάσιο, Λύκειο) δήλωσαν σε ποσοστό 76% ότι τους έλειπαν οι συμμαθητές τους , σε ποσοστό 70,1% ότι τους έλειπαν οι κοινωνικές συναναστροφές εκτός σπιτιού και σε ποσοστό 56,7% τα μαθήματα στην τάξη. Από την πλευρά των γονέων και κηδεμόνων , σε ποσοστό 83,9% δήλωσαν ότι παρατήρησαν την επιβάρυνση της ψυχολογίας των παιδιών τους ενώ σε ποσοστό 87,2% των γονέων δήλωσαν ότι τα παιδιά τους ήταν πιο νευρικά και ανήσυχα.

Επιπλέον, παρατηρήθηκε αύξηση και στην ενδοοικογενειακή βία μεταξύ των μαθητών, καθώς η παρατεταμένη παραμονή στο σπίτι σε συνδυασμό με την έλλειψη κοινωνικών δραστηριοτήτων μπορεί να έχει δημιουργήσει ένταση και συγκρούσεις εντός της οικογένειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Τηλεφωνικής Γραμμής για Παιδιά «SOS 1056» που βρέθηκαν από την προηγούμενη έρευνα το 2020 , ο συνολικός αριθμός των καταγγελιών σοβαρής κακοποίησης παιδιών ήταν 1.123 και ο συνολικός αριθμός των παιδιών στα οποία αφορούσαν οι καταγγελίες ήταν 2.009 παιδιά ενώ το 2019 ήταν 1.622 παιδιά. Η πλειονότητα των επαγγελματιών για τα δικαιώματα των παιδιών (77,6%) παρατήρησε αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.

B. Η παρουσία του σχολικού εκφοβισμού στην εκπαίδευση

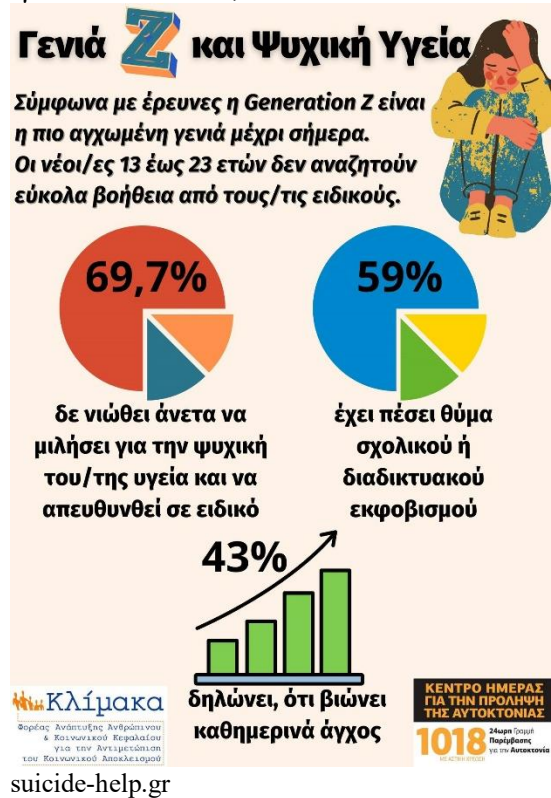
Ο σχολικός εκφοβισμός αντιπροσωπεύει μια σοβαρή ρωγμή στην αρμονία του σχολικού περιβάλλοντος που επηρεάζει σημαντικά τη ψυχολογική ευημερία και την ανάπτυξη των μαθητών. Οι επιπτώσεις αυτού του φαινομένου στη ζωή των μαθητών επηρεάζουν ουσιαστικά την ακαδημαϊκή και συναισθηματική τους πορεία. Σύμφωνα με την έρευνα σε 2.293 παιδιά σε όλη την Ελλάδα που παρουσιάστηκε από την Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση “Το Χαμόγελο του Παιδιού” και έγινε από την Ειρήνη Λεριού, ερευνήτρια και Συντονίστρια του Εθνικού Παρατηρητηρίου Παιδικής Ευημερίας του Οργανισμού, 1 στα 3 παιδιά , σύνολο 32,4% των παιδιών σε όλη την χώρα έχει πέσει θύμα σχολικού εκφοβισμού.⁵²

Καταρχάς, η ύπαρξη ενός περιβάλλοντος εκφοβισμού μπορεί να προκαλέσει σημαντική ψυχολογική ανασφάλεια και έλλειψη αυτοπεποίθησης στους μαθητές. Η αντιμετώπιση της καθημερινής απειλής από τον εκφοβισμό μπορεί να οδηγήσει σε κατάθλιψη , ψυχοσωματικές διαταραχές όπως διαταραχές ύπνου, πονοκεφάλους και στομαχικές διαταραχές (Williams, Champers, Logan, & Robinson, 1996). Παράλληλα, οι επιπτώσεις μπορούν να αποδεχθούν μακροπρόθεσμες και για τα δύο μέρη καθώς η εμπειρία θυματοποίησης έχει συσχετιστεί επανειλημμένα με μια πληθώρα προβλημάτων προσαρμογής, συμπεριλαμβανομένων της κατάθλιψης, του άγχους, της χαμηλής αυτοεκτίμησης, της μοναξιάς στην ενήλικη ζωή ενώ για τους θύτες με προβλήματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς στην ενήλικη τους ζωή. (Bond et al., 2001. Hawker & Boulton, 2000. Seals & Young, 2003). Ακόμα, και για τον παρατηρητή του εκφοβισμού έχει ως αποτέλεσμα συνήθως να υπάρχει μία αρνητική επιρροή στη συμπεριφορά του παιδιού (Αρνιτοπούλου, 2010). Για τα θύματα, η συνεχής εμπλοκή σε αυτές τις καταστάσεις μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την ακαδημαϊκή τους επίδοση και να αυξήσει το αριθμό απουσιών τους στο σχολείο (Smith, 2000). Επίσης, οι έρευνες συνδέουν την θυματοποίηση με τη δημιουργία αρνητικής στάσης των θυμάτων απέναντι στο σχολείο ή ακόμα και την ενδεχόμενη απόσυρσή τους, προκαλώντας πρόωρο τερματισμό της εκπαιδευτικής πορείας τους. (Andreou et al., 2007).

Τέλος, ο εκφοβισμός μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων των αυτοκτονικών τάσεων (Tanaka, 2001). Στα πλαίσια του 2ου Διεθνούς Συνεδρίου Σχολικής Ψυχολογίας που διοργανώθηκε από την Ελληνική Εταιρεία

⁵² <https://www.hamogelo.gr/el/ta-nea-mas/ereina-tou-organismou-to-chamogelo-tou-paidiou-gia-to-bullying-me-tina-tropo-diamorfonetai-to-fainomeno-tou-scholikou-ekfovismou/>

Σχολικής Ψυχολογίας, ο Ph.D. Ματσόπουλος Αναστάσιος του Πανεπιστημίου Κρήτης⁵³ παρουσίασε τα ευρήματα της πρόσφατης πανελλήνιας έρευνας της τετραετίας 2018 – 2022 για την ψυχοκοινωνική υγεία των εφήβων. Σε δείγμα 6.250 μαθητών από όλη την Ελλάδα ηλικίας 11, 13 και 15 ετών βρέθηκε ότι περισσότεροι από ένας στους τρεις 15χρονους μαθητές (34,1%) αναφέρουν ότι έχουν σκεφτεί, έστω και μία φορά, να βλάψουν τον εαυτό τους ενώ ένας στους επτά (13,7%) απαντούν ότι έχουν κάνει έστω και μία απόπειρα αυτοκτονίας – με έναν στους 5 εξ αυτών να έχει χρειαστεί ιατρική περίθαλψη. Οι μαθητές που αντιμετωπίζουν τέτοιου είδους προβλήματα ενδέχεται να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην αναζήτηση βοήθειας αφού σύμφωνα με την ιστοσελίδα suicide-help.gr , “Γραμμή Παρέμβασης για την Αυτοκτονία 1018” η νέα γενιά παιδιών , Generation Z (άτομα γεννημένα μεταξύ 2000-2010) είναι η πιο αγχωμένη γενιά και το 69,7% των νέων δεν νιώθει άνετα να αναζητήσει επαγγελματική βοήθεια.⁵⁴

⁵³ <https://www.enpel.gr/2023/11/%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%B8%CE%BB%CE%B9%CF%88%CE%B7-%CE%BC%CE%B1/>

⁵⁴ <http://suicide-help.gr/%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%AC-%CE%B6-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%88%CF%85%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%85%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%B1/>

2.4.3 Ανάλυση

Στην ενότητα αυτή παρουσιάστηκαν οι ψυχολογικοί κίνδυνοι στον εκπαιδευτικό τομέα μέσω δύο διακριτών πλευρών: Από τη μία πλευρά, αναφέρθηκαν οι επιπτώσεις του COVID-19, ενώ από την άλλη πλευρά αναλύθηκαν οι επιπτώσεις του σχολικού εκφοβισμού. Η διακριτή διαφορά μεταξύ των δύο αφορά την προέλευση του κινδύνου, ενώ ο κοινός παρονομαστής είναι ότι η εκπαιδευτική διοίκηση λειτουργεί ως θύμα των καταστάσεων και στις δύο περιπτώσεις.

Στο πρώτο μέρος έγινε μια σύντομη εισαγωγή για την επιβολή της καραντίνας στην Ελλάδα κατά το 2020 και 2021 και για την επιβολή μέτρων περιορισμού μετακινήσεων που έθεσαν πανελληνίως τον εκπαιδευτικό χώρο σε ασύγχρονη και σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Τα στοιχεία μας έδειξαν ότι ο εκπαιδευτικός τομέας δεν είχε σε μεγάλο του μέρος λάβει απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη και την προετοιμασία του εκπαιδευτικού προσωπικού για την χρήση τεχνολογικών μέσων και την εφαρμογή τους στον χώρο μάθησης. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν έβλεπαν καμία είδους ελπίδα προσαρμογής του μαθήματος στην τεχνολογία, κάτι το οποίο φέρνει ανησυχία αφού η επικοινωνία σε μια εποχή ψηφιοποίησης έχει μεταμορφώσει τις εκπαιδευτικές πρακτικές (Wei & Tang, 2022). Το σύνολο των εκπαιδευτικών δεν έλαβε επίσημη καθοδήγηση στην χρήση τεχνολογικών μέσων εν μέσω καραντίνας ενώ μόνο η μειονότητα ένιωσε μια μορφή συνεργασίας μεταξύ σχολικής διοίκησης και εκπαιδευτικών. Σε τέτοιες συνθήκες είναι λογικό η πλειονότητα να βιώσει συναισθήματα κατάθλιψης και μειωμένης αυτοεκτίμησης αφού έχοντας κατά νου ότι το επάγγελμα του εκπαιδευτικού τοποθετείται ανάμεσα στα περισσότερα αγχωτικά επαγγέλματα (Johnson et al., 2005· Yang et al., 2009· McCarthy et al., 2014· Shkēmbi et al., 2015), σε συνθήκες αβεβαιότητας το άγχος γιγαντώνεται. Παρατηρείται, συνεπώς, η έλλειψη διαχείρισης ψυχολογικών κινδύνων λόγω έλλειψης τεχνολογικής γνώσης και χρήσης.

Ταυτόχρονα, οι μαθητές ήρθαν αντιμέτωποι με μία νέα πραγματικότητα για την οποία δεν ήταν έτοιμοι καθώς υπήρξε έντονη αντίκτυπος στην διεξαγωγή των ακαδημαϊκών προγραμμάτων (Mabeya, M., 2020). Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα στοιχεία ερευνών, πολλοί μαθητές απουσίαζαν ή δεν συμμετείχαν επαρκώς στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση γεγονός που αποδεικνύει ότι οι τεχνολογικοί μέθοδοι μάθησης εφαρμόστηκαν βεβιασμένα χωρίς να επικεντρώνονται στους τρόπους εξέλιξης γνώσεων και ικανοτήτων από τον συνδυασμό τεχνολογίας και μάθησης. Ο στόχος ήταν η άμεση και εύκολη λύση ολοκλήρωσης της ύλης

μαθημάτων μέσα από μια προβληματική πλατφόρμα σύνδεσης .Αν σκεφτούμε ότι για τις πολύ νεαρές ηλικίες αυτή ήταν η πρώτη τους επαφή με το σχολείο κατανοούμε ότι ο κίνδυνος του κορονοϊού υπερνίκησε την σχολική διοίκηση. Οι επιπλέον επιπτώσεις ήταν μαθητές να βιώνουν συναισθήματα κατάθλιψης από την κοινωνική απομόνωση ή να έρθουν στην επιφάνεια προβλήματα ενδοοικογενειακής βίας , γεγονότα που αύξησαν τον βαθμό των αρνητικών επιπτώσεων της τηλεκπαίδευσης.

Στο δεύτερο μέρος είδαμε τις ψυχολογικές επιπτώσεις των γεγονότων σχολικού εκφοβισμού που αναλύθηκαν στην προηγούμενη ενότητα. Είδαμε ότι τα ποσοστά θυμάτων είναι μεγάλα και οι επιπτώσεις πολλές : Σε μια σχολική μονάδα που αφήνει το ένα περιστατικό βίας κάθε είδους να διαδέχεται το άλλο , επηρεάζονται τα θύματα, οι θύτες και οι παρατηρητές. Συνηθίζουν τέτοιου είδους εικόνες ως μια καθημερινή πραγματικότητα με τα θύματα και τους θύτες να επηρεάζονται μακροπρόθεσμα στην ενήλικη ζωή τους. Καταλήγουμε στην πιθανότητα αυτοκτονικών τάσεων από νεαρές ηλικίες με τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας να παρατηρούν φόβο και δισταγμό από τους νεαρούς μαθητές να ζητήσουν βοήθεια , γεγονός που συσχετίζεται με το αίσθημα της ηττοπάθειας που προκάλεσε η επιβολή της ελαττωματικής τηλεκπαίδευσης.

2.4.4 Επίλογος

Συνοψίζοντας, παρατηρείται ότι οι ψυχολογικοί κίνδυνοι στην εκπαίδευση δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς από την σχολική διοίκηση του ελληνικού εκπαιδευτικού χώρου. Εμφανίζεται έλλειψη δράσης, έλλειψη ανάλυσης , καθώς και ελάχιστες κινητοποιήσεις από καθηγητές και αρμόδιους για την υποστήριξη μαθητών και εκπαιδευτικών. Αρχικά, η παρουσία του κορονοϊού και η υιοθέτηση αναγκαστικών μέτρων καραντίνας αποκάλυψαν την έλλειψη προετοιμασίας του εκπαιδευτικού συστήματος στην πρόληψη και αναγνώριση κινδύνων , πιο συγκεκριμένα, στην αντιμετώπιση απρόβλεπτων συνθηκών μάθησης ή εναλλακτικών μεθόδων εκπαίδευσης. Καταδεικνύεται η έλλειψη οργανωμένης επιμόρφωσης για τη διεξαγωγή ηλεκτρονικών μαθημάτων, με αποτέλεσμα η πλειονότητα των εκπαιδευτικών να αισθάνονται ανεπαρκώς προετοιμασμένοι για τη χρήση ηλεκτρονικών εκπαιδευτικών εργαλείων και μεθόδων. Μάλιστα, αναφέρεται ότι οι πολλοί έμαθαν ανεπίσημα μέσα από προσωπικές συζητήσεις. Συνεπώς , υπήρξε έλλειψη πρόληψης και αντιμετώπισης του κινδύνων που αναδείχθηκαν από απροσδόκητες κοινωνικές συνθήκες στον εκπαιδευτικό χώρο. Παράλληλα, αυτό είχε ως συνέπεια να δημιουργηθεί ένα κλίμα ανασφάλειας και άγχους για την σωστή εκτέλεση του διδακτικού τους έργου προκαλώντας συναισθήματα υπερκόπωσης. Από την άλλη πλευρά, οι μαθητές αντιμετώπισαν απότομα τα συναισθήματα της κοινωνικής απομόνωσης λόγω των μέτρων καραντίνας, ενώ παρατηρήθηκε και αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Δυστυχώς , δεν είχαν πρόσβαση στην αναγκαία ψυχολογική υποστήριξη που απαιτούσαν για να αντιμετωπίσουν αυτές τις δύσκολες συνθήκες. Η αντιμετώπιση του κινδύνου σε μια συγκεκριμένη κατάσταση απαιτούσε την εγκαθίδρυση μόνιμης θέσης ψυχολόγου στο σχολείο, με τη δυνατότητα παροχής ηλεκτρονικών ατομικών συνεδριών στους μαθητές. Είναι απαραίτητη η δημιουργία ενός περιβάλλοντος που προάγει την εμπιστοσύνη και την επικοινωνία μεταξύ των μαθητών και του εκπαιδευτικού προσωπικού. Επιπλέον, η διαρκής έκθεση των μαθητών σε περιστατικά ενδοσχολικής βίας προκαλεί αρνητικές συνέπειες σε όλους τους εμπλεκόμενους. Συνεπώς, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα αναγνώρισης και διαχείρισης του εκφοβισμού είναι ζωτικής σημασίας, καθώς έτσι μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε πιθανές συμπεριφορές εκφοβισμού. Επιπλέον, η παροχή ψυχολογικής υποστήριξης και προσαρμοσμένων προγραμμάτων ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης στους μαθητές που έχουν επηρεαστεί από τον

εκφοβισμό και ως παρατηρητές και ως θύματα θεωρείται αναγκαία για την αντιμετώπιση των ψυχολογικών κινδύνων που βιώνουν οι μαθητές.

Επίλογος

Το παρόν κεφάλαιο αποκαλύπτει τους φυσικούς, σωματικούς, οικονομικούς και ψυχολογικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει ο εκπαιδευτικός τομέας και υπογραμμίζει την επείγουσα ανάγκη για αναδιοργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος. Κατανοούμε ότι πολλά από τα προβλήματα που επηρεάζουν την εκπαίδευση παραμένουν ανεπίλυτα και επηρεάζουν δραστικά την εκπαιδευτική διαδικασία.

Όσον αφορά τους φυσικούς κινδύνους, παρουσιάστηκαν παραδείγματα περιστατικών και οπτικού υλικού που επιβεβαιώνουν την έλλειψη εφαρμογής απαραίτητων μέτρων ασφαλείας από τη σχολική διοίκηση, καθώς και την απουσία επαρκούς συντήρησης των κτιρίων. Πολλά από τα σχολικά κτίρια χαρακτηρίζονται απαρχαιωμένης κατασκευής και, συνεπώς, θεωρούνται ευάλωτα σε περίπτωση καταστροφικού σεισμού. Το σχέδιο προσεισμικών ενεργειών πρέπει να περιλαμβάνει εκτενείς οδηγίες για την αντιμετώπιση ενός σεισμού, καθώς περιορίζονται σε ασκήσεις ετοιμότητας που πραγματοποιούνται δύο φορές ετησίως. Επιπλέον, είναι αναγκαία η ανακαίνιση των σχολικών κτιρίων με γνώμονα τη σωματική ασφάλεια των μαθητών. Υπάρχουν αναφορές εκπαιδευτικών που εκφράζουν ανησυχία για το ενδεχόμενο τραυματισμού μαθητών λόγω της κατάστασης των κτιρίων και των ηλεκτρολογικών συστημάτων τους. Είναι αναγκαία η δημιουργία μιας ομάδας προσωπικού διαχείρισης κινδύνων, η οποία θα αναλάβει την πρόληψη και την προστασία από ατυχήματα που οφείλονται σε φυσικούς κινδύνους, καθώς και τη διαχείριση του σχολικού κεφαλαίου για τη συντήρηση των κτιρίων.

Έπειτα, αναφορικά με τους σωματικούς κινδύνους αναδεικνύονται περιστατικά επιθέσεων και επιθετικότητας που θέτουν σε κίνδυνο την σωματική ακεραιότητα των ανηλίκων και ενηλίκων στο σχολικό περιβάλλον. Τίθεται ως θέμα η ανεπαρκής αντιμετώπιση των περιστατικών άμεσα από τους εκπαιδευτικούς και έμμεσα από την σχολική διοίκηση. Παρουσιάζονται διαφορετικές και ασυνεπείς αντιδράσεις του προσωπικού σε κάθε ένα από τα περιστατικά επιθέσεων σε σχολικό περιβάλλον. Είναι εμφανές ότι δεν υφίσταται ένα ενιαίο σχέδιο διαχείρισης των επιθέσεων στα ελληνικά σχολεία και ένα συντονισμένο πακέτο οδηγιών για τους εκπαιδευτικούς όσον αφορά την αντιμετώπισή τους. Έπειτα η συχνότητα των περιστατικών

ενδοσχολικής βίας μεταξύ των μαθητών δείχνει την αδυναμία των εκπαιδευτικών να διαχειριστούν την ενδεχόμενη επιθετική συμπεριφορά που μπορεί να εμφανίσουν στο σχολικό χώρο. Αντιλαμβανόμαστε την ανάγκη για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με τις επιθετικές συμπεριφορές που εκδηλώνουν παιδιά και έφηβοί, τους λόγους που τους οδηγούν σε τέτοιου είδους ενέργειες με σκοπό την βαθύτερη κατανόηση, καθώς και τις σωστές μορφές αντίδρασης τόσο προς τους δράστες όσο και προς τα θύματα.

Σχετικά με τους οικονομικούς κινδύνους κατανοούμε ότι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον τομέα της εκπαίδευσης είναι εμφανείς και παραμένουν αισθητές μέχρι και σήμερα. Οι δυσμενείς συνέπειες αφορούν τόσο τις συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών όσο και την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Κατά την περίοδο της κρίσης, οι κρατικές χρηματοδοτήσεις στον τομέα της εκπαίδευσης ήταν ελλιπείς, οδηγώντας σε σοβαρές ελλείψεις στην παροχή υλικών πόρων και την αναβάθμιση των εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων μέχρι και σήμερα. Επιπλέον, η αβεβαιότητα και η αστάθεια στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού λόγω των προσωρινών συμβάσεων προκαλούν άγχος και ανασφάλεια, επηρεάζοντας αρνητικά την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Επομένως, η ανάγκη σωστής διαχείρισης ανθρώπινου και υλικού κεφαλαίου αποτελεί μείζον θέμα για την σχολική διοίκηση και απαιτεί την διαχείριση ελλείψεων στον οικονομικό τομέα της εκπαίδευσης.

Τέλος, οι ψυχολογικοί κίνδυνοι στην εκπαίδευση αναδεικνύουν την αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος να δημιουργήσει ένας ασφαλές συναισθηματικά περιβάλλον για τους μαθητές και ένα περιβάλλον εμπιστοσύνης για τους εκπαιδευτικούς. Υπάρχει έλλειψη δράσης και ανάλυσης, με ελάχιστη κινητοποίηση από την διοίκηση για την υποστήριξη μαθητών και εκπαιδευτικών. Η αναγκαιότητα προετοιμασίας του εκπαιδευτικού συστήματος σε καταστάσεις κρίσεων και κινδύνων έγινε εμφανής με την παρουσία του κορονοϊού και την ανάγκη υιοθέτησης αναγκαστικών μέτρων καραντίνας. Η έλλειψη οργανωμένης επιμόρφωσης για τη διεξαγωγή ηλεκτρονικών μαθημάτων έθεσε τους εκπαιδευτικούς σε κατάσταση μόνιμου άγχους, ενώ οι μαθητές αντιμετώπισαν την απομόνωση και την έλλειψη ψυχολογικής υποστήριξης, εμπειρίες που μπορούν να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους. Η αντιμετώπιση του κινδύνου απαιτεί την ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών, την παροχή ψυχολογικής υποστήριξης στους μαθητές και τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος εμπιστοσύνης και ανοικτής επικοινωνίας στο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Όλα τα παραπάνω έδειξαν τις ελλείψεις οργάνωσης και αντιμετώπισης προβλημάτων στα σχολεία. Παρακάτω, η έρευνα θα αναδείξει συγκεκριμένα ποιες είναι οι ελλείψεις στην παροχή ψυχολογικής υποστήριξης και προστασίας του εκπαιδευτικού τομέα στο προσωπικό και το μαθητικό σύνολο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 :Απόψεις των Εκπαιδευτικών σχετικά με την Διαχείριση Κινδύνου

3.1 Μεθοδολογία της έρευνας

3.1.1 Πρόλογος

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια συστηματική προσέγγιση προς την κατανόηση της σημασίας των τρόπων διαχείρισης των ψυχολογικών, σωματικών και φυσικών κινδύνων στις εκπαιδευτικές μονάδες. Μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου που διανεμήθηκε σε εκπαιδευτικούς, στόχος ήταν η ανάδειξη του επίπεδου γνώσεων και εφαρμογών του risk management στον εκπαιδευτικό χώρο, καθώς και τις πρακτικές διαχείρισης κινδύνων που χρησιμοποιούνται. Στο πρώτο μέρος της έρευνας παρουσιάζονται ο σκοπός της μελέτης καθώς και τα ερευνητικά ερωτήματα. Μετέπειτα, ακολουθεί η παρουσίαση της έρευνας καθώς αναγράφονται η μέθοδος της έρευνας, οι τρόποι συλλογής δείγματος, η αξιοπιστία της έρευνας καθώς και οι περιορισμοί της.

3.1.2 Κύριο Μέρος

A. Καθορισμός του Προβλήματος

Τα προηγούμενα κεφάλαια δευτερογενούς αναλυτικής έρευνας ανάδειξαν την ύπαρξη διαφόρων ειδών κινδύνων στην εκπαίδευση. Αρχικά, παρουσιάζεται το πρόβλημα φυσικών καταστροφών και οι επιπτώσεις τους στις σχολικές μονάδες με την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών να μην έχουν λάβει την απαραίτητη επιμόρφωση αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών καθώς σύμφωνα με έρευνες **“Ενώ υπάρχουν στις περισσότερες σχολικές μονάδες σχέδια αντιμετώπισης σεισμών, δεν υπάρχουν ολοκληρωμένα σχέδια αντιμετώπισης καταστροφών και κρίσεων. Απουσιάζει ο κατάλληλος εξοπλισμός και η εξάσκηση των εκπαιδευτικών”**(Μούλελης,2015, Σαΐτη,2019).

Επίσης, υπάρχει μονόπλευρη αντιμετώπιση φυσικών κινδύνων αφού **“δεν υπάρχει σχετική μέριμνα για την αντιμετώπιση πλημμυρών, ενώ ούτε για την αντιμετώπιση αυτών ή των πυρκαγιών, προγραμματίζονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα ασκήσεις. Ωστόσο, φαίνεται ότι σε μερικά σχολεία έχουν εκπονηθεί σχέδια για την αντιμετώπιση πυρκαγιών”**(Φώτου,2015,Σαΐτη,2019). Η παρούσα έρευνα παρουσίασε μια σειρά περιστατικών που έχουν αναδείξει πολλά εκπαιδευτικά κτίρια ακατάλληλα για χρήση και την

ελλιπής εκπαίδευση του προσωπικού. Δεύτερον, αναδείχθηκαν οι σωματικοί κίνδυνοι που μπορούν να αντιμετωπίσουν καθημερινά οι μαθητές είτε από εξωσχολικές επιθέσεις είτε από επιθετικές συμπεριφορές μεταξύ των μαθητών. Σύμφωνα με Μπελογιάννη(2009) στην έρευνα της βρέθηκε ένα σημαντικό ποσοστό 8,4% θυμάτων βίας από εξωσχολικές ομάδες και ένα 20,9% των μαθητών που δηλώνουν μάρτυρες βίαιων περιστατικών στο χώρο του σχολείου. Σχετικά με τον εξωσχολικό εκφοβισμό σύμφωνα με Σαΐτη κ.α.(2008) το φαινόμενο της παραβατικής συμπεριφοράς των μαθητών εντός των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι διαδεδομένο πλέον και το κρίσιμο αυτό ζήτημα έχει δυστυχώς παραλειφθεί από τις αρμόδιες κυβερνητικές αρχές, με αποτέλεσμα την έλλειψη απαραίτητων στρατηγικών πρόληψης. Ως αποτέλεσμα είναι η αρνητική επιρροή στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των μαθητών και στην συνολική τους μαθησιακή εμπειρία.

Τρίτον, παρατηρήθηκε μεγάλη ψυχολογική σύγχυση στην ψυχική υγεία των μαθητών μετά την έξαρση του κορονοϊού καθώς η επιβολή της αναγκαστικής παραμονής στο σπίτι προκαλούσε καθημερινά αρκετό άγχος , συστηματικά προβλήματα συμπεριφοράς και ψυχολογικά προβλήματα, λόγω της έλλειψης της δια ζώσης επαφής με τους/τις άλλους/-ες φίλους/-ες και τους/τις συμμαθητές/-τριές τους. Δυστυχώς, τα προβλήματα αυτά, τις περισσότερες φορές παρέμεναν άλυτα, γεγονός που τους προκαλούσε επιπρόσθετο άγχος, δυσχεραίνοντας όπως γίνεται αντιληπτό ακόμα περισσότερο την ψυχική τους υγεία (Στεργίου,2023). Πέρα από την επιρροή του κορονοϊού στην εκπαιδευτική κοινότητα , η επιρροή του σχολικού εκφοβισμού έχει μακροπρόθεσμες επιρροές στην ψυχική υγεία των μαθητών καθώς τα θύματα τείνουν να παρουσιάζουν ευαισθησίες σε κατάθλιψη και σωματικά προβλήματα (Hannish & Guerra, 2000) και τείνουν να νιώθουν αμήχανα στις συναναστροφές τους με το αντίθετο φύλο(Lutzker, 2006) . Παράλληλα , η ύπαρξη της κρίσης έφερε μεγάλες αρνητικές αλλαγές στον τρόπο ζωής των εκπαιδευτικών με την κατάργηση επιδομάτων και δώρων (π.χ. άδειας, γάμου, Πάσχα, Χριστουγέννων κτλ.) (Σκαρπινάκη,2022).

Συμπερασματικά , μέσα από τις υπάρχουσες πληροφορίες παρατηρείται η ανάγκη για ολοκληρωμένες και αποτελεσματικές προσεγγίσεις που θα αντιμετωπίσουν αυτά τα προβλήματα προς όφελος της εκπαιδευτικής κοινότητας και της ψυχοκοινωνικής ευημερίας των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Είναι ζωτικής σημασίας να παρέχεται κατάλληλη κατάρτιση και εξοπλισμός σε εκπαιδευτικούς για την αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και

καταστάσεων έκτακτης ανάγκης , να γίνεται πρόληψη του σχολικού εκφοβισμού και άλλων εξωσχολικών επιθέσεων και να γίνεται σωστή διαχείριση των οικονομικών πόρων στον εκπαιδευτικό τομέα.

B. Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τους τρόπους διαχείρισης κινδύνων στις εκπαιδευτικές μονάδες.

Από το παραπάνω σκοπό προκύπτουν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα :

1. Ποιες είναι οι προκλήσεις και οι μέθοδοι προστασίας σχετικά με την ψυχική και σωματική ασφάλεια των μαθητών;
2. Τι γνώσεις έχουν οι εκπαιδευτικοί όσον αφορά την διαχείριση κινδύνων;
3. Ποιες είναι οι προκλήσεις που καθιστούν την εισαγωγή του risk management απαραίτητη στα σχολεία;
4. Ποιες είναι οι ψυχολογικές δυσκολίες των εκπαιδευτικών στα σχολεία και ποιοι οι τρόποι διαχείρισης από κάθε σχολική μονάδα;

Γ. Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Η παρούσα πρωτογενής έρευνα επικεντρώνεται στην ανάδειξη ελλείψεων ως προς τις γνώσεις που κατέχουν οι εκπαιδευτικοί για την διαχείριση κινδύνων και ως προς τους ήδη υπάρχοντες τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης φυσικών , σωματικών , ψυχολογικών κινδύνων στην εκπαίδευση. Η μελέτη ακολουθεί την ποσοτική μέθοδο έρευνας καθώς βασίζεται σε μέτρηση μαζικά επαναλαμβανόμενων φαινομένων , συγκεκριμένα σε απόψεις, και τα αποτελέσματα διεξάγονται με τεχνικές στατιστικής ανάλυσης. Η μέθοδος αυτή προσφέρει μετρήσιμα δεδομένα μέσω της τυποποιημένης και καθορισμένης διαδικασίας του ερωτηματολογίου. Καταλήγουμε άμεσα σε συμπεράσματα κατόπιν επεξεργασίας των στοιχείων του ερωτηματολογίου που συλλέχθηκαν, και αναλύοντας τα στατιστικά δεδομένα που προκύπτουν (Aliaga & Gunderson, 2002). Σύμφωνα με Σκραπινάκη ,(2022) **“το ερωτηματολόγιο είναι μια δημοφιλής μέθοδος συλλογής δεδομένων που συνήθως αποδίδει αριθμητικές πληροφορίες, μπορεί να συμπληρωθεί χωρίς τη φυσική παρουσία του ερευνητή και είναι απλή στην ερμηνεία.”**. Το

ερωτηματολόγιο διαμορφώθηκε μέσα από την ηλεκτρονική πλατφόρμα Google forms καθώς προσφέρει ποικιλία τύπων ερωτημάτων επιτρέποντας στην συγγραφέα να συλλέξει διαφορετικούς τύπους δεδομένων.

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελείται από επτά(7) ερωτήσεις που αφορούν τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων και είκοσι(20) ερωτήσεις συγκεκριμένου περιεχόμενου με τρεις(3) από αυτές να ακολουθούν την κλίμακα Likert, μία(1) από αυτές να είναι ανοιχτού τύπου, δώδεκα(12) από αυτές να είναι κλειστού τύπου και τέσσερις(4) να είναι συνδυασμός κλειστού τύπου ερωτήσεις με δυνατότητα απάντησης ανοιχτού τύπου. Τα δημογραφικά στοιχεία που συλλέχθηκαν αφορούσαν την ηλικία, το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση και το επίπεδο σπουδών τα οποία επιτρέπουν την κατάταξη των ατόμων σε διάφορες ομάδες, που στη συνέχεια μπορούν να αναλυθούν για να εξαχθούν συμπεράσματα. Τα δημογραφικά στοιχεία επιλέγονται με κριτήριο την δημιουργία του προφίλ των εκπαιδευτικών της έρευνας έτσι ώστε να υπάρξει άμεση αντιστοίχιση των απαντήσεων τους με τις ερωτήσεις.(Δραγκόλας,2022) Μετά την συλλογή των δεδομένων, η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων έγινε μέσα από το στατιστικό πακέτο IBM SPSS STATISTICS 27. Τα δεδομένα πέρασαν πρώτα από την διαδικασία κωδικοποίησης για τις ανάγκες στατιστικής ανάλυσης στο πρόγραμμα SPSS, με τη χρήση της μεθόδου της περιγραφικής στατιστικής (Ρούσος, Τσαούσης, 2011).

Δ. Τρόπος διαλογής ερωτηματολογίου

Η συγγραφέας κοινοποίησε το ερωτηματολόγιο σε εκπαιδευτικούς κάθε βαθμίδας σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Viber). Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά σε διαδικτυακές ομάδες καθηγητών, σε εκπαιδευτικούς ατομικά και σε τρίτους μέσα από την κοινοποίηση άλλων συναδέλφων. Οι συμμετέχοντες είχαν την δυνατότητα να συμμετάσχουν ανώνυμα στο ερωτηματολόγιο. Ενημερώθηκαν για το ποιόν της ερευνήτριας, τους στόχους της έρευνας οι οποίοι είναι *“να αναδείξει την ανάγκη για αποτελεσματικότερη διαχείριση κινδύνων στον τομέα της εκπαίδευσης και να εστιάσει στη σημασία της ψυχικής υγείας των εκπαιδευτικών και των μαθητών.”* και για τον τελικό στόχο της έρευνας ο οποίος είναι η διεξαγωγή μεταπτυχιακής διατριβής.

Ε. Αξιοπιστία και Εγκυρότητα έρευνας

Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία αποτελούν δύο σημαντικά κριτήρια αξιολόγησης μιας έρευνας. Η εγκυρότητα αναφέρεται στο βαθμό με τον οποίο μια έρευνα καταλήγει σε ορθά , λογικά συμπεράσματα , δηλαδή, μετράει την έννοια που προσπαθεί να εξετάσει.. Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία ενός ερωτηματολογίου είναι η διαδικασία όπου κοινωνικά και επιχειρηματικά concepts συνδέονται με εμπειρικούς δείκτες (Shuttleworth,2008 , Θεωδορούδης,2023). Αποτελεί μια ένδειξη για το αν οι μετρήσεις ή οι παρατηρήσεις που δίνει ένα ερευνητικό σχέδιο πραγματικά αντιστοιχούν στην έννοια. Η χρήση του ανώνυμου ερωτηματολογίου αποσκοπεί στην εγκυρότητα της έρευνας καθώς οι ερωτώμενοι απαντούν στις ερωτήσεις αντικειμενικά και λογικά. Μέσα από αυτή την διαδικασία , οι ερωτήσεις κλειστού τύπου δίνουν την δυνατότητα να δοθούν συγκεκριμένες απαντήσεις με σαφήνεια χωρίς κάποια παρερμηνευση. Παράλληλα , οι ερωτήσεις σε κλίμακα Likert αποτελούν ένα απλό μέσο έκφρασης απόψεων με επιλογές που παρέχουν επαρκή κλίμακα απαντήσεων , εξασφαλίζοντας την εσωτερική εγκυρότητα του ερωτηματολογίου . Η ερώτηση ανοιχτού τύπου εξασφαλίζει την εγκυρότητα περιεχομένου του ερωτηματολογίου μέσα από την κωδικοποίηση και την κατηγοριοποίηση των απαντήσεων.

Η αξιοπιστία αναφέρεται στο βαθμό στον οποίο μια έρευνα είναι σταθερή και συνεπής στις μετρήσεις της. Πρόκειται για τον βαθμό στον οποίο είναι σε μεγάλη ή μικρή ισχύ η μεθοδολογία , η ποιότητα των στοιχείων που συλλέχτηκαν και κατά πόσο οδηγούν σε αληθινά και αξιόπιστα αποτελέσματα (Γκίλιας,2022 , Lincoln, 2001). Το ερωτηματολόγιο συντάχθηκε έπειτα από έρευνα της συγγραφέας για τις γνώσεις και τις εμπειρίες των εκπαιδευτικών σχετικά με την διαχείριση κινδύνων και οι ερωτήσεις διατυπώθηκαν με σκοπό την παροχή αξιόπιστων αποτελεσμάτων για τις ελλείψεις και τα λάθη των υπευθύνων στην σχολική διοίκηση. Μέσα από την προσφερόμενη οπτική του κάθε συμμετέχοντα η ερευνήτρια έχει την ευκαιρία να αξιοποιήσει τα ανώνυμα δεδομένα για να δοθεί μια γενική ματιά στην ελληνική πραγματικότητα των σχολείων. Η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου επαληθεύεται από το γεγονός ότι το περιεχόμενο των ερωτήσεων διαμορφώθηκε με σκοπό την επανάληψη απαντήσεων από τον κάθε συμμετέχοντα σε πιθανή επανάληψη συμμετοχής. Αυτή η διαπίστωση βασίζεται στο ότι κάθε συμμετέχοντας περιγράφει μέσα από ερωτήσεις πολλαπλών απαντήσεων την κατάσταση και την δομή διοίκησης που επικρατεί στον εκπαιδευτικό χώρο που εργάζεται.

Z. Περιορισμοί της έρευνας

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν τις απόψεις περιορισμένου σύνολο εκπαιδευτικών. Συνεπώς, θα ήταν κατά την φύση της έρευνας να γενικευτούν τα σχόλια των ερωτώμενων ως μια ολική οπτική της εκπαιδευτικής πραγματικότητας καθώς η έρευνα βασίζεται σε συγκεκριμένο αριθμό δείγματος. Στόχος της έρευνας είναι να εμπνεύσει την αρχή συζητήσεων σχετικά με το πόσο θεωρείται δεδομένη ως ικανότητα η διαχείριση κινδύνων στους εκπαιδευτικούς μέσω της μεθόδου τυχαίας δειγματοληψίας.

Επίσης, ένας άλλος περιοριστικός παράγοντας θεωρείται ότι οι απαντήσεις που αναγράφονταν στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου μπορεί να μην είναι απόλυτα σαφείς για όλους τους συμμετέχοντες με ενδεχόμενο αποτέλεσμα να επιλέγουν απαντήσεις που δεν ταιριάζουν απόλυτα στις απόψεις τους. Είναι συνετό να αναλογιστεί ο αναγνώστης ότι η Διαχείριση Κινδύνων και η Διαχείριση Κρίσεων στον εκπαιδευτικό χώρο παραμένει ένα θέμα που δεν έχει εξαπλωθεί ακόμα ως πιθανή ιδέα προς εφαρμογή στην σχολική διοίκηση και δεν έχει αναγνωριστεί επιστημονικά ως κάποιο απαραίτητο soft skill για τον μέσο εκπαιδευτικό ή σχολικό ηγέτη. Οπότε, η έρευνα αποτελεί μια μικρή προσπάθεια ανάδειξης της σημασίας του στις κοινωνικές, ψυχολογικές και ακαδημαϊκές συνέπειες για τους μαθητές.

H. Ηθικά Ζητήματα

Όσον αφορά την ηθική πλευρά της έρευνας, επιλέχθηκε για λόγους αντικειμενικότητας και ειλικρίνειας η ανώνυμη δειγματοληψία των συμμετεχόντων καθώς δίνεται η ευχέρεια ειλικρινής στάσης απέναντι στις ερωτήσεις.

Θ. Επιλογή δείγματος

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τον Σεπτέμβριο 2023 έως Δεκέμβριο 2023. Η επιλογή του δείγματος έγινε τυχαία χωρίς καμία διάκριση(απλή τυχαία δειγματοληψία). Ο λόγος ήταν έτσι ώστε να συμπεριληφθούν στα υποκείμενα της έρευνας εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε ποικιλία εκπαιδευτικών βαθμίδων, διαφορετικού επίπεδου σπουδών, και με διαφορά στα χρόνια προϋπηρεσίας. Μέσα από την ποικιλία συμμετεχόντων εκπαιδευτικών αλλά διαφορετικού κλάδου δίνεται η παρουσίαση διαφορετικών οπτικών σε κάθε εκπαιδευτική μονάδα και η ανάδειξη διαφορετικών μεθόδων αντιμετώπισης κινδύνων στα εργασιακά περιβάλλοντα.

3.2 Αποτελέσματα της έρευνας

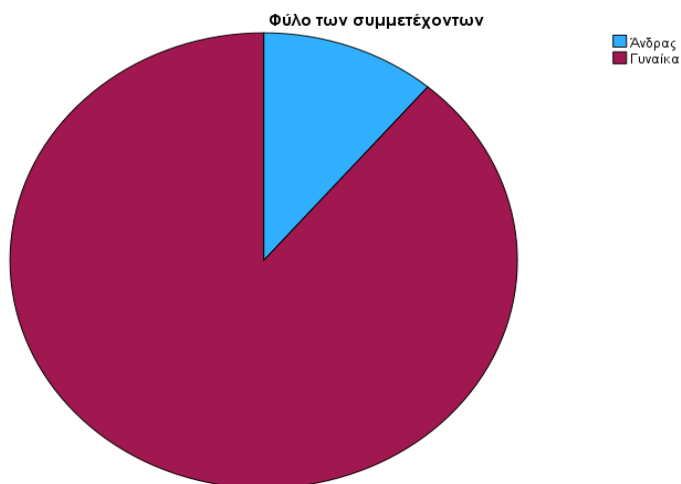
3.2.1 Ανάλυση Δείγματος

Α. Δημογραφική Ανάλυση

Ξεκινώντας με την δημογραφική ανάλυση του δείγματος, στην έρευνα έλαβαν μέρος 125 άτομα εκ των οποίων το 88,2% (N=111) είναι γυναικείος πληθυσμός και το 11,2% (N=14) των ατόμων είναι ανδρικός πληθυσμός. (Πίνακας 1.1, Διάγραμμα 1.1)

[Πίνακας 1.1]
Φύλο των συμμετέχοντων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανδρας	14	11,2	11,2	11,2
	Γυναίκα	111	88,8	88,8	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 1.1]

Ως προς την ηλικία των συμμετεχόντων, το μεγαλύτερο ποσοστό του 38,4% (N=48) ανήκει στην ηλικιακή ομάδα από 30-45 χρονών, σε μικρή διαφορά το ποσοστό 34,4% (N=43) που αντιπροσωπεύει την ηλικιακή ομάδα 45-60 χρονών και ένα μικρότερο ποσοστό 27,2% (N=34)

που αφορά την ηλικιακή ομάδα έως 30 χρονών(Πίνακας 1.2) .Δεν υπήρξαν συμμετέχοντες ηλικίας άνω των 60 χρονών .(Διάγραμμα 1.2) Παρατηρείται ,λοιπόν, ότι πάνω από το 70% των συμμετεχόντων βρίσκεται μεταξύ 30-45 χρονών , γεγονός που προοικονομεί ότι οι απαντήσεις που θα συλλεχθούν θα αφορούν στην πλειοψηφία τους ενήλικες με πλήρως ανεπτυγμένη προσωπικότητα , αντίληψη και συναίσθημα ευθυνών καθώς μετά την ηλικία των 30 ετών ο ανθρώπινος εγκέφαλος έχει αναπτυχθεί πλήρως .⁵⁵

[Πίνακας 1.2]
Ηλικία των συμμετεχόντων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	έως 30 χρονών	34	27,2	27,2	27,2
	30-45 χρονών	48	38,4	38,4	65,6
	45-60 χρονών	43	34,4	34,4	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 1.2]

⁵⁵ <https://www.iatropedia.gr/vgeia/i-enilikiosi-archizei-sta-30-mas-chronia/116231/>

Παρακάτω ,γίνεται αντιληπτό ότι το μισό των συμμετεχόντων με ποσοστό 54% (N=67) δηλώνουν ότι έχουν έγγαμη ζωή , ένα μικρότερο ποσοστό 40,3% (N=50) δηλώνουν άγαμοι και δύο πολύ μικρά ποσοστά των 4% να δηλώνουν διαζευγμένοι (N=5) και το 1,6% (N=2) να δηλώνουν χήροι. Δυστυχώς, υπήρξε μία συμμετοχή η οποία αναγνωρίστηκε ως άκυρη λόγω του ελλιπές περιεχομένου της απάντησης.(Πίνακας 1.3,Διάγραμμα 1.3)

[Πίνακας 1.3]

Οικογενειακή Κατάσταση συμμετεχόντων					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελεύθερος/-η	50	40,3	40,3	40,3
	Παντρεμένος/-η	67	54,0	54,0	94,4
	Διαζευγμένος/-η	5	4,0	4,0	98,4
	Χήρος/-α	2	1,6	1,6	100,0
	Total	124	100,0	100,0	

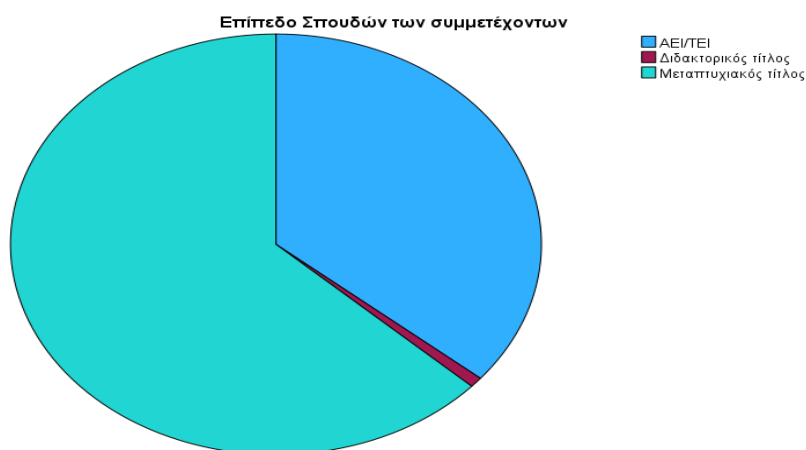
[Διάγραμμα 1.3]

Όσον αφορά το επίπεδο σπουδών , παρατηρείται πως η πλειοψηφία των συμμετεχόντων με ποσοστό 63,2% (N=79) έχει ολοκληρώσει το μεταπτυχιακό επίπεδο των σπουδών τους , το μισό σχεδόν ποσοστό 36%(N=45) έχει ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση σε ΑΕΙ/ΤΕΙ και μόλις 1 συμμετέχοντας κατέχει διδακτορικό τίτλο. (Πίνακας 1.4, Διάγραμμα 1.4)

[Πίνακας 1.4]

Επίπεδο Σπουδών των συμμετέχοντων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΑΕΙ/ΤΕΙ	45	36,0	36,0	36,0
	Διδακτορικός τίτλος	1	,8	,8	36,8
	Μεταπτυχιακός τίτλος	79	63,2	63,2	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 1.4]

Προχωρώντας στις τελευταίες ερωτήσεις αναφορικά με τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων η συγγραφέας επέλεξε να εμβαθύνει στο θέμα εργασιακής εμπειρίας χωρίζοντας την σε 3 κατηγορίες ερωτήσεων : **1. Εργασιακός Χώρος 2. Εκπαιδευτική Βαθμίδα Εργασιακού Χώρου 3. Χρόνια Εργασιακής Εμπειρίας.**

1. Εργασιακός Χώρος

Σχετικά με την φύση την εργασίας των συμμετεχόντων η πλειοψηφία με ποσοστό 69,6% (N=87) εργάζεται στον Δημόσιο τομέα εκπαίδευσης , ένα πολύ μικρότερο ποσοστό 12,8% (N=16) δήλωσε ότι εργάζεται σε Φροντιστήριο , ένα ακόμα μικρότερο ποσοστό 12%(N=15) των συμμετεχόντων εργάζεται σε Ιδιωτικά εκπαιδευτήρια , και τα δύο τελευταία μικρότερα ποσοστά αναφέρουν την απασχόληση με Ιδιαίτερα μαθήματα (2,4% , N=3) και την απασχόληση με Άλλο επάγγελμα (3,2% , N=4). Συγκεκριμένα , στην κατηγορία Άλλο αναφέρθηκαν τα εξής επαγγέλματα : “ Κέντρο αναπτυξιακών διαταραχών , Ιδιωτική υπάλληλος , Κατ’οίκον, Πανεπιστήμιο ”(Πίνακας 1.5)

[Πίνακας 1.5]

\$Εργασιακό Περιβάλλον Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Εργασιακός Χώρος των συμμετέχοντων ^a	ΔΗΜΟΣΙΟ	87	69,6%	70,2%
	ΙΔΙΩΤΙΚΟ	15	12,0%	12,1%
	ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ	3	2,4%	2,4%
	ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ	16	12,8%	12,9%
	ΆΛΛΟ	4	3,2%	3,2%
Total		125	100,0%	100,8%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

2. Εκπαιδευτική Βαθμίδα Εργασιακού Χώρου

Σχετικά με την εκπαιδευτική βαθμίδα των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζόμενων (37,6%, N= 47) εργάζεται στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα σε Δημοτικά σχολεία , τα επόμενα ίδια ποσοστά (19,2% , N=24) των συμμετεχόντων να απασχολούνται είτε στην Πρωτοβάθμια ,συγκεκριμένα σε Νηπιαγωγεία είτε στην Δευτεροβάθμια , συγκεκριμένα σε Γυμνάσια .Το επόμενο στην κλίμακα ποσοστό των εργαζόμενων απασχολείται στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση , συγκεκριμένα σε Λύκεια (14,4% ,N=18) , ένα μικρό ποσοστό να απασχολείται σε όλες τις βαθμίδες (6,4% ,N= 8) και ,τέλος, ένας περιορισμένος αριθμός ανθρώπων (3,2% ,N=4) να δηλώνει “Άλλο” και πιο συγκεκριμένα : “Τριτοβάθμια, Ιδιωτική Επιχείρηση , Γυμνάσιο και Λύκειο, Ενήλικες”(Πίνακας 1.6)

[Πίνακας 1.6]

\$Εκπαιδευτική Βαθμίδα Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Εκπαιδευτική Βαθμίδα Εργαζόμενων ^a	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ	24	19,2%	19,2%
	ΔΗΜΟΤΙΚΟ	47	37,6%	37,6%
	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	24	19,2%	19,2%
	ΛΥΚΕΙΟ	18	14,4%	14,4%
	ΟΛΕΣ	8	6,4%	6,4%
	ΆΛΛΟ	4	3,2%	3,2%
Total		125	100,0%	100,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

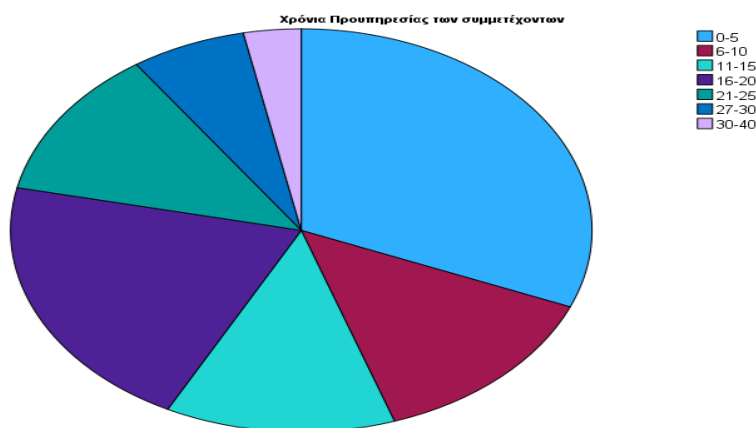
3. Χρόνια Εργασιακής Εμπειρίας

Σχετικά με τα χρόνια προϋπηρεσίας στην εκπαίδευση υπήρξε μια ποικιλία διαφορετικών αριθμών χρόνων δείχνοντας έτσι την ποικιλία διαφορετικών εμπειριών στην εκπαίδευση. Έτσι, η συγγραφέας κωδικοποίησε τα δεδομένα με σκοπό την στατιστική τους ανάλυση. Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων (31,2% ,N=39) δήλωσε ότι έχει από 0-5 χρόνια προϋπηρεσίας, το επόμενο στην σειρά ποσοστό 20,8% (N=26) δήλωσε ότι η εμπειρία τους ανέρχεται από 16-20 χρόνια ενώ τα επόμενα ποσοστά τα οποία είναι κοντά αριθμητικά μεταξύ τους αφορούν τα 6-10 χρόνια προϋπηρεσίας (13,6% , N=17), 11-15 χρόνια προϋπηρεσίας (12,8% , N=16) και 21-25 χρόνια προϋπηρεσίας (12% , N=15). Τέλος, τα μικρότερα ποσοστά συμμετεχόντων αφορούν τα περισσότερα χρόνια προϋπηρεσίας καθώς υπάρχει το ποσοστό των 6,4% για 27-30 χρόνια εμπειρίας(N=8) και το ποσοστό 3,2% για 30-40 χρόνια εμπειρίας (N=4). Από τα παρόντα στοιχεία κατανοούμε ότι μισό των συμμετεχόντων έχουν πάνω από 10 χρόνια εμπειρίας στην εκπαίδευση το οποίο προοικονομεί την παρουσία εμπειριών στον συγκεκριμένο εργασιακό χώρο. (Πίνακας 1.7, Διάγραμμα 1.5)

[Πίνακας 1.7]

Χρόνια Προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
0-5	39	31,2	31,2	31,2
6-10	17	13,6	13,6	44,8
11-15	16	12,8	12,8	57,6
16-20	26	20,8	20,8	78,4
21-25	15	12,0	12,0	90,4
27-30	8	6,4	6,4	96,8
30-40	4	3,2	3,2	100,0
Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 1.5]

B. Περιγραφική Ανάλυση

Τα ακόλουθα ευρήματα αποτελούνται από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών στις ερωτήσεις που αφορούν το περιεχόμενο των ερευνητικών ζητημάτων , πιο συγκεκριμένα την παρουσία κινδύνων στην εκπαίδευση και την ικανότητα των εκπαιδευτικών στην διαχείριση κινδύνων. Παρακάτω παρουσιάζεται κάθε ερώτηση του ερωτηματολογίου καθώς και τα αποτελέσματα των απαντήσεων.

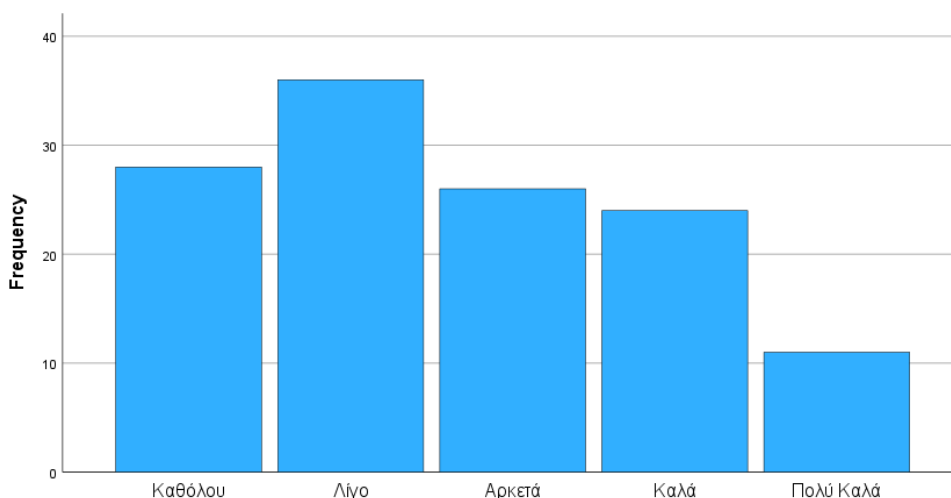
1. “Γνωρίζετε την έννοια του Risk Management και που χρησιμεύει?”

Η πρώτη ερώτηση διαμορφώθηκε στοχεύοντας το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα , δηλαδή να αναζητήσει το γενικό υπόβαθρο των εκπαιδευτικών σχετικά με το θέμα της έρευνας με απαντήσεις σε κλίμακα Likert, οι οποίες δίνουν την δυνατότητα στον αναγνώστη να απαντήσει σχετικά γρήγορα και ενστικτωδώς. Σύμφωνα με την στατιστική ανάλυση των απαντήσεων όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.1 και Διάγραμμα 2.1 το μεγαλύτερο ποσοστό του 28,8%(N=36) απάντησε “Λίγο” , το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό σε 22,4% (N=28) απάντησε “Καθόλου” , δύο σχεδόν ίσα ποσοστά σε δύο σε κοντινές απαντήσεις , 20,8% για “Αρκετά” (N=26) και 19,2% για “Καλά” (N=24) και το μικρότερο ποσοστό σε 8,8%(N=11) για την απάντηση “Πολύ Καλά” . Κρίνοντας από τα ποσοστά που βρέθηκαν , περίπου οι μισοί συμμετέχοντες (58,4%) γνωρίζουν ελάχιστα ή καθόλου την έννοια Risk Management και σε τι εκπαιδευτικά θέματα μπορεί να χρησιμεύσει , δεδομένο που αποδεικνύει την έλλειψη βασικών γνώσεων από ένα δείγμα εκπαιδευτικού προσωπικού στον ελληνικό χώρο.

**Γνωρίζετε την έννοια του Risk Management και που
χρησιμεύει;**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	28	22,4	22,4	22,4
	Λίγο	36	28,8	28,8	51,2
	Αρκετά	26	20,8	20,8	72,0
	Καλά	24	19,2	19,2	91,2
	Πολύ Καλά	11	8,8	8,8	100,0
	Total		125	100,0	100,0

[Πίνακας 2.1]

[Διάγραμμα 2.1]

2. “Κατά την δική σας εμπειρία , ποιες είναι οι πηγές κινδύνου που αντιμετωπίζετε περισσότερο στην εκπαίδευση; (φυσικοί παράγοντες , ατυχήματα , bullying , κατάθλιψη κλπ.);”

Η δεύτερη ερώτηση διατυπώθηκε έχοντας υπόψιν το τρίτο ερευνητικό ερώτημα , συγκεκριμένα στόχευε την αναζήτηση απόψεων για το ποιοι είναι οι πραγματικοί κίνδυνοι που υπάρχουν στην εκπαίδευση. Η ερώτηση διατυπώθηκε σε μορφή ανοικτού τύπου ερώτηση έτσι ώστε να δοθεί ευκαιρία στους συμμετέχοντες να αναπτύξουν τις προσωπικές τους ιδέες και οπτική σχετικά με την ερώτηση. Ο κάθε συμμετέχων έδωσε τρία παραδείγματα ως απάντηση. Οι απαντήσεις κωδικοποιήθηκαν σε κατηγορίες για τις ανάγκες στατιστικής ανάλυσης σε 4 κατηγορίες :

Σωματικοί Κίνδυνοι (ενδεικτικές απαντήσεις ήταν “bullying”, “ενδοσχολική βία” , “εργασιακή παρενόχληση κάθε είδους” , “εργασιακό burn out”) , **Ψυχολογικοί Κίνδυνοι** (οι απαντήσεις θα αναλυθούν παρακάτω) , **Οικονομικοί Κίνδυνοι** (“μη κατάλληλο περιβάλλον” , “ανεργία και αστάθεια” , “κάκιστες υποδομές” , “κατάσταση κτιρίου”) και **Φυσικοί Κίνδυνοι** (“κατάσταση κτιρίου” , “ατυχήματα” , “φυσικές καταστροφές”). Τα αποτελέσματα ήταν ενδιαφέροντά καθώς η κατηγοριοποίηση των απαντήσεων επιλέχθηκε λόγω της ομοιομορφίας πολλών απόψεων. Η μόνη κατηγορία που εμφάνισε ποικιλομορφία απαντήσεων ήταν οι απαντήσεις που αφορούσαν τους ψυχολογικούς κινδύνους στην εκπαίδευση. Αυτό αποδεικνύει ότι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί έχουν μεγαλύτερη επίγνωση στην αναγνώριση ψυχολογικών κινδύνων όσον αφορά τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς παρά στα υπόλοιπα προβλήματα που μπορεί να υπάρξουν. Δεύτερον , στην ανάλυση παρακάτω ο αριθμός των απαντήσεων (N) συμβολίζει τις φορές που αναφέρθηκε σε κάθε απάντηση η εκάστοτε κατηγορία. Άρα η ανάλυση γίνεται με βάση τις κατηγορίες των απαντήσεων και όχι τον αριθμό των συμμετεχόντων. Ο Πίνακας 2.2 δείχνει πως οι απαντήσεις που αφορούν Ψυχολογικούς Κινδύνους αναφέρθηκαν περισσότερο κατά 41% (N=91) , μετά ακολουθούν οι Φυσικοί Κίνδυνοι με ποσοστό 29,7%(N=66) , οι Σωματικοί Κίνδυνοι με ποσοστό 26,6% (N=59) και σε πολύ μικρότερο ποσοστό του 2,7% οι Οικονομικοί Κίνδυνοι (N=6). Συμπερασματικά , επιβεβαιώνεται ότι οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν περισσότερα για προβλήματα που αφορούν ψυχολογικούς παράγοντες στην εκπαίδευση παρά τους υπόλοιπους.

[Πίνακας 2.2]

Κίνδυνοι στην Εκπαίδευση

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Κίνδυνοι στην Εκπαίδευση ^a	ΣΩΜΑΤΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ	59	26,6%	47,2%
	ΦΥΣΙΚΟΙ ΚΙΝ	66	29,7%	52,8%
	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ	6	2,7%	4,8%
	ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ	91	41,0%	72,8%
Total		222	100,0%	177,6%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Παρακάτω , θα αναλυθούν οι απαντήσεις που αφορούν Ψυχολογικούς Κινδύνους . Στον Πίνακα 2.3, το μεγαλύτερο ποσοστό (41% , N=55) αφορούσε την ενδοσχολική βία (“bullying”) και σε μικρότερο ποσοστό οι απαντήσεις που αφορούν μην ταξινομημένες απαντήσεις με ονομασία

‘Άλλο’. Οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν οι εξής : “αδιαφορία”, “έντονο φόρτο εργασίας”, “ατυχήματα στην τάξη”, “ψυχολογική πίεση” , “διαπροσωπικές σχέσεις μαθητών”, “διαχείριση δυσκολιών συμπεριφορών και μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες,” “διαχείριση μαθητών”, “έλλειψη εκτίμησης από τους γονείς”, “ουσίες” , “social media” , “κρίσεις πανικού”, “κοινωνικοσυμπεριφορικές δυσκολίες”, “λεκτική επιθετικότητα”, “προβληματικές σχέσεις γονέων και οι επιπτώσεις στην ψυχολογία των παιδιών” , “mobying” , “έλλειψη ενδιαφέροντος για μάθηση από τους μαθητές, πολύ γραφειοκρατία και πίεση σε εξωδιδασκτικές εργασίες”, “δυσκολίες ένταξης στο 'τυπικό' σχολείο λόγω διαφορετικότητας”.

[Πίνακας 2.3]

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Ψυχολογικοί Κίνδυνοι στην Εκπαίδευση ^a	BULLYING	55	47,0%	59,8%
	ΚΑΤΑΘΛΙΨΗ	16	13,7%	17,4%
	ΥΠΕΡΚΟΠΩΣΗ	8	6,8%	8,7%
	ΑΓΧΟΣ	10	8,5%	10,9%
	ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ	5	4,3%	5,4%
	ΆΛΛΟ	23	19,7%	25,0%
Total		117	100,0%	127,2%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Συνεχίζοντας, το περιεχόμενο των απαντήσεων που αφορούν τον παράγοντα “Κατάθλιψη” αναφέρθηκε σε ποσοστό 13,7%(N=16) , και στα μικρότερα ποσοστά βρίσκονται το “Άγχος” (8,5% , N=10) , η “Υπερκόπωση” (6,8% , N=8) , και τελευταίος ο παράγοντας “Δύσκολες Συμπεριφορές” (4,3% ,N=5) Η παραπάνω ανάλυση αναδεικνύει τον βαθμό ανάγκης για παροχή ψυχολογικής υποστήριξης στον εκπαιδευτικό χώρο πρωτίστως στους μαθητές καθώς οι μαρτυρίες δείχνουν να κινδυνεύουν από τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ τους. Μένοντας στους μαθητές οι μη κατηγοριοποιημένες απαντήσεις μας έδειξαν ότι άλλος ένας ψυχολογικός κίνδυνος είναι το βάρος της επιρροής που ασκούν οι γονείς μέσα από τοξικές συμπεριφορές εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Έπειτα , αναφέρθηκε άλλος ένας σημαντικός παράγοντας που είναι η διαχείριση μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες , μια απάντηση ίσως δίνει την αφορμή για περαιτέρω έρευνα σχετικά με την αντιμετώπιση του κινδύνου ελλιπής κατάρτισης ειδικής αγωγής . Προχωρώντας στους εκπαιδευτικούς οι απαντήσεις κατευθύνονται στην ηθική και σωματική κακοποίηση στον χώρο εργασίας και στο υπερβολικό φόρτο εργασίας. Κατανοούμε ότι δεν υπάρχει σωστή αντιμετώπιση προστασίας εργαζομένων στον εκπαιδευτικό χώρο. Όλα τα παραπάνω μας

οδηγούν στις απαντήσεις σχετικά με την Υπερκόπωση και το Άγχος. Δικαιολογούνται η ύπαρξη τους μέσα από τα προβλήματα που από την οπτική των εκπαιδευτικών μένουν άλυτα και μέσα από την έλλειψη σωστής αντιμετώπισης από την σχολική διοίκηση.

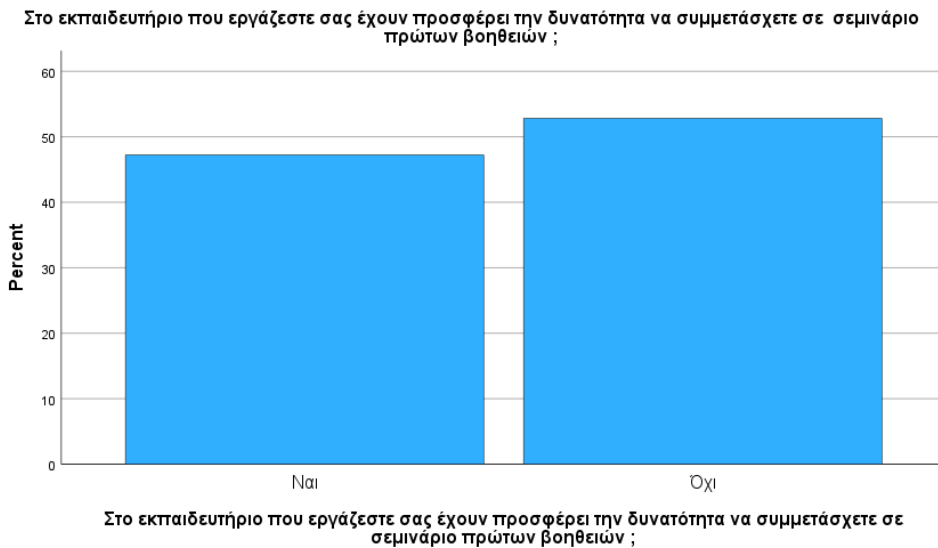
3. “Στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε σας έχουν προσφέρει την δυνατότητα να συμμετάσχετε σε σεμινάριο πρώτων βοηθειών ;”

Η τρίτη ερώτηση διατυπώθηκε έχοντας υπόψιν το πρώτο ερευνητικό ζήτημα που είναι η εξερεύνηση ,μέσω ενός μικρού δείγματος, των μεθόδων αντιμετώπισης σωματικών κινδύνων στον εκπαιδευτικό χώρο. Η ερώτηση επιλέχθηκε να διατυπωθεί ως κλειστού τύπου ερώτηση με απαντήσεις διχοτομικής κλίμακας (Ναι/Όχι). Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.4 και Διάγραμμα 2.2 δεν είναι αρκετά ελπιδοφόρα : Το 52,8% των συμμετεχόντων (N=66) δήλωσαν ότι δεν έχουν παρακολουθήσει κανένα σεμινάριο και ένα μικρότερο ποσοστό ,47,2%(N=59) , γεγονός που τους καθιστά τους πρώτους πρακτικά απροετοίμαστους μπροστά σε οποιαδήποτε μορφή απροσδόκητου κινδύνου υγείας των μαθητών τους. Τα αποτελέσματα ,ενώ δεν διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ τους, μας θέτουν σε σκέψεις στο κατά πόσο θα έπρεπε να θεωρείται αναγκαίο και απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε διδάσκοντα να μπορεί να αντιμετωπίσει τέτοιας μορφής κινδύνου.

[Πίνακας 2.4]

Στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε σας έχουν προσφέρει την δυνατότητα να συμμετάσχετε σε σεμινάριο πρώτων βοηθειών ;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	59	47,2	47,2	47,2
	Όχι	66	52,8	52,8	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.2]

4. “Ποια είναι η κύρια αιτία προβλημάτων που επηρεάζει την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών;”

Η τέταρτη ερώτηση διαμορφώθηκε με βάση το τέταρτο ερευνητικό ζήτημα που αφορά την περαιτέρω ανάλυση των ψυχολογικών προβλημάτων που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στον εργασιακό χώρο αφού σύμφωνα με έρευνα σε καθηγητές τα σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα έχουν σχέση με την επαγγελματική ικανοποίηση, την ικανότητα να ανταπεξέλθουν με το εργασιακό στρες και την αντιλαμβανόμενη υποστήριξη και τις στάσεις προς τους μαθητές.(Αμαραντίδου, 2010, Seidman & Zager,1991). Η ερώτηση διατυπώθηκε αναζητώντας τις απόψεις των συμμετεχόντων ως προς έναν κύριο αρνητικό παράγοντα πηγής προβλημάτων έτσι ώστε να επιλέξουν την απάντηση που θέτουν περισσότερο ως προτεραιότητα προς επίλυση. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.5 ανέδειξαν με μεγάλη διαφορά έναν κύριο παράγοντα αφήνοντας τις άλλες επιλογές σε μικρότερα, σχεδόν ίδια ποσοστά : Οι εκπαιδευτικοί ψήφισαν σε ποσοστό 46,4%(N=58) ότι το “**Συνεχές άγχος και πίεση**” ασκεί την μεγαλύτερη επιρροή στην ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών. Μετέπειτα ακολουθούν οι επιλογές “**Υπερφόρτωση εργασίας**” (18,4% N=23), “**Έλλειψη επαγγελματικής αναγνώρισης**” (14,4%, N=18) και τελευταίες οι επιλογές “**Έλλειψη υποστήριξης από τη διοίκηση**” (9,6%, N=12),

“Προβλήματα επικοινωνίας με τους συναδέλφους” και “Άλλο” (5,6% , N=7) . Η ανάλυση των αποτελεσμάτων επιβεβαιώνει την έρευνα που αναφέρθηκε στην αρχή της παράγραφου , δηλαδή ότι το επάγγελμα του εκπαιδευτικού μπορεί να γίνει εξαιρετικά αγχωτικό και να ασκήσει ψυχολογική πίεση λόγω των πολλαπλών καθηκόντων και φόρτου εργασίας που επιφέρει. Έτσι , παρατηρούμε ότι η εκπαιδευτική πραγματικότητα επηρεάζεται από άλλο έναν κίνδυνο που χρειάζεται άμεσα αντιμετώπιση , δηλαδή την ψυχολογική υπερκόπωση και την ανασφάλεια που προκαλείται από τα συναισθήματα άγχους και πίεσης στους εκπαιδευτικούς.

[Πίνακας2.5]

Ποιο είναι η κύρια αιτία που επηρεάζει την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Υπερφόρτωση εργασίας	23	18,4	18,4	18,4
	Έλλειψη υποστήριξης από τη διοίκηση	12	9,6	9,6	28,0
	Συνεχές άγχος και πίεση	58	46,4	46,4	74,4
	Έλλειψη επαγγελματικής αναγνώρισης	18	14,4	14,4	88,8
	Προβλήματα επικοινωνίας με τους συναδέλφους	7	5,6	5,6	94,4
	Άλλο	7	5,6	5,6	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.3]

5. “Ποια από τις παρακάτω πηγές πληροφόρησης χρησιμοποιείτε για την ενημέρωση σας σχετικά με τις μεθόδους διαχείρισης κινδύνων στα σχολεία ;”

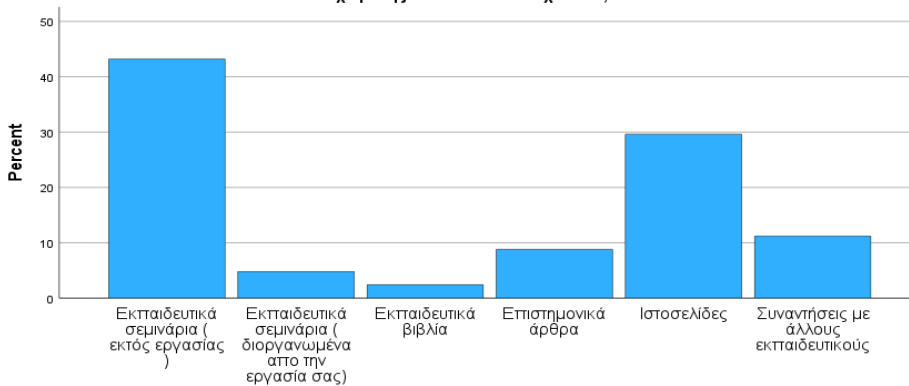
Η πέμπτη ερώτηση διαμορφώθηκε με βάση το δεύτερο ερευνητικό ζήτημα το οποίο αφορούσε το επίπεδο γνώσεων των εκπαιδευτικών όσον αφορά την αντιμετώπιση κινδύνων και ,πιο συγκεκριμένα, από που έχουν αντλήσει τις γνώσεις τους σχετικά με το τι κινδύνους και τι τρόποι αντιμετώπισης υπάρχουν στην εκπαίδευση. Η ερώτηση διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου με ένα εύρος 6 απαντήσεων έτσι ώστε η ερώτηση να θεωρείται απλή και να ολοκληρωθεί σχετικά γρήγορα. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.6 και Διάγραμμα 2.4 είχαν σχετικά μεγάλη διαφορά κλίμακας μεταξύ τους καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό (43,2%, N=54) δήλωσαν ότι λαμβάνουν την επιμόρφωση τους μέσα από “**Εκπαιδευτικά σεμινάρια (εκτός εργασίας)**” ενώ ένα μικρότερο αλλά κοντινό αριθμητικά ποσοστό συμμετεχόντων δήλωσε μέσα από “**Ιστοσελίδες**” (29,6% , N=37) . Τα επόμενα ποσοστά των εκπαιδευτικών απάντησαν μέσα από “**Επιστημονικά άρθρα**”(8,8% , N=11) , “**Εκπαιδευτικά σεμινάρια (διοργανωμένα από την εργασία σας)**”(4,8% , N=6) και “**Εκπαιδευτικά βιβλία**” (2,4% ,N=3). Μέσα από τα αποτελέσματα συμπεράνουμε ότι δεν τίθεται θέμα προτεραιότητας η πρόληψη κινδύνων στις εκπαιδευτικές μονάδες ούτε η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση κινδύνων καθώς παρατηρείται πως αποτελεί προσωπική πρωτοβουλία του εκπαιδευτικού ως μια επιπρόσθετη γνώση , όχι ως μια απαραίτητη προϋπόθεση.

[Πίνακας 2.6]

Ποια από τις παρακάτω πηγές πληροφόρησης χρησιμοποιείτε για την ενημέρωση σας σχετικά με τις μεθόδους διαχείρισης κινδύνων στα σχολεία ;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εκπαιδευτικά σεμινάρια (εκτός εργασίας)	54	43,2	43,2	43,2
	Εκπαιδευτικά σεμινάρια (διοργανωμένα απο την εργασία σας)	6	4,8	4,8	48,0
	Εκπαιδευτικά βιβλία	3	2,4	2,4	50,4
	Επιστημονικά άρθρα	11	8,8	8,8	59,2
	Ιστοσελίδες	37	29,6	29,6	88,8
	Συναντήσεις με άλλους εκπαιδευτικούς	14	11,2	11,2	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

Ποια από τις παρακάτω πηγές πληροφόρησης χρησιμοποιείτε για την ενημέρωση σας σχετικά με τις μεθόδους διαχείρισης κινδύνων στα σχολεία ;

Ποια από τις παρακάτω πηγές πληροφόρησης χρησιμοποιείτε για την ενημέρωση σας σχετικά με τις μεθόδους διαχείρισης κινδύνων στα σχολεία ;

[Διάγραμμα 2.4]

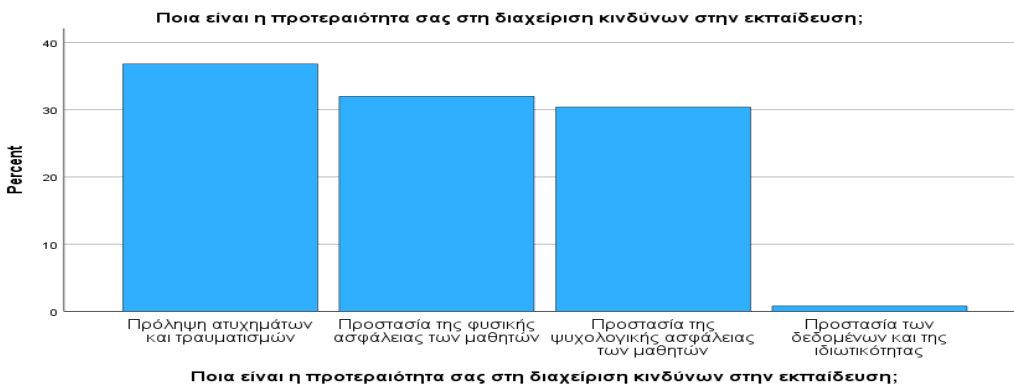
6. “Ποια είναι η προτεραιότητα σας στη διαχείριση κινδύνων στην εκπαίδευση;”

Η έκτη ερώτηση αφορά το τρίτο από τα ερευνητικά ζητήματα της μελέτης, δηλαδή οι προτεραιότητες σχετικά με τους πιθανούς κινδύνους στην εκπαίδευση και παράλληλα μέσα από την ανάδειξη του επίπεδου γνώσεων φανερώνεται και ποιο είναι η σημαντικότερη πρόκληση που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.7 και Διάγραμμα 2.5 δεν αποκλείουν υπερβολικά μεταξύ τους καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων θεωρεί προτεραιότητα την **“Πρόληψη ατυχημάτων και τραυματισμών”**(36,8%, N =46) ενώ ελάχιστα μικρότερα ποσοστά των εκπαιδευτικών δήλωσαν την **“Προστασία της φυσικής ασφάλειας των μαθητών”** (32%, N=40), την **“Προστασία της ψυχολογικής ασφάλειας των μαθητών”** (30,4%, N= 38) και μία μόλις επιλογή για την **“Προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικότητας”**. Συμπεράνουμε πως οι εκπαιδευτικοί επικεντρώνονται στην σωματική ασφάλεια των μαθητών από ατυχήματα και τραυματισμούς. Ωστόσο, κρίνοντας από την δευτερογενή έρευνα που έγινε στα προηγούμενα κεφάλαια, η σωματική ακεραιότητα των μαθητών βρίσκεται στην σημερινή εποχή ενεργητικά σε κίνδυνο από σχολικό και εξωσχολικό εκφοβισμό και από την έλλειψη σωστού ηλεκτρολογικού ελέγχου. Μία τέτοια διαπίστωση μας αποδεικνύει πως υπάρχει αυτογνωσία μεταξύ των εργαζόμενων άλλα όχι πλάνα αντιμετώπισης. Παράλληλα μέσα από τα επόμενα ποσοστά παρατηρείται ότι υπάρχει επίγνωση σχετικά με τους φυσικούς και ψυχολογικούς κινδύνους που υπάρχουν, μια πληροφορία ελπιδοφόρα αλλά παραμένει πρόβλημα προς επίλυση σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία ψυχολογικής αστάθειας από έρευνες που δόθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια.

[Πίνακας 2.7]

Ποια είναι η προτεραιότητα σας στη διαχείριση κινδύνων στην εκπαίδευση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πρόληψη ατυχημάτων και τραυματισμών	46	36,8	36,8	36,8
	Προστασία της φυσικής ασφάλειας των μαθητών	40	32,0	32,0	68,8
	Προστασία της ψυχολογικής ασφάλειας των μαθητών	38	30,4	30,4	99,2
	Προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικότητας	1	,8	,8	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.5]

7. “Ποια από τα παρακάτω θα θέλατε να λάβετε ως υποστήριξη από την εργασία σας;”

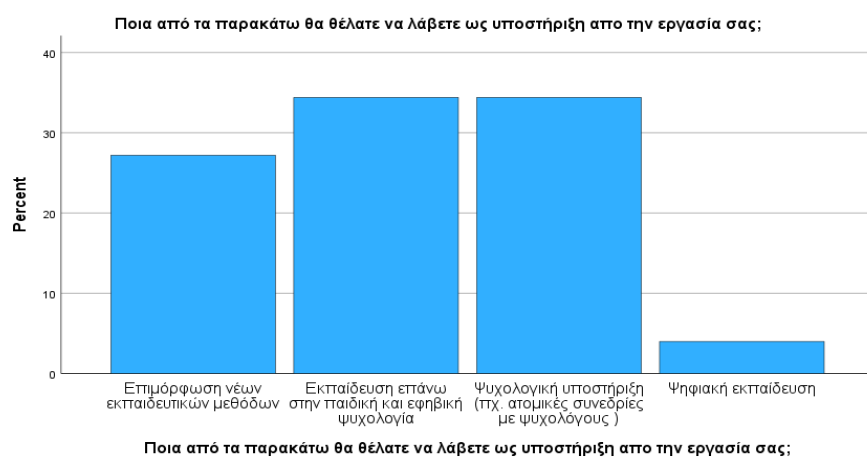
Η έβδομη ερώτηση διατυπώθηκε λαμβάνοντας υπόψιν το τέταρτο ερευνητικό ζήτημα δηλαδή τι είδους ψυχολογικές δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί και τι μορφές υποστήριξης θα μπορούσαν να λάβουν. Η ερώτηση διαμορφώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου με τέσσερις πιθανές προτάσεις συνολικά με στόχο την εξακρίβωση απόψεων σχετικά με την έννοια της ψυχολογικής υποστήριξης για τους εκπαιδευτικούς. Πιο συγκεκριμένα πως θα μπορούσε να αντιμετωπιστούν οι ψυχολογικές δυσκολίες και κρίσεις, τι μέθοδο ή πλάνο θα μπορούσε μια εκπαιδευτική μονάδα να εφαρμόσει ως παροχή ψυχολογικής υποστήριξης. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.8 και Διάγραμμα 2.6 φέρνουν δύο από τις τέσσερις απαντήσεις σε ίση θέση καθώς το 34,4%(N=43) δήλωσαν “**Εκπαίδευση επάνω στην παιδική και εφηβική ψυχολογία**” και άλλο ίδιο ποσοστό των 34,4%(N=43) δήλωσε “**Ψυχολογική υποστήριξη (πχ. ατομικές συνεδρίες με ψυχολόγους)**”. Αυτή η ισότητα μας δείχνει πως ο εκπαιδευτικός χώρος έχει ανάγκη από ψυχολογική βοήθεια και

στήριξη καθώς έρευνες έχουν δείξει πως η ψυχοθεραπεία είναι αποτελεσματική και στην αντιμετώπιση αγχωδών διαταραχών και η γνωσιακή-συμπεριφορική ψυχοθεραπεία είναι αποτελεσματικότερη από την φαρμακευτική αγωγή (Hunot et al., 2007). Ωστόσο, ταυτόχρονα, φαίνεται να υπάρχει θέληση για τρόπους υποστήριξης και προς τους μαθητές καθώς υπάρχει και προτίμηση στη κατάρτιση παιδικής και εφηβικής ψυχολογίας. Τα επόμενα αποτελέσματα αφορούν την “Επιμόρφωση νέων εκπαιδευτικών μεθόδων” (27,2% ,N=34) και ένα πολύ μικρό ποσοστό για “Ψηφιακή εκπαίδευση” (4% , N=5). Συμπερασματικά κατανοούμε ότι το δείγμα εκπαιδευτικών αναγνωρίζει τους ψυχολογικούς κινδύνους στην εκπαίδευση και επιζητά για περαιτέρω επιμόρφωση και στήριξη στην αντιμετώπισή τους.

[Πίνακας 2.8]

Ποια από τα παρακάτω θα θέλατε να λάβετε ως υποστήριξη απο την εργασία σας;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Επιμόρφωση νέων εκπαιδευτικών μεθόδων	34	27,2	27,2	27,2
	Εκπαίδευση επάνω στην παιδική και εφηβική ψυχολογία	43	34,4	34,4	61,6
	Ψυχολογική υποστήριξη (πχ. ατομικές συνεδρίες με ψυχολόγους)	43	34,4	34,4	96,0
	Ψηφιακή εκπαίδευση	5	4,0	4,0	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.6]

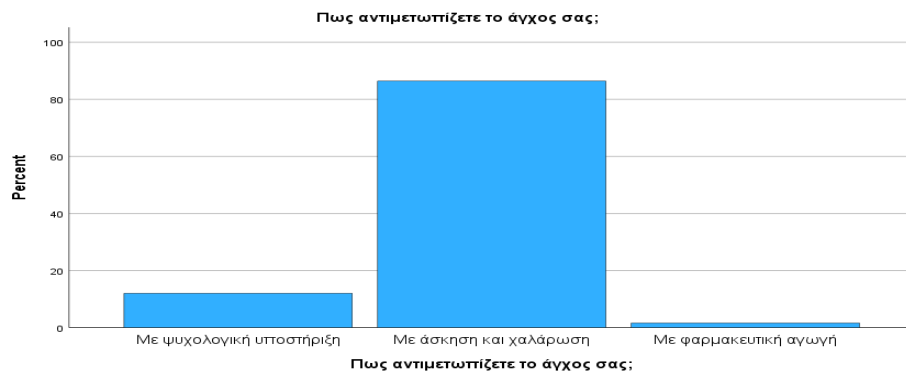
8. “Πως αντιμετωπίζετε το άγχος σας;”

Η όγδοη ερώτηση βασίζεται στο τέταρτο ερευνητικό ζήτημα καθώς οι στόχοι πίσω από την ερώτηση συνδέονται άμεσα με την προηγούμενο ερώτημα : “Ποιοι είναι οι επιθυμητοί τρόποι αντιμετώπισης ψυχολογικών δυσκολιών και τι συμβαίνει στην πραγματικότητα;” Στο ερωτηματολόγιο διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου ερώτησης με τρεις συγκεκριμένες επιλογές καθώς το περιεχόμενο του ερωτήματος είναι γενικό και διευκολύνεται η λήψη απόφασης απάντησης μέσα από τρεις συγκεκριμένες επιλογές. Σύμφωνα με Πίνακα 2.9 και Διάγραμμα 2.7 με διαφορά το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων (86,4% ,N=108) επιλέγει να αντιμετωπίσει το άγχος της καθημερινότητας με **“Με άσκηση και χαλάρωση”**. Σε πολύ μικρότερα ποσοστά οι επόμενες δύο επιλογές με την επιλογή **“Με ψυχολογική υποστήριξη”** να εμφανίζει μόλις το 12% (N=15) και μόλις δύο συμμετοχές επιλέγουν **“Με φαρμακευτική αγωγή”** (1,6%). Τα αποτελέσματα μπορούν να θεωρηθούν ως συνέχεια της προηγούμενης ανάλυσης , δηλαδή υπάρχει μεγάλη επιθυμία για ψυχολογική υποστήριξη αλλά λίγοι το έχουν επιλέξει και ένα μεγάλο μέρος του δείγματος καταλήγει στην σωματική άσκηση και χαλάρωση. Σε αυτό το σημείο οφείλεται να επισημανθεί η τεράστια διαφορά στην επιρροή που ασκεί η ψυχοθεραπεία και η σωματική άσκηση : Ενώ και οι δύο δραστηριότητες ανακουφίζουν το άτομο από το άγχος , η πρώτη είναι που προσφέρει αυτογνωσία και συνειδητότητα.

[Πίνακας 2.9]

Πως αντιμετωπίζετε το άγχος σας;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Με ψυχολογική υποστήριξη	15	12,0	12,0	12,0
	Με άσκηση και χαλάρωση	108	86,4	86,4	98,4
	Με φαρμακευτική αγωγή	2	1,6	1,6	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.7]

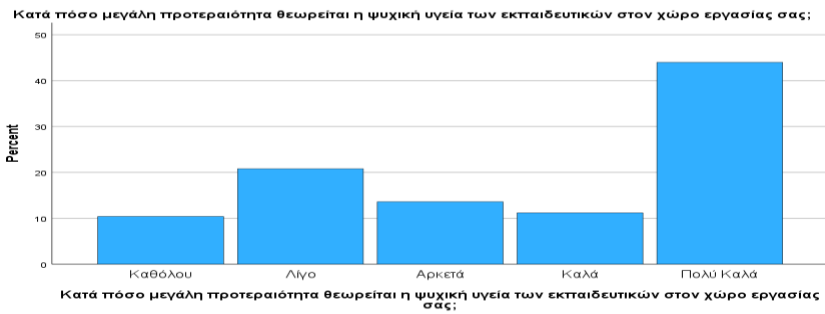
9. “Κατά πόσο μεγάλη προτεραιότητα θεωρείται η ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών στον χώρο εργασίας σας; ”

Η ένατη ερώτηση επικεντρώνεται στο τέταρτο ερευνητικό πρόβλημα. Αρχικά, μέσα από μια ερώτηση προσωπικής κρίσεως τίθεται το ερώτημα κατά πόσο η διοίκηση της εκπαιδευτικής μονάδας που εργάζονται οι ερωτώμενοι βάζει σε προτεραιότητα την ψυχική υγεία του προσωπικού μέσα από άμεσες ή έμμεσες κινήσεις. Με βάση τα αποτελέσματα θα καθοριστεί άλλη μία αντιστοιχία μεταξύ του risk management και των προβλημάτων προς αντιμετώπιση. Η ερώτηση διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου χρησιμοποιώντας την κλίμακα Likert με σκοπό να μετρηθούν διάφορες απόψεις και πτυχές της ερώτησης. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.10 & Διάγραμμα 2.8 ήταν θετικά : Το 44%(N=55) δήλωσε ότι θεωρείται σε βαθμό “Πολύ Καλά” ως προτεραιότητα στον χώρο εργασίας ,αλλά το μισό σχεδόν ποσοστό δήλωσε “Λίγο” (20,8%, N=26) , και τα επόμενα ποσοστά ήταν πολύ κοντινά μεταξύ τους με τις απαντήσεις “Αρκετά ”στο 13,6%(N=17) , “Καλά” στο 11,2% (N=14) και “Καθόλου” στο 10,4%(N=13). Κατανοούμε ότι μεταξύ των απαντήσεων υπάρχουν μικρές διαφορές εκτός από την “Πολύ καλά”. Ωστόσο, τα 2 μεγαλύτερα ποσοστά των απαντήσεων αφορούν δύο σχεδόν ακραίες απαντήσεις , “Πολύ καλά” και “Λίγο”. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ερώτηση προκάλεσε, πιθανόν, πολλαπλές απόψεις καθώς επρόκειτο για ένα ζήτημα το οποίο είναι δύσκολο να ερωτηθεί και να απαντηθεί σε μία ερώτηση και ένα ζήτημα στο οποίο οι απόψεις δίστανται.

[Πίνακας 2.10]

Κατά πόσο μεγάλη προτεραιότητα θεωρείται η ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών στον χώρο εργασίας σας;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	13	10,4	10,4	10,4
Λίγο	26	20,8	20,8	31,2
Αρκετά	17	13,6	13,6	44,8
Καλά	14	11,2	11,2	56,0
Πολύ Καλά	55	44,0	44,0	100,0
Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.8]

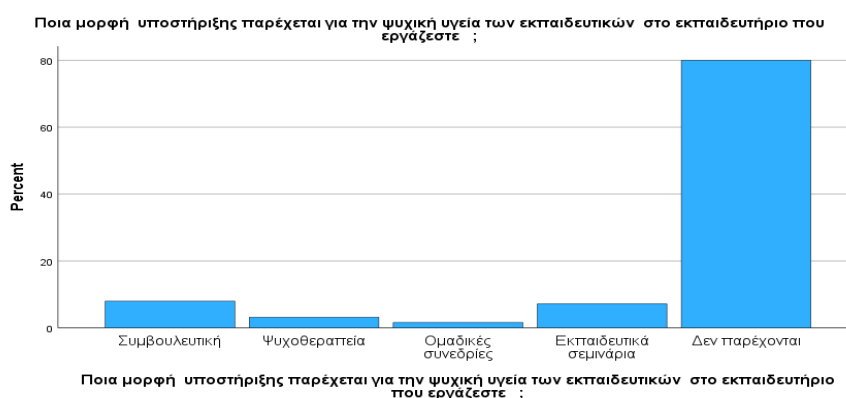
10. “Ποια μορφή υποστήριξης παρέχεται για την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε;”

Η δέκατη ερώτηση αναφέρεται στο τέταρτο ερευνητικό ζήτημα δηλαδή στην αναζήτηση τρόπων ,από την εκάστοτε διοίκηση, αντιμετώπισης ψυχολογικών δυσκολιών που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί. Συνδέεται με το προηγούμενο ερώτημα όπου ερωτήθηκαν το κατά πόσο και αν θεωρείται προτεραιότητα από την διοίκηση του εκπαιδευτικού χώρου που εργάζονται η ψυχική υγεία. Σε αυτό το ερώτημα θα αναλυθούν πρακτικά οι τρόποι υποστήριξης προς τους εκπαιδευτικούς . Η ερώτηση διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου πολλαπλής επιλογής με 5 επιλογές-απαντήσεις έτσι ώστε να υπάρχει μεγάλο εύρος απόψεων. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.11 & Διάγραμμα 2.9 δεν είναι ευχάριστα : Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων , συγκεκριμένα το 80%(N=100) δήλωσαν πως “**Δεν παρέχονται**” μορφές ψυχολογικής υποστήριξης. Τα επόμενα πολύ μικρότερα ποσοστά των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι τους παρέχεται “**Συμβουλευτική**” υπηρεσία από την εκπαιδευτική μονάδα (8% , N=10) , “**Εκπαιδευτικά σεμινάρια**” (7,2%, N=9) “**Ψυχοθεραπεία**” (3,2% , N=4) και “**Ομαδικές συνεδρίες**” (1,6% , N=2) . Συνεπώς , συνδέοντας τα αποτελέσματα της προηγούμενης ερώτησης με της παρούσας ερώτησης παρατηρούμε ότι ενώ θεωρείται σημαντικό θέμα η ψυχική υγεία του εκπαιδευτικού προσωπικού , δεν έχουν γίνει πρακτικά πλάνα αντιμετώπισης των ψυχολογικών προβλημάτων και συναισθηματικής υποστήριξης. Συμπερασματικά , επρόκειτο για έναν κίνδυνο που παραμένει ενεργός και είναι προς αντιμετώπιση.

[Πίνακας 2.11]

Ποια μορφή υποστήριξης παρέχεται για την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε ;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμβουλευτική	10	8,0	8,0	8,0
	Ψυχοθεραπεία	4	3,2	3,2	11,2
	Ομαδικές συνεδρίες	2	1,6	1,6	12,8
	Εκπαιδευτικά σεμινάρια	9	7,2	7,2	20,0
	Δεν παρέχονται	100	80,0	80,0	100,0
Total		125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.9]

11. “Ποιος παράγοντας επηρεάζει την αποτελεσματική παροχή υποστήριξης για την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών;”

Η εντέκατη ερώτηση βασίζεται στο τέταρτο ερευνητικό ζήτημα το οποίο αφορά την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών και τους κινδύνους που την απειλούν. Αποτελεί μια συνέχεια των προηγούμενων ερωτήσεων καθώς στην συγκεκριμένη ερώτηση αναζητείται ο λόγος που δεν παρέχονται μορφές ψυχολογικής υποστήριξης στους εκπαιδευτικούς. Το ερώτημα διατυπώθηκε ως κλειστού τύπου ερώτηση με την τελευταία επιλογή (“Άλλο”) να παρέχει την δυνατότητα στους ερωτώμενους να εκφράσουν με λίγα λόγια την δική τους άποψη για το που υπάρχουν ελλείψεις στην εκπαίδευση στην αντιμετώπιση ψυχολογικών κινδύνων. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.12 έδωσαν μια ξεκάθαρη κατεύθυνση στην ανάλυση : Το μεγαλύτερο μέρος των

συμμετεχόντων (48% ,N=60) δήλωσε ότι ευθύνεται η “Έλλειψη πόρων” που παρεμποδίζει την ψυχολογική υποστήριξη από την εκάστοτε εκπαιδευτική επιχείρηση. Το επόμενο ποσοστό των συμμετεχόντων (28% , N=35) θεώρησε ότι υπάρχει “Έλλειψη υποστήριξης” από την εκπαιδευτική διοίκηση για την οποιαδήποτε παροχή ψυχολογικής βοήθειας. Μετέπειτα οι επόμενοι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι υπάρχει “Έλλειψη εκπαίδευσης”(9,6% ,N=12) , “Έλλειψη χρόνου”(8,8%, N=11) και στην επιλογή “Άλλο” (5,6% N=7) υπήρξαν οι εξής απόψεις : “έλλειψη ενδιαφέροντος και ενημέρωσης για τη σοβαρότητα του θέματος” , “Η ψυχολόγος έρχεται στο σχολείο μόνο μία ημέρα την εβδομάδα” ,” Θεώρησή της ως μη αναγκαίας” , “Απουσία μέριμνας”, “Πλήρης αδιαφορία από το κράτος για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών” , “Δεν υπάρχει προβλεψη απο το κράτος” , “Έλλειψη ενδιαφέροντος απο την κυβέρνηση” Τα αποτελέσματα μας αναδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι η πηγή του προβλήματος είναι η έλλειψη πόρων που μπορεί να περιλαμβάνουν ειδικούς ψυχολογικούς συμβούλους, εκπαιδευτικά προγράμματα για την αντιμετώπιση του σχολικού άγχους και άλλες μορφές ψυχολογικής ενίσχυσης. Παράλληλα, η δεύτερη ισχυρή άποψη είναι ότι η σχολική διοίκηση δεν δείχνει έμπρακτα ενδιαφέρον για οποιαδήποτε ψυχολογική υποστήριξη ως προς τους εκπαιδευτικούς ενώ οι μη κατηγοριοποιημένες απόψεις δείχνουν ότι υπάρχει έλλειψη μέριμνας από την δημόσια σχολική διοίκηση.

[Πίνακας 2.12]

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Ελλείψεις στην εκπαίδευση ^a	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΟΡΩΝ	60	48,0%	48,0%
	ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	12	9,6%	9,6%
	ΕΛΛΕΙΨΗ ΧΡΟΝΟΥ	11	8,8%	8,8%
	ΕΛΛΕΙΨΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ	35	28,0%	28,0%
	ΆΛΛΟ	7	5,6%	5,6%
Total		125	100,0%	100,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

12. " Κατά την γνώμη σας, ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο της ψυχικής προστασίας των μαθητών στην εκπαίδευση ;"

Η δωδέκατη ερώτηση αφορά το πρώτο ερευνητικό ζήτημα, δηλαδή ποιοι είναι οι τρόποι ψυχολογικής βοήθειας προς τους μαθητές και ποια είναι τα εμπόδια προς την εκτέλεση τους . Ρωτώντας εκπαιδευτικούς για ένα θέμα που αφορά τους μαθητές δίνεται η ευκαιρία να δούμε

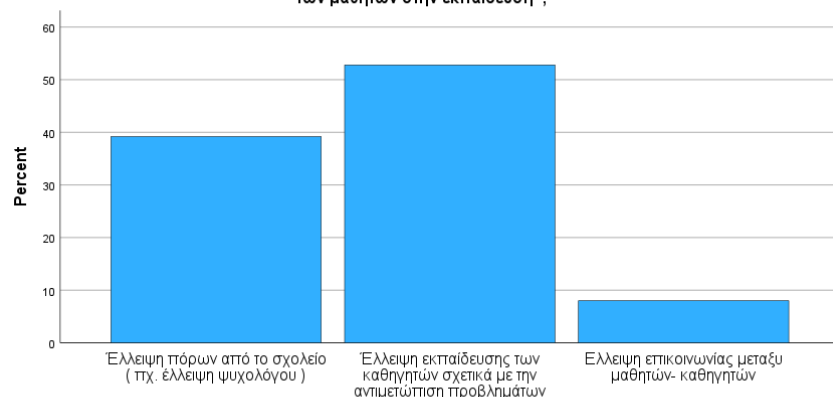
μέσα από μια εξωτερική οπτική προβλήματα που ίσως έχουν μείνει άλυτα και τίθενται προς αντιμετώπιση . Διατυπώθηκε σε κλειστού τύπου ερώτηση με τρεις επιλογές καθώς επρόκειτο για μια γενική ερώτηση και τρεις συγκεκριμένες προτάσεις προς επιλογή. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.13 και Διάγραμμα 2.10 έδειξαν μια συγκεκριμένη κατεύθυνση : Το 52% των συμμετεχόντων (N=66) θεωρεί πως η πιο σημαντική πρόκληση είναι η “**Έλλειψη εκπαίδευσης των καθηγητών σχετικά με την αντιμετώπιση προβλημάτων**”. Το 39,2% (N=49) θεωρεί πως είναι η “**Έλλειψη πόρων από το σχολείο (πχ. έλλειψη ψυχολόγου)**” και ένα πολύ μικρό ποσοστό του 8% (N=10) θεωρεί πως είναι “**Έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ μαθητών-καθηγητών**”. Κατανοούμε πως οι περισσότεροι ερωτώμενοι εκπαιδευτικοί νιώθουν να μην έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και την κατάλληλη επιμόρφωση για να βοηθήσουν τους μαθητές Ένα ακόμα επίσης πρόβλημα είναι η έλλειψη των απαραίτητων υλικών και άυλων πόρων στα σχολεία .

[[Πίνακας 2.13]

Κατα την γνώμη σας , ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο της ψυχικής προστασίας των μαθητών στην εκπαίδευση ;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Έλλειψη πόρων από το σχολείο (πχ. έλλειψη ψυχολόγου)	49	39,2	39,2	39,2
	Έλλειψη εκπαίδευσης των καθηγητών σχετικά με την αντιμετώπιση προβλημάτων	66	52,8	52,8	92,0
	Έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ μαθητών-καθηγητών	10	8,0	8,0	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

Κατα την γνώμη σας , ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο της ψυχικής προστασίας των μαθητών στην εκπαίδευση ;

Κατα την γνώμη σας , ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο της ψυχικής προστασίας των μαθητών στην εκπαίδευση ;

[Διάγραμμα 2.10]

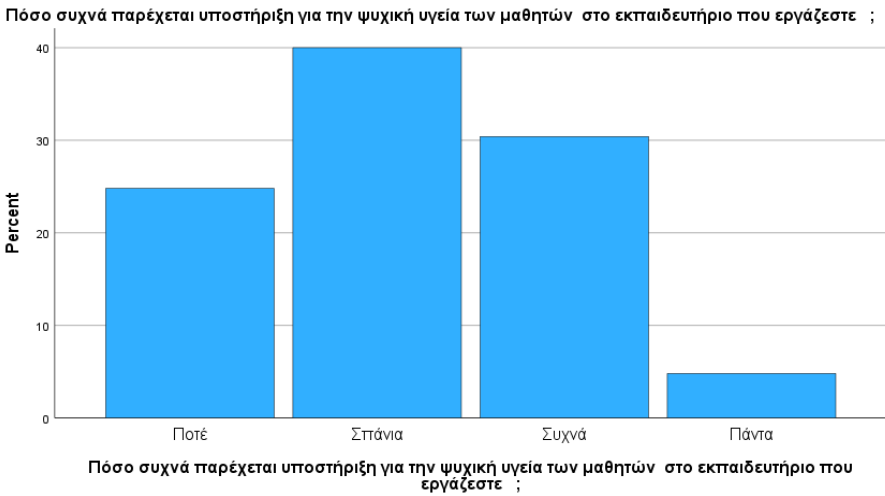
13. “Πόσο συχνά παρέχεται υποστήριξη για την ψυχική υγεία των μαθητών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε ;”

Η δέκατη τρίτη ερώτηση αναφέρεται στο πρώτο ερευνητικό ζήτημα το οποίο αφορά τις μεθόδους ψυχικής προστασίας των μαθητών και συγκεκριμένα τη συχνότητα στην οποία προσφέρονται στην εκάστοτε εκπαιδευτική μονάδα. Η ερώτηση είναι διαμορφωμένη σε κλειστού τύπου και οι απαντήσεις έχουν διατυπωθεί σε κλίμακα Likert έτσι ώστε να μετρηθεί τη συχνότητα της υποστήριξης που παρέχεται. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.14 & Διάγραμμα 2.11 δεν ήταν ιδιαίτερα ελπιδοφόρα. Το 40% των συμμετεχόντων(N=50) δήλωσε ότι **“Σπάνια”** παρέχεται υποστήριξη στην ψυχική υγεία των μαθητών , ένα άλλο ποσοστό του 30,4%(N=38) δήλωσε ότι υπάρχει **“Συχνά”** , το 24,8%(N=31) δήλωσε **“Ποτέ”** και το μικρότερο ποσοστό των συμμετεχόντων με 4,8%(N=6) δήλωσε ότι υπάρχει **“Πάντα”**. Τα αποτελέσματα μας αναδεικνύουν ότι δεν υπάρχει συχνή υποστήριξη στην ψυχική υγεία των μαθητών, σύμφωνα με τους ερωτώμενους εκπαιδευτικούς παρά φαίνεται πως οι περισσότεροι δήλωσαν ότι αποτελεί ένα σπάνιο φαινόμενο στην μονάδα εργασίας τους.

[[Πίνακας 2.14]

Πόσο συχνά παρέχεται υποστήριξη για την ψυχική υγεία των μαθητών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε ;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	31	24,8	24,8	24,8
	Σπάνια	50	40,0	40,0	64,8
	Συχνά	38	30,4	30,4	95,2
	Πάντα	6	4,8	4,8	100,0
Total		125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.11]

14. “Ποια μορφή υποστήριξης παρέχεται για την ψυχική υγεία των μαθητών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε ;”

Η δέκατη τέταρτη ερώτηση βασίζεται στο πρώτο ερευνητικό ζήτημα, το οποίο είναι, ποιοι είναι οι μέθοδοι προστασίας ψυχικής υγείας των μαθητών; Ωστόσο, η διαφορά με το προηγούμενο ερώτημα είναι στην παρούσα ερώτηση γίνεται η αναζήτηση έμπρακτων μεθόδων στην εκπαιδευτική πραγματικότητα. Διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου ερώτησης με τη δυνατότητα τεσσάρων απαντήσεων- προτάσεων ψυχικής ενίσχυσης και ως πέμπτη επιλογή η έλλειψη οποιαδήποτε μεθόδου. Τα αποτελέσματα φανερώθηκαν ενδιαφέροντα για την έρευνα : Το μισό ,σχεδόν, των συμμετεχόντων (54,4% , N=68) δήλωσαν πως παρέχεται “**Ψυχολογική υποστήριξη**” στους μαθητές ενώ το 36% των συμμετεχόντων (N=45) δήλωσε ότι “**Δεν παρέχονται**”. Έπειτα , το 7,2% (N=9) δήλωσε ότι η μορφή υποστήριξης δίνεται σε “**Αθλητικές δραστηριότητες**” , το 1,6% (N=2) δήλωσε σε “**Σεμινάρια αντιμετώπισης στρες**” και μόλις μία συμμετοχή επέλεξε την “**Μουσικοθεραπεία**” . Συμπερασματικά , παρατηρούμε πως ένα σημαντικό μέρος του δείγματος δηλώνει πως υπάρχει ψυχολογική υποστήριξη προς τους μαθητές και ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό δηλώνει πως δεν υπάρχει κάποιο πλάνο υποστήριξης. Τέτοια

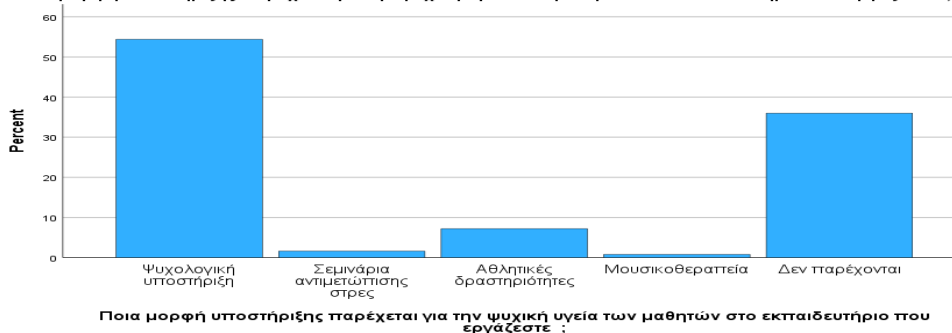
δεδομένα μας δείχνουν ότι η ψυχική υγεία θεωρείται προτεραιότητα μόνο σε συγκεκριμένες εκπαιδευτικές μονάδες και όχι σε όλες.

[Πίνακας 2.14]

Ποια μορφή υποστήριξης παρέχεται για την ψυχική υγεία των μαθητών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε :

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ψυχολογική υποστήριξη	68	54,4	54,4	54,4
	Σεμινάρια αντιμετώπισης στρες	2	1,6	1,6	56,0
	Αθλητικές δραστηριότητες	9	7,2	7,2	63,2
	Μουσικοθεραπεία	1	,8	,8	64,0
	Δεν παρέχονται	45	36,0	36,0	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

Ποια μορφή υποστήριξης παρέχεται για την ψυχική υγεία των μαθητών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε :

[Διάγραμμα 2.12]

15. “Ποια από τις παρακάτω προκλήσεις αντιμετωπίζουν οι μαθητές στο σχολείο σας που επηρεάζουν περισσότερο την ψυχική τους υγεία;”

Η δέκατη πέμπτη ερώτηση αναφέρεται στο τρίτο ερευνητικό ζήτημα , το οποίο είναι ποιες είναι οι προκλήσεις που καθιστούν την διαχείριση κινδύνων σημαντική στην εκπαιδευτική πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες ζητούνται να ορίσουν ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι μαθητές τους και θέτουν σε κίνδυνο την ψυχική τους υγεία. Η ερώτηση διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου, έχοντας ως επιλογή τέσσερις λόγους επιβάρυνσης της παιδικής ψυχολογίας και άλλη μία επιλογή που αφήνει περιθώριο για άλλες μορφές πιέσεων (“Άλλο”). Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.15 & Διάγραμμα 2.13 έδειξαν ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές σύμφωνα με το 44,8%(N=56) των συμμετεχόντων είναι το “Λεκτικό ή σωματικό Bullying από συμμαθητές / -ιες” , ένα σημαντικό ποσοστό δήλωσε πως το πρόβλημα είναι “Άλλο” (21,6% ,N=27) , ένα ποσοστό του

15,2%(N=19) θεωρεί πως είναι η “**Ακαδημαϊκή πίεση**” και τα επόμενα μικρότερα ποσοστά αναφέρονται στην “**Κοινωνική απομόνωση**”(9,6% ,N=12) και “**Στρες από εξετάσεις**”(8,8% , N=11). Συνεπώς οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί συμφωνούν πως ο μεγαλύτερος κίνδυνος στα σχολεία είναι ψυχολογικής φύσεως και συγκεκριμένα αφορά τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών και τον σχολικό εκφοβισμό.

[Πίνακας 2.15]

Ποια από τις παρακάτω προκλήσεις αντιμετωπίζουν οι μαθητές στο σχολείο σας που επηρεάζουν περισσότερο την ψυχική τους υγεία;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ακαδημαϊκή πίεση	19	15,2	15,2	15,2
	Κοινωνική απομόνωση	12	9,6	9,6	24,8
	Στρες από εξετάσεις	11	8,8	8,8	33,6
	Λεκτικό ή σωματικό Bullying από συμμαθητές / -ιες	56	44,8	44,8	78,4
	Άλλο	27	21,6	21,6	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.13]

16. “Ποιος είναι ο βασικός υπεύθυνος για την ψυχική υγεία των μαθητών στο σχολείο σας;”

Η δέκατη έκτη ερώτηση βασίζεται στο πρώτο ερευνητικό ζήτημα, δηλαδή στο ποια είναι τα πρακτικά πλάνα ψυχικής προστασίας των μαθητών. Συνδέεται με την δέκατη τέταρτη ερώτηση που αφορούσε τις μορφές ψυχικής υποστήριξης παρέχονται στις εκπαιδευτικές μονάδες ενώ στην παρούσα ερώτηση γίνεται ανάλυση σε πρακτικό επίπεδο. Η ερώτηση διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου με την δυνατότητα γραφής προσωπικών απόψεων στην επιλογή “Άλλο”. Οι απαντήσεις που πάρθηκαν από την επιλογή “Άλλο” κωδικοποιήθηκαν σε άλλες δύο κατηγορίες , “Κανένας” και “Όλοι” για τις ανάγκες της στατιστικής ανάλυσης. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα

2.16 έδειξαν δύο σχεδόν ίδια ποσοστά συμμετεχόντων να δηλώνουν δύο διαφορετικούς υπεύθυνους, “Ψυχολόγος”(37,6% , N=47) και “Καθηγητής” (30,4% ,N=38) . Το επόμενο μέρος του δείγματος (20,8%, N=26) επέλεξε την απάντηση “Διευθυντής”. Τα επόμενα μικρότερα ποσοστά του δείγματος αφορούν τον “Σχολικός Σύμβουλος” (4%, N=5) , “Όλοι” (3,2% , N=4) , “Κανένας” (2,4% , N=3) και “Άλλο” (1,6% , N=2). Οι απαντήσεις που δόθηκαν στην επιλογή “Άλλο” ήταν οι εξής : “Δεν υπάρχει κάποιος ειδικός ,οπότε υπευθυνοι είμαστε όλοι μαζί - καθηγητές-διεύθυνση” , “Οι γονείς” . Κατανοούμε ,λοιπόν, ότι μόνο το περίπου 38% των συμμετεχόντων παρατηρεί πως υπάρχει ειδικός υπάλληλος με επιμόρφωση σχετικά με την παροχή ψυχολογικής βοήθειας των μαθητών ενώ το υπόλοιπο 62% επρόκειτο για εκπαιδευτικούς και γονείς που ίσως να μην έχουν το απαραίτητο γνωστικό υπόβαθρο να υποστηρίξουν ψυχολογικά μια εκπαιδευτική μονάδα.

[Πίνακας 2.16]

Ποιος είναι ο βασικός υπεύθυνος για την ψυχική υγεία των μαθητών στο σχολείο σας;

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Q16 ^a	ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	38	30,4%	30,4%
	ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ	47	37,6%	37,6%
	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ	26	20,8%	20,8%
	ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ	5	4,0%	4,0%
	ΑΛΛΟ	2	1,6%	1,6%
	ΟΛΟΙ	4	3,2%	3,2%
	ΚΑΝΕΝΑΣ	3	2,4%	2,4%
Total		125	100,0%	100,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

17. “Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις θα βοηθούσαν στη βελτίωση της ψυχικής υγείας των μαθητών στο σχολείο σας;”

Η δέκατη έβδομη ερώτηση αναφέρεται στο πρώτο ερευνητικό πρόβλημα το οποίο είναι τα προβλήματα που υπάρχουν στο μαθητικό δυναμικό της κάθε σχολικής μονάδας και ποιες προτάσεις προτιμώνται για την αντιμετώπιση τους . Διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου ερώτησης με την δυνατότητα παροχής προσωπικών απόψεων στην επιλογή “Άλλο”. Δυστυχώς μία από τις καταχωρήσεις διαγράφηκε από τα δεδομένα των απαντήσεων καθώς δεν ήταν σχετική με το ερώτημα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ως επικρατούσες απόψεις την “**Παροχή περισσότερων ψυχολογικών υπηρεσιών**” (43,5% , N=54) και την “**Ενίσχυση της εκπαίδευσης**

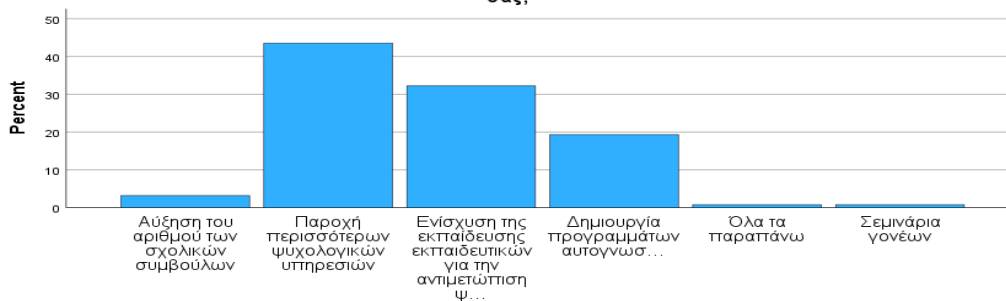
εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση ψυχολογικών θεμάτων” (32,3% , N=40). Παράλληλα , υπήρξε αρκετή συμμετοχή στην απάντηση “Δημιουργία προγραμμάτων αυτογνωσίας και αυτοβοήθειας”(19,4% , N=24) και πολύ μικρότερη στην “Αύξηση του αριθμού των σχολικών συμβούλων” (3,2% , N=4). Τέλος , δύο συμμετοχές ανέδειξαν δύο προσωπικές απόψεις : “Όλα τα παραπάνω” , “Σεμινάρια γονέων”. Συνεπώς , το δείγμα των εκπαιδευτικών μας αποδεικνύει την ανάγκη για περισσότερους ψυχολόγους στα σχολεία αλλά παράλληλα και την ένταξη επιμόρφωσης εκπαιδευτικών σχετικά με την διαχείριση παιδικής ψυχολογίας. (Πίνακας 2.17, Διάγραμμα 2.14)

[Πίνακας 2.17]

Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις θα βοηθούσαν στη βελτίωση της ψυχικής υγείας των μαθητών στο σχολείο σας;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αύξηση του αριθμού των σχολικών συμβούλων	4	3,2	3,2	3,2
	Παροχή περισσότερων ψυχολογικών υπηρεσιών	54	43,5	43,5	46,8
	Ενίσχυση της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση ψ...	40	32,3	32,3	79,0
	Δημιουργία προγραμμάτων αυτογνωσ...	24	19,4	19,4	98,4
	Όλα τα παραπάνω	1	,8	,8	99,2
	Σεμινάρια γονέων	1	,8	,8	100,0
	Total	124	100,0	100,0	

Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις θα βοηθούσαν στη βελτίωση της ψυχικής υγείας των μαθητών στο σχολείο σας;

Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις θα βοηθούσαν στη βελτίωση της ψυχικής υγείας των μαθητών στο σχολείο σας;

[Διάγραμμα 2.14]

18. **“Ποια από τις παρακάτω πρωτοβουλίες έχει αναλάβει το σχολείο σας για την ψυχική υγεία των μαθητών;”**

Η δέκατη όγδοη ερώτηση αναφέρεται στο πρώτο ερευνητικό ζήτημα καθώς οι συμμετέχοντες ρωτιούνται άμεσα για το ποιοι είναι οι μέθοδοι προστασίας της ψυχικής υγείας των μαθητών στον εργασιακό τους χώρο . Στην συγκεκριμένη ερώτηση αναζητούνται οι πρωτοβουλίες που έχουν λάβει χώρα σε κάθε εκπαιδευτική μονάδα που αφορούν περισσότερο εξωτερικούς παράγοντες (γονείς , εξωτερικές συνεργασίες κλπ.). Διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου ερώτησης με τη δυνατότητα τεσσάρων απαντήσεων- πρωτοβουλιών και ως πέμπτη επιλογή η έλλειψη οποιαδήποτε πρωτοβουλίας. Τα αποτελέσματα στον Πίνακα 2.18 & Διάγραμμα 2.15 έδειξαν πως το 40,8% των ερωτώμενων (N=51) δήλωσε πως **“Δεν παρέχονται”**. Το επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό (31,2% , N=39) δήλωσε πως υπάρχει **“Συνεργασία με εξωτερικούς φορείς (ψυχολόγοι, κέντρα ψυχικής υγείας)”** . Σε μικρότερα ποσοστά αναφέρονται η **“Διοργάνωση εκδηλώσεων/εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την ψυχική υγεία”** (12%, N=15) , η **“Ενημέρωση γονέων για την ψυχική υγεία”** (10,4% ,N=13) και , τέλος , η **“Εκπαίδευση εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση του άγχους”** (5,6% , N=7). Συμπερασματικά παρατηρείται ότι το 59,2% των συμμετεχόντων παρατηρεί μια προσπάθεια ενίσχυσης της ψυχικής υγείας των μαθητών με διάφορους τρόπους ενώ ένα σημαντικό ποσοστό του 40,8% δηλώνει έλλειψη προσπάθειας από την διοίκηση.

[Πίνακας 2.18]

Ποια από τις παρακάτω πρωτοβουλίες έχει αναλάβει το σχολείο σας για την ψυχική υγεία των μαθητών;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εκπαίδευση εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση του άγχους	7	5,6	5,6	5,6
	Ενημέρωση γονέων για την ψυχική υγεία	13	10,4	10,4	16,0
	Συνεργασία με εξωτερικούς φορείς (ψυχολόγοι, κέντρα ψυχικής υγείας)	39	31,2	31,2	47,2
	Διοργάνωση εκδηλώσεων/ εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την ψυχική υγεία	15	12,0	12,0	59,2
	Δεν παρέχονται	51	40,8	40,8	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.15]

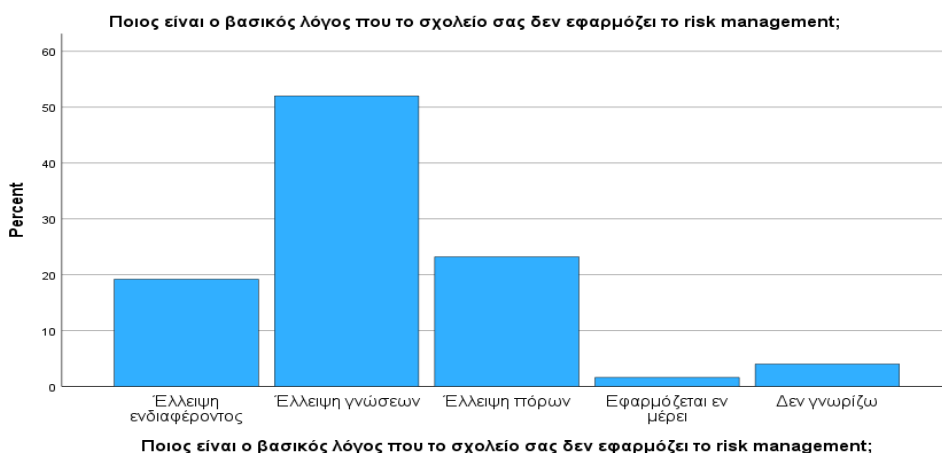
19. “Ποιος είναι ο βασικός λόγος που το σχολείο σας δεν εφαρμόζει το risk management;”

Η δέκατη ένατη ερώτηση αναφέρεται στο δεύτερο ερευνητικό ζήτημα το οποίο επισκοπεί την εξερεύνηση υπάρχουσών γνώσεων που έχουν οι εκπαιδευτικοί σχετικά με την διαχείριση κινδύνων. Επρόκειτο για μια ερώτηση κλειστού τύπου καθώς το περιεχόμενο της είναι γενικό αλλά οι επιλογές που δίνονται κατευθύνουν τους συμμετέχοντες προς μια νοητική πορεία για την επιλογή της απάντησης τους. Ενώ οι επιλογές είναι τρεις δίνεται και μια τέταρτη επιλογή “Άλλο” της οποίας οι καταχωρήσεις κατηγοριοποιήθηκαν και κωδικοποιήθηκαν για τις ανάγκες της στατιστικής ανάλυσης. Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων (52% , N=65) δήλωσε πως ο βασικός λόγος είναι η “**Έλλειψη γνώσεων**” ενώ οι επόμενες απαντήσεις δηλώνουν ότι ευθύνεται στην “**Έλλειψη πόρων**” (23,2% , N=29) και στην “**Έλλειψη ενδιαφέροντος**” (19,2% , N=24). Σε μικρότερο μέρος δείγματος αναφέρεται η επιλογή “**Δεν γνωρίζω**”(4% , N=5) και η επιλογή “**Εφαρμόζεται εν μέρει**”(1,6% , N=2) . Σύμφωνα με τις απαντήσεις , ο λόγος που κρύβεται πίσω από την έλλειψη διαχείρισης κινδύνων στις εκπαιδευτικές μονάδες είναι ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν τι ακριβώς είναι και πως γίνεται. (Πίνακας 2.19, Διάγραμμα 2.16)

[Πίνακας 2.19]

Ποιος είναι ο βασικός λόγος που το σχολείο σας δεν εφαρμόζει το risk management;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Έλλειψη ενδιαφέροντος	24	19,2	19,2	19,2
Έλλειψη γνώσεων	65	52,0	52,0	71,2
Έλλειψη πόρων	29	23,2	23,2	94,4
Εφαρμόζεται εν μέρει	2	1,6	1,6	96,0
Δεν γνωρίζω	5	4,0	4,0	100,0
Total	125	100,0	100,0	

[Διάγραμμα 2.16]

20. “Ποια μέτρα ασφαλείας έχουν εφαρμοστεί στο σχολείο σας;”

Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου αναφέρεται στο πρώτο ερευνητικό ζήτημα που αφορά την ήδη υπάρχουσα εφαρμογή των μεθόδων σωματικής και ψυχικής προστασίας των μαθητών. Από τα αποτελέσματα (Πίνακας 2.20, Διάγραμμα 2.17) της συγκεκριμένης ερώτησης θα μπορούσαμε να αντλήσουμε συμπεράσματα για το ποιες είναι οι προτεραιότητες που τίθενται στις εκπαιδευτικές μονάδες σχετικά με το ερευνητικό πρόβλημα. Διατυπώθηκε σε μορφή κλειστού τύπου ερώτησης με πέντε επιλογές-απαντήσεις και με επιλογή μίας απάντησης για να αποκαλυφθεί σε κάθε συμμετοχή η προτεραιότητα ασφάλειας στον εκάστοτε χώρο εργασίας. Παρατηρείται μονόδρομη επιλογή απάντησης καθώς το 70,6% (N=88) επέλεξε την “**Πυρασφάλεια**”. Σε πολύ μικρότερα ποσοστά ακολουθούν οι επιλογές “**Ασφάλεια από ατυχήματα**” (13,6% , N=17) , “**Ασφάλεια από εισβολείς**” και “**Ασφάλεια από κλοπές**” (5,6% , N=7) , και τελευταία η “**Προστασία ψυχικής υγείας**” (4,8% , N=6). Συμπερασματικά , το μεγαλύτερο σύνολο του δείγματος απέδειξε ότι η εκπαιδευτική διοίκηση επικεντρώνεται σχεδόν αποκλειστικά στην προστασία φυσικών κινδύνων στην εκπαίδευση και συγκεκριμένα από πυρκαγιές παρά σε οποιονδήποτε άλλον κίνδυνο.

[Πίνακας 2.20]

Ποια μέτρα ασφαλείας έχουν εφαρμοστεί στο σχολείο σας;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πυρασφάλεια	88	70,4	70,4	70,4
	Ασφάλεια από εισβολείς	7	5,6	5,6	76,0
	Ασφάλεια από ατυχήματα	17	13,6	13,6	89,6
	Ασφάλεια από κλοπές	7	5,6	5,6	95,2
	Προστασία ψυχικής υγείας	6	4,8	4,8	100,0
	Total	125	100,0	100,0	

Ποια μέτρα ασφαλείας έχουν εφαρμοστεί στο σχολείο σας;

[Διάγραμμα 2.17]

Υποενότητα 3.3: Ανάλυση ευρημάτων

3.3.1 Συμπεράσματα-Ανάλυση

Η παρούσα μελέτη επιχείρησε να συμβάλει στην διερεύνηση των αντιλήψεων και των στάσεων των εκπαιδευτικών σε σχέση με την αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα , το περιεχόμενο των ερωτήσεων αφορά τις γνώσεις που μπορεί να κατέχουν ή να μην κατέχουν οι εκπαιδευτικοί αναφορικά με τα είδη των διαφορετικών και πολλαπλών κινδύνων σε μια εκπαιδευτική επιχείρηση , την εξέταση των προγραμματισμένων ενεργειών για την ενίσχυση της σωματικής και ψυχικής προστασίας των μαθητών από τους αντίστοιχους εκπαιδευτικούς και την αντίστοιχη διοίκηση , την ανάδειξη ελλείψεων στην σχολική διοίκηση που καθιστά το εκπαιδευτικό περιβάλλον αθωράκιστο από τα προβλήματα που μπορεί να δημιουργηθούν , και , τέλος, τον καθορισμό των ψυχολογικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές μαζί με τους υπάρχοντες τρόπους αντιμετώπισης. Σε αυτό το σημείο της ανάλυσης θεωρείται αξιοσημείωτο να παραθέσουμε ένα κομμάτι της έρευνας από Καραθάνο (2006) όπου βρέθηκε ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων σχολικών μονάδων σε περίοδο αντιμετώπισης σχολικών κρίσεων, λίγες εξ' αυτών διέθεταν ολοκληρωμένο σχέδιο ενώ σύμφωνα με μία πιο πρόσφατη έρευνα από Τζιώτα(2022) το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων θεωρεί πως το νηπιαγωγείο στο οποίο εργάζονται δεν τους διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους για την αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων. Η παρούσα έρευνα στοχεύει να αναδείξει τι έχει αλλάξει από εκείνη τη περίοδο έως σήμερα .

3.3.2 Απάντηση πρώτου ερευνητικού ζητήματος : Ποιοι είναι οι μέθοδοι προστασίας της ψυχικής και σωματικής ασφάλειας των μαθητών;

Στο συγκεκριμένο ερευνητικό ζήτημα περιλαμβάνονται οι ισχυρισμοί και οι στάσεις των ερωτώμενων σχετικά με τις στρατηγικές που εφαρμόζονται για την προστασία της ψυχολογικής ευεξίας και σωματικής ακεραιότητας των μαθητών καθημερινά στο σχολικό προαύλιο . Όσον αφορά τα μέτρα ασφάλειας που έχουν παρθεί στις εκπαιδευτικές μονάδες παρατηρείται έλλειψη στην πλήρη ανίχνευση και ανάλυση των προβλημάτων που θέτουν σε κίνδυνο μια εκπαιδευτική μονάδα καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων ανέδειξε ως βασικότερο μέτρο

ασφάλειας την προστασία και πρόσληψη κατά των πυρκαγιών αφήνοντας σε δεύτερη προτεραιότητα την πρόληψη ατυχημάτων , την αντιμετώπιση εξωσχολικών επιθέσεων , την προστασία από πιθανές κλοπές εντός σχολικού ωραρίου και την προστασία της ψυχικής υγείας των μαθητών.

Όσον αφορά την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με τις γνώσεις τους για παροχή πρώτων βοηθειών σχεδόν οι μισοί εκπαιδευτικοί της έρευνας δεν έχουν λάβει κάποια πιστοποιημένη εκπαίδευση , γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός εκπαιδευτικών μονάδων εκ των οποίων η διοίκηση δεν έχει προβλέψει κάποιο σχέδιο ή πλάνο δράσης και αντιμετώπισης απροσδόκητων σωματικών κινδύνων . Κατανοούμε ότι η ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα βρίσκεται απροετοίμαστη μπροστά σε απρόοπτα τυχαία ή σκόπιμα περιστατικά κινδύνου πέρα από τον κίνδυνο πυρκαγιάς. Η ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών ,επίσης, πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα, με την ύπαρξη προγραμμάτων και υπηρεσιών ψυχολογικής υποστήριξης στα σχολεία και τη διεξαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων που να ενισχύουν τις δεξιότητες διαχείρισης του στρες και των συναισθημάτων των μαθητών.

Όσον αφορά τα υπάρχοντα προγράμματα για την ψυχική ενίσχυση των μαθητών τα αποτελέσματα μας δείχνουν τους ανασταλτικούς παράγοντες που εμποδίζουν την περαιτέρω εξέλιξη ή την δημιουργία τους στην σχολική πραγματικότητα. Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα, οι περισσότεροι προσπαθούν άτυπα να υποστηρίξουν τους μαθητές τους σε ψυχολογικά θέματα, ωστόσο, ένα σημαντικό ποσοστό αναφέρει ότι δεν δίνεται προτεραιότητα σε αυτές τις πτυχές σε όλες τις εκπαιδευτικές μονάδες. Οι εκπαιδευτικοί νιώθουν ότι δεν διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις και την επαρκή επιμόρφωση για να βοηθήσουν τους μαθητές σε θέματα ψυχολογικών προβλημάτων. Αναφέρεται επίσης έλλειψη απαραίτητων υλικών και άυλων πόρων στα σχολεία. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η συχνή προγραμματισμένη ψυχική υποστήριξη δεν παρέχεται σε πολλές περιπτώσεις. Αντ' αυτού, είναι συχνά οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς που αναλαμβάνουν τον ρόλο των κύριων υπευθύνων στην αντιμετώπιση ψυχολογικών θεμάτων, με την παρουσία ειδικού- ψυχολόγου να είναι ελάχιστη.

Συνολικά, η ανάπτυξη και η εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων προστασίας αποτελεί έναν κρίσιμο παράγοντα για τη διασφάλιση της ευημερίας των μαθητών στο εκπαιδευτικό

περιβάλλον. Στα θετικά αποτελέσματα, η πλειονότητα του δείγματος ανέφερε ότι παρατηρεί την εφαρμογή επιπρόσθετων πρωτοβουλιών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σεμιναρίων και ενημερώσεων που στοχεύουν στη ψυχική ενίσχυση των μαθητών, από τη διοίκηση του κάθε σχολείου. Ωστόσο, το υπόλοιπο του δείγματος δεν αναφέρει παρόμοια ενίσχυση. Σχετικά με τις προτάσεις που προέκυψαν από τους συμμετέχοντες, υποστηρίχθηκε ομόφωνα η ένταξη περισσότερων ψυχολόγων στα σχολεία, καθώς και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με τη διαχείριση παιδικής ψυχολογίας.

3.3.3 Απάντηση δεύτερου ερευνητικού ζητήματος : *Τι γνώσεις έχουν οι εκπαιδευτικοί όσον αφορά την διαχείριση κινδύνων;*

Στο εν λόγω μέρος, τα ευρήματα θα επισημάνουν τη σημασία της κατοχής γνώσεων από τους εκπαιδευτικούς σχετικά με τη διαχείριση κινδύνων και κρίσεων στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Η ικανότητα να αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά προβλήματα που θέτουν σε κίνδυνο τους μαθητές απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες σχετικά με την αναγνώριση των διαφόρων ειδών κινδύνων που μπορεί να εμφανιστούν στο εκπαιδευτικό περιβάλλον , στη διαχείριση κρίσιμων καταστάσεων και εκτάκτων περιστάσεων και δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας . Είναι συνετό να υπάρχει υποχρεωτική εκπαίδευση σε θέματα όπως η αντιμετώπιση τραυματισμών και ατυχημάτων ή εκπαίδευση σε πρώτες βοήθειες. Δυστυχώς, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών γνώριζαν ελάχιστα ή καθόλου την έννοια της "Risk Management". Μάλιστα, σε μια επόμενη ερώτηση σχετικά με την αιτία πίσω από την έλλειψη συγκροτημένου πλάνου αντιμετώπισης σχολικών κινδύνων οι περισσότεροι επιβεβαίωσαν ότι υπάρχει έλλειψη γνώσεων σχετικά με το θέμα, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι η έλλειψη γνώσεων και κατανόησης μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ασφάλεια και την ευημερία των μαθητών. Έτσι , το επόμενο θέμα προς αναζήτηση αφορά τους λόγους έλλειψης εκπαίδευσής και επιμόρφωσης στον εκπαιδευτικό χώρο.

Οι απαντήσεις δείχνουν πως η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών προτιμά την επιμόρφωση για την ενίσχυση δεξιοτήτων μέσα από εξωτερικούς οργανισμούς και μέσα από προσωπική τους πρωτοβουλία. Η επιμόρφωση μπορεί να περιλαμβάνει εκπαιδευτικά σεμινάρια, κατευθυντήριες οδηγίες και προγράμματα επιμόρφωσης που παρέχονται από ειδικούς στην ασφάλεια και τη διαχείριση κινδύνων, καθώς και διαδικτυακούς πόρους όπως εγχειρίδια, ιστοσελίδες και ηλεκτρονικά μαθήματα. Κατανοείται πως δεν αποτελεί προτεραιότητα σε μεγάλο αριθμό

εκπαιδευτικών μονάδων η προετοιμασία και η εκπαίδευση του προσωπικού για οποιαδήποτε αντιμετώπιση κινδύνου.

3.3.4 Απάντηση τρίτου ερευνητικού ζητήματος : *Ποιες είναι οι προκλήσεις που καθιστούν την εισαγωγή του risk management απαραίτητη στα σχολεία;*

Η εισαγωγή του risk management στα σχολεία είναι απαραίτητη λόγω των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, οι κύριες πηγές κινδύνου που επηρεάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία είναι ψυχολογικής φύσεως. Πιο συγκεκριμένα οι πιο δημοφιλείς απαντήσεις ήταν ο σχολικός εκφοβισμός και οι διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών. Επιπλέον, παρατηρήθηκε μεγάλος αριθμός απαντήσεων που υπογράμμισαν τον κίνδυνο πίεσης και επιβάρυνσης της ψυχικής υγείας λόγω τοξικών συμπεριφορών εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος, καθώς και προβλήματα στη διαχείριση μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Ωστόσο, αποδείχθηκε να δίνεται μεγαλύτερη προτεραιότητα στην πρόληψη τραυματισμών και ατυχημάτων. Έτσι, καταλήγουμε στο γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν την κρισιμότητα της προσοχής προς τους ψυχολογικούς κινδύνους αλλά οι ίδιοι επί τω έργω δηλώνουν να προσέχουν περισσότερο τους σωματικούς κινδύνους. Η έρευνα αναδεικνύει την επείγουσα ανάγκη για την παροχή δομημένης ψυχολογικής υποστήριξης στους μαθητές και, ταυτόχρονα, δημιουργίας ενός πλάνου πρόληψης τραυματισμών. Υπάρχει η πιθανότητα οι μαθητές να μην είναι σε θέση να διαχειριστούν τις μεταξύ τους επαφές, να αντιμετωπίσουν καταπιεσμένα συναισθήματα και να μην είναι σε θέση να κατανοήσουν επαρκώς τις μαθησιακές τους ανάγκες. Επιπλέον, η έλλειψη ψυχολογικής υποστήριξης τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς αποτελεί μια σοβαρή πρόκληση. Οι εκπαιδευτικοί επισημαίνουν τον κίνδυνο της υπερκόπωσης και του άγχους λόγω του υπερβολικού φόρτου εργασίας και των πιέσεων που αντιμετωπίζουν. Συνεπώς, η ανάγκη για εφαρμογή μέτρων risk management είναι επιτακτική προκειμένου να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις και να διασφαλιστεί η ασφάλεια και η ευημερία όλων των εμπλεκόμενων στο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

3.3.5 Απάντηση τέταρτου ερευνητικού ζητήματος : Ποιες είναι οι ψυχολογικές δυσκολίες των εκπαιδευτικών στα σχολεία και ποιοι οι τρόποι διαχείρισης από κάθε σχολική μονάδα;

Η εκτέλεση της εκπαιδευτικής διαδικασίας συχνά συνδέεται με πολλαπλές προκλήσεις, όπως οι ψυχολογικές δυσκολίες που βιώνουν παράλληλα με τους μαθητές και οι εκπαιδευτικοί. Μέσα από την εξέταση των παρακάτω ερωτημάτων και απαντήσεων, μπορούμε να αναδείξουμε τη σημασία της ψυχολογικής υποστήριξης στο σχολικό περιβάλλον και τη σημασία της δημιουργίας προγραμμάτων και πολιτικών που θα αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά αυτές τις προκλήσεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι εκπαιδευτικοί συχνά αντιμετωπίζουν ψυχολογικές προκλήσεις λόγω του υψηλού επιπέδου αγχώδους και της ψυχολογικής πίεσης που σχετίζεται με τα πολλαπλά καθήκοντα και τον φόρτο εργασίας που φέρουν.

Επιπλέον, η έλλειψη πόρων και υποστήριξης από τη σχολική διοίκηση μπορεί να επιδεινώσει αυτές τις δυσκολίες. Η επίλυση των συγκεκριμένων προβλημάτων προϋποθέτει οι σχολικές μονάδες να παρέχουν στους εκπαιδευτικούς την απαραίτητη ψυχολογική υποστήριξη. Αναλυτικά, μια τέτοια κίνηση μπορεί να περιλαμβάνει την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών ψυχολογικής υγείας, όπως συνεδρίες θεραπείας και συμβουλευτικής, καθώς και τη δημιουργία προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενημέρωσης για την αντιμετώπιση του άγχους και της στρες. Συγχρόνως, υπήρξαν προτάσεις για τη διεξαγωγή σεμιναρίων που θα εστιάζουν στην εφηβική και παιδική ψυχολογία, μια πρωτοβουλία που αναμένεται να προσφέρει στους εκπαιδευτικούς μεγαλύτερη εμπιστοσύνη και σταθερότητα. Επίσης, από τις μαρτυρίες τους αναδείχθηκε η σημασία που πρέπει να δίνουν οι εκπαιδευτικές μονάδες στην ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών και την παροχή της απαραίτητης υποστήριξης και των απαιτούμενων πόρων για την αντιμετώπιση των προκλήσεων. Παρ' όλα αυτά, στην παρούσα κατάσταση, η εφαρμογή αυτής της προσέγγισης δεν είναι πάντα εμφανής, με πολλούς εκπαιδευτικούς να βασίζονται κυρίως σε ασκήσεις και χαλάρωση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, χωρίς να λαμβάνουν την απαραίτητη υποστήριξη από τη διοίκηση.

Επίλογος

Ολοκληρώνοντας την έρευνα , τα ευρήματα δείχνουν ότι ο τομέας της εκπαίδευσης αντιμετωπίζει περισσότερα προβλήματα. σε σύγκριση με αυτά που αντιμετωπίζονται επί του παρόντος. Χωρίς την κατάλληλη καθοδήγηση και εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, το σχολικό περιβάλλον γίνεται ένας επισφαλής χώρος. Από την απειλή του σχολικού εκφοβισμού και των τοξικών διαπροσωπικών σχέσεων μέχρι το υπερβολικό φόρτο εργασίας και την έλλειψη υποστήριξης προς τους εκπαιδευτικούς, οι προκλήσεις είναι ποικίλες και πολυσύνθετες. Η τρέχουσα έρευνα έχει αποκαλύψει ότι πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν διαθέτουν ομάδες διαχείρισης που είναι ειδικά υπεύθυνες για την πρόληψη και τη διαχείριση κινδύνων. Η εισαγωγή πλάνων διαχείρισης κινδύνων είναι ζωτικής σημασίας για τη διαχείριση και την αντιμετώπιση των προκλήσεων, προστατεύοντας την ασφάλεια και την ευημερία των εμπλεκομένων. Στόχος πρέπει να είναι η αντιμετώπιση και η πρόληψη κάθε είδους κινδύνου που βλάπτουν ψυχικά και σωματικά το εκπαιδευτικό δυναμικό και το μαθητικό σύνολο.

Με τη σωστή συνδυασμένη προσέγγιση του risk management και της ψυχολογικής υποστήριξης, μπορούμε να διαμορφώσουμε ένα πιο ασφαλές, υγιές και φιλικό περιβάλλον εκπαίδευσης για όλους.

Προτάσεις

Στο πλαίσιο του υφιστάμενου ερευνητικού θέματος προκύπτουν αναγκαιότητες για την επιβολή στρατηγικών παρεμβάσεων στις εκπαιδευτικές μονάδες, με στόχο την αντιμετώπιση των αναφερομένων προβλημάτων και ελλείψεων. Παρακάτω, προτείνεται η εφαρμογή ορισμένων μέτρων και προγραμμάτων, τα οποία μπορούν να βελτιώσουν την ψυχολογική ευημερία και τη σωματική ακεραιότητα των παιδιών και των εκπαιδευτικών στο σχολικό περιβάλλον με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας.

Αρχικά, η ανάγκη για γνώσεις ηγεσίας σε έναν διευθυντή σχολείου αντανακλά τη φύση και τις απαιτήσεις της διοίκησης μιας εκπαιδευτικής μονάδας, η οποία σε πολλές περιπτώσεις λειτουργεί παρόμοια με μια επιχείρηση. Στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι ζωτικής σημασίας καθώς οι κίνδυνοι απειλούν την σωματική και ψυχική ασφάλεια παιδιών και όχι απώλειας κερδών. Ο διευθυντής πρέπει να διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στον οργανισμό, όχι μόνο στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και στην οργάνωση, τη διοίκηση, τον προϋπολογισμό, τις σχέσεις με τους γονείς, το προσωπικό, και την κοινότητα. Είναι απαραίτητη η εισαγωγή ενός συμβούλιου διοίκησης όπου σε συνεργασία με την διεύθυνση θα είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή μέτρων κατά των κινδύνων σε μια εκπαιδευτική επιχείρηση.

Οι γνώσεις ηγεσίας και διοίκησης δίνουν σε αυτή την θέση αρμοδιότητες όπως η οργανωτική ανάπτυξη της μονάδας, η δημιουργία και η εκτέλεση στρατηγικών σχεδίων, η σωστή και αποτελεσματική διαχείριση πόρων, η επαγγελματική ανάπτυξη του προσωπικού, η επίλυση διαφορών μεταξύ τους, και η προαγωγή της αποτελεσματικής επικοινωνίας των απασχολούμενων. Επίσης, η καλή ηγεσία συχνά συνδέεται με την εμπνευσμένη εκπαιδευτική πρακτική και την ανάπτυξη ενός θετικού σχολικού περιβάλλοντος.

Τέλος, η διαχείριση μιας σχολικής μονάδας συχνά περιλαμβάνει οικονομικές και διοικητικές αποφάσεις που απαιτούν την εφαρμογή βασικών αρχών διαχείρισης πόρων και οικονομικών γνώσεων. Άρα, οι γνώσεις ηγεσίας αποτελούν κρίσιμο εργαλείο για τον διευθυντή σχολείου προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Αναφορικά με τα μέτρα ασφαλείας, προτείνονται παρακάτω τα εξής μέτρα Διαχείρισης και Πρόληψης Φυσικών και Σωματικών Κινδύνων στα σχολεία :

- ❑ Δημιουργία ομάδας προσωπικού για παρακολούθηση και επιβεβαίωση της ταυτότητας των ατόμων που εισέρχονται σε σχολικό έδαφος.
- ❑ Δημιουργία συνεχόμενων και βραχυπρόθεσμων εφημεριών ολόκληρου του προσωπικού με στόχο την διαρκή επιτήρηση των μαθητών που υπάρχουν στο σχολικό προαύλιο σε κάθε πλευρά του κτιρίου.
- ❑ Πλήρης επιμόρφωση του προσωπικού και των εκπαιδευτικών για την διαχείριση κρίσιμων καταστάσεων(πχ. Ύπαρξη ενός πλάνου οδηγιών και προτάσεων για τους τρόπους διαχείρισης και προστασίας των μαθητών σε περίπτωση φωτιάς , σεισμού , πυρκαγιάς κλπ.) με εκπαιδευτικά σεμινάρια οργανωμένα από την διοίκηση πριν γίνει η πρόσληψη τους από την εκπαιδευτική μονάδα.
- ❑ Υποχρεωτική παρακολούθηση σεμιναρίου πρώτων βοηθειών ως απαραίτητο προσόν πριν την πρόσληψη ή το διορισμό ενός εκπαιδευτικού σε σχολική μονάδα.
- ❑ Υποχρεωτική παρακολούθηση σεμιναρίου επιμόρφωσης ειδικής αγωγής ή μαθησιακών δυσκολιών ως απαραίτητο προσόν πριν την πρόσληψη ή το διορισμό ενός εκπαιδευτικού σε σχολική μονάδα.
- ❑ Οργάνωση προγραμμάτων ενημερώσεων από τη σχολική διοίκηση, τα οποία θα πραγματοποιούνται στην έναρξη της σχολικής χρονιάς. Αυτά τα προγράμματα θα αποτελούνται από κύκλους σεμιναρίων, τα οποία θα αναλύουν τη φύση και την αντιμετώπιση των κινδύνων που ενδέχεται να αντιμετωπίσει το εκπαιδευτικό προσωπικό.
- ❑ Οργάνωση ομάδας προσωπικού που θα είναι υπεύθυνοι για τη πρόληψη κινδύνων από φυσικά αίτια μέσα από συχνό έλεγχο των θεμελίων κτιριακής υποδομής , του ηλεκτρολογικού συστήματος του κτιρίου και της κατάλληλης θερμοκρασίας των τάξεων.

Αναφορικά με την οικονομική διαχείριση των εκπαιδευτικών μονάδων , προτείνονται τα εξής μέτρα Διαχείρισης και Πρόληψης Οικονομικών Κινδύνων στα σχολεία :

- ❑ Καταγραφή αρμοδιοτήτων της κάθε ειδίκευσης διδασκαλίας με σαφήνεια με σκοπό την αποφυγή υπερβολικού φόρτου εργασίας που οδηγεί τους διδάσκοντες σε υπερκόπωση και τον καθορισμό συγκεκριμένων προσδοκιών από την επίδοσή τους.
- ❑ Υποχρεωτικός καθορισμός διδακτικών στόχων από τους εκπαιδευτικούς στην έναρξη κάθε σχολικής χρονιάς, με την προσδοκία να επιτευχθούν μέχρι το τέλος της χρονιάς. Κατά το τέλος της χρονιάς, η απόδοσή τους θα αξιολογείται ετησίως από τη σχολική διοίκηση, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν έχουν επιτύχει τους ορισθέντες στόχους. Η αξιολόγηση αυτή θα καταγράφεται και θα αποστέλλεται στο Υπουργείο Παιδείας, το οποίο θα την εντάσσει στο μητρώο των εκπαιδευτικών. Μέσω αυτής της διαδικασίας, η σχολική διοίκηση επιτυγχάνει τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού προσωπικού που καθορίζει σαφείς προσδοκίες και όρια για το έργο που αναμένεται να παράγει, ενθαρρύνοντάς τους να προσπαθήσουν για την επαγγελματική τους πορεία. Παράλληλα η κατοχή θέσεων εργασίας θα εξαρτάται από το επίπεδο προσπάθειας κάθε εργαζόμενου και η διαδικασία πρόσληψης θα θεωρείται αξιοκρατική.
- ❑ Παροχή ίσων προνομίων των αναπληρωτών και των εκπαιδευτικών (πχ. Ημέρες άδειας, ευέλικτων ωρών εργασίας , ίση πρόσβαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα και σεμινάρια κλπ.)
- ❑ Αξιολόγηση του παρεχόμενου οικονομικού κεφαλαίου με ιεράρχηση προτεραιότητας, δίνοντας έμφαση στη σωματική ασφάλεια των μαθητών (πχ. Ανακαίνιση κτιριακών υποδομών) και αμέσως μετά στην ψυχική τους υγεία.

Αναφορικά με την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών , προτείνονται τα εξής μέτρα Διαχείρισης και Πρόληψης Ψυχολογικών Κινδύνων στα σχολεία :

- ❑ Οργάνωση σεμιναρίων σε συνεργασία με εξωτερικούς φορείς για την σωστή διαχείριση χρόνου και καταπολέμησης του άγχους εργασίας.
- ❑ Παροχή εκπαιδευτικών σεμιναρίων για την πλήρη χρήση της τεχνολογίας στην σχολική τάξη στοχεύοντας στην ενίσχυση των digital skills των εκπαιδευτικών.
- ❑ Οργάνωση σεμιναρίων από ειδικευμένους ψυχολόγους με σκοπό την παροχή γνώσεων για την σωστή διαχείριση έντονων και επιθετικών ψυχολογικών αντιδράσεων από παιδιά και εφήβους. Το αποτέλεσμα θα είναι η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των εκπαιδευτικών και συναισθήματος ευθύνης στην ψυχική προστασία των παιδιών.

- ❑ Δυνατότητα παροχής ατομικών συνεδρίων με τον/την ψυχολόγο του σχολείου για την επίλυση επαγγελματικών και προσωπικών θεμάτων.
- ❑ Δυνατότητα παροχής συμβουλευτικής σε θέματα που αφορούν τυχόν ανασφάλειες που μπορεί να υπάρχουν για την σωστή διαχείριση κινδύνων στην σχολική μονάδα.
- ❑ Οργάνωση σεμιναρίων σε συνεργασία με εξωτερικούς φορείς για την ενημέρωση και παροχή γνώσεων βασικών αρχών παιδικής και εφηβικής ψυχολογίας.

Αναφορικά με την ψυχική υγεία των μαθητών, προτείνονται τα εξής μέτρα Διαχείρισης και Πρόληψης Ψυχολογικών Κινδύνων στα σχολεία :

- ❑ Η μόνιμη παρουσία ενός σχολικού ψυχολόγου στη σχολική μονάδα είναι ουσιώδους σημασίας. Η επαγγελματική παρέμβαση του ψυχολόγου θεωρείται απαραίτητη για τη διασφάλιση μιας ομαλής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ως εκ τούτου, ο ρόλος του ψυχολόγου πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μόνιμος και ο ίδιος να θεωρείται μόνιμο μέλος του εκπαιδευτικού προσωπικού.
- ❑ Δημιουργία ενός οδηγού κανόνων συμπεριφοράς από την διοίκηση σε συνεργασία με τον/την σχολικό/ή ψυχολόγο για όλους τους μαθητές του ιδρύματος. Οι μαθητές πρέπει να είναι ενήμεροι για τις συνέπειες κάθε επιθετικής λεκτικής ή σωματικής πράξης που πραγματοποιούν και να αναλαμβάνουν την ευθύνη για τις πράξεις τους. Η βαρύτητα των συνεπειών καθορίζεται από τον βαθμό της ακατάλληλης για το σχολικό περιβάλλον συμπεριφορά τους.
- ❑ Οργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων για την καταπολέμηση ψυχολογικών πιέσεων και προβλημάτων.
- ❑ Παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών για διαφοροποιημένη διδασκαλία αναλόγως τις μαθησιακές ανάγκες κάθε παιδιού. Μέσω αυτής της προσέγγισης, κάθε μαθητής/τρια αισθάνεται ελεύθερος/η να εκφράσει τις αδυναμίες του/της στη μάθηση και να ζητήσει βοήθεια. Αυτό οδηγεί στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους και στην ανάπτυξη ενός θετικού συναισθήματος απέναντι στο σχολείο.
- ❑ Ανακαθορισμός των ευθυνών του εκπαιδευτικού προσωπικού στη σχολική μονάδα, συμπεριλαμβάνοντας μια επέκταση της υποχρεωτικής αναφοράς για την παρουσία οποιασδήποτε λεκτικής ή σωματικής παραβατικής συμπεριφοράς από τους μαθητές.

- Παροχή ελεύθερης ώρας μία φορά τον μήνα στο διδακτικό ωράριο κάθε σχολικού τμήματος με σκοπό την αναζωπύρωση σχέσεων μεταξύ των μαθητών και την εφαρμογή κοινωνικών εκδηλώσεων , ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων για τα παιδιά εντός της σχολικής κοινότητας.

Οι παραπάνω προτάσεις, παρά το γεγονός ότι φαίνεται να απαιτούν προσπάθεια και χρόνο για την επίτευξή τους, δεν είναι αδύνατο να υλοποιηθούν. Ωστόσο, η επιτυχής υλοποίησή τους προϋποθέτει την εφαρμογή μέτρων πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων εντός μιας σχολικής μονάδας. Είναι δεδομένο ότι οι κίνδυνοι αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι στην εκτέλεση ενός έργου. Επίσης , θεωρείται δεδομένο ότι η επίλυση τους είναι δυνατή και απαραίτητη για την δημιουργία ενός καινούριου εκπαιδευτικού συστήματος που θα χαρακτηρίζεται από συστηματική οργάνωση και εμπιστοσύνη προς την σχολική διοίκηση. Ως εκπαιδευτικοί, έχουμε την υποχρέωση να μην περιμένουμε τα παθήματα να γίνουν μαθήματα, ειδικά όταν πρόκειται για τις ζωές των παιδιών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΊΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❑ Αλεξανδρή, Β. (2016). Διαχείριση κινδύνου σε συστήματα πληροφορικής (Doctoral dissertation, University of Piraeus (Greece)).
- ❑ Αμαραντίδου, Σ. Α. (2010). Επαγγελματική εξουθένωση και επαγγελματική ικανοποίηση εκπαιδευτικών.
- ❑ Ανδρέου, Α., & Κουτούζης, Μ. (2002). Ο θεσμός των αναπληρωτών εκπαιδευτικών της δημόσιας εκπαίδευσης. Επαγγελματική εξέλιξη και εργασιακή κατάσταση. Ενημέρωση, 87. ΙΝΕ/ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ
- ❑ Αρτινοπούλου, Β. (2010). Η Σχολική διαμεσολάβηση. Εκπαιδύοντας τους μαθητές στη διαχείριση της βίας και του εκφοβισμού. Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη
- ❑ Βαβλιάκη, Χ. (2022). Παράγοντες επαγγελματικού στρες των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έρευνα σε εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Κεντρικής Μακεδονίας.
- ❑ Βαρνάβα-Σκούρα, Τ., Γιαλαμάς, Β., Ραγκούση, Μ., & Σφυροέρα, Μ. (2022.). Διδάσκοντας εξ αποστάσεως στον καιρό της πανδημίας COVID-19, εμπειρίες εκπαιδευτικών. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ.
- ❑ Βασιλοπούλου, Σ. (2023) Ανάλυση και Διαχείριση Κινδύνων στον Τραπεζικό Τομέα.
- ❑ Βεργίδου, Α. (2022). Ηγεσία, σχολική κουλτούρα και κοινότητες μάθησης στα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας: ο ρόλος των εκπαιδευτικών (Doctoral dissertation, Πανεπιστήμιο Πατρών. Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών. Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία).
- ❑ Βογιατζή, Κ. (2020) Ασφάλεια και Διαχείριση Κινδύνου σε Σχολικές μονάδες: Μελέτη περίπτωσης σε σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Έβρου.
- ❑ Βογιατζή, Χ. (2016). Διερεύνηση μετατροπής υφιστάμενων σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε κτίρια σχεδόν μηδενικής ενεργειακής κατανάλωσης.
- ❑ Γαλανάκη, Ε., (2015). Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη Παιδιών και Εφήβων σε συνθήκες οικονομικής κρίσης. Οδηγίες για γονείς. Αθήνα: ΕΚΠΑ, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εργαστήριο Ψυχολογίας.
- ❑ Γεωργοπούλου, Β. (2010). Κίνδυνος αγοράς: κεφαλαιακές απαιτήσεις και η διαχείριση του από τα τραπεζικά ιδρύματα.
- ❑ Γιαννοπούλου Ι., (2019). Το Σχολείο: Τόπος Δοκιμασίας και Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής των Μαθητών. Περιοδικό ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ 56, 1-7, 2019.
- ❑ Γκίλιας, Θ. Προοπτικές ψηφιακού μετασχηματισμού και εφαρμογή ψηφιακής καινοτομίας στον ξενοδοχειακό κλάδο_ Η περίπτωση της αγοράς της Θεσσαλονίκης.
- ❑ Γκούσιου, Δ. (2021). Απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε μαθητές Δημοτικού.

- ❑ Γρόλλιος, Γ.(2012). “Η οικονομική, κοινωνική και πολιτική κρίση και οι κατευθύνσεις δράσης των ριζοσπαστών παιδαγωγών στην Ελλάδα”, 12ο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου.
- ❑ Διακάκης, Μ., Γράμπα, Α., & Κουμπαρούλη, Α. (2024). Διαχείριση κινδύνων και κρίσεων για την ασφάλεια και υγεία στις σχολικές–εκπαιδευτικές μονάδες.
- ❑ Διαμαντή, Π.(2019). ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ.
- ❑ Δόντσιος, Β. (2023). Διαχείριση Κινδύνων στη Διαδικασία Εκπαίδευσης Προσωπικού Μέσω της Τηλεργασίας (Doctoral dissertation, Δόντσιος, Βασίλειος).
- ❑ Δραγκόλας, Β. (2022). Παράγοντες που επηρεάζουν το βαθμό εξοικείωσης των εκπαιδευτικών στην ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Doctoral dissertation, University of Piraeus (Greece)).
- ❑ Ζαβλανός, Μ. (1999). Οργανωτική Συμπεριφορά. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλη
- ❑ Ζαγκότας, Β., & Φύκαρης, Ι. (2019). Δομική οριοθέτηση της έννοιας του «ρίσκου» στη διδασκαλία. Παιδαγωγική επιθεώρηση, 65.
- ❑ Ζαπράνης, Α. (2009). Διαχείριση χρηματοοικονομικών κινδύνων με το Matlab- Μια εφαρμοσμένη προσέγγιση. Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Θεσσαλονίκη.
- ❑ Ζιώγου, Α. Μ. (2019). Πιστωτικός κίνδυνος.
- ❑ Ζιωντάκη, Ζ. Β. (2014). Απόψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την οικονομική κρίση: οι επιπτώσεις της συρρίκνωσης των μισθών και των εκπαιδευτικών πόρων στο εκπαιδευτικό έργο (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).
- ❑ Θεοδωρακοπούλου, Μ. Ι. (2015). Διαχείριση κινδύνων σε δικτυοκεντρικά συστήματα. Μελέτη περίπτωσης: διαχείριση κινδύνων του δικτύου εργαστηρίων Πανεπιστημίου Πειραιώς (Doctoral dissertation, University of Piraeus (Greece)).
- ❑ Θεοδωρούδης, Π.(2023). Η διαδικασία από την παραγωγή στο ράφι του καταναλωτή.
- ❑ Καλογεροπούλου, Α. Κ. (2012). Κίνδυνος ρευστότητας (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).
- ❑ Καλύβα, Α. Π. (2023). Σχολικές υποδομές στην Ελλάδα (Master's thesis).
- ❑ Κανλή, Μ. (2022). Διαχείριση κινδύνου σε περίοδο χρηματοπιστωτικών κρίσεων.
- ❑ Καραθάνος, Δ. (2006). Διαχείριση κρίσεων στο σχολικό περιβάλλον, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος
- ❑ Καρβούνη, Μ. (2011). Η παγκόσμια οικονομική κρίση στην Ελλάδα και η παρέμβαση του ΔΝΤ.
- ❑ Κελπανίδης, Μ. (2012). Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης: θεωρίες και πραγματικότητα (6η εκδ.). Θεσσαλονίκη: Ζυγός
- ❑ Κοντιζάς, Ο. (2023). Οικονομική κρίση.
- ❑ Κορομηλάς, Β. (2022). Η εσωτερική αξιολόγηση της σχολικής μονάδας ως ένα εργαλείο ενδυνάμωσης της αυτονομίας της. Διερεύνηση απόψεων διευθυντών/ντριών Α/θμιας Εκπαίδευσης Β'Αθήνας.

- ❑ Κουρουτάκης, Α. (2021) Οι επιπτώσεις των περιοριστικών μέτρων COVID-19 στα δικαιώματα του παιδιού. UNICEF.
- ❑ Κριμιτζάς, Α., & Βεκύρη, Ι. (2022). Απόψεις καθηγητών/τριών Βιολογίας που εργάζονται σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα για τη χρήση και τα εμπόδια της αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Βιολογίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση, 0507-0518.
- ❑ Κωνσταντίνος Αρτίκης, Παναγιώτης Αρτίκης, 2010, Στοχαστικά μοντέλα Διοικητικής Κινδύνου
- ❑ Μαρίνου, Μ. (2023). Οι απόψεις των αναπληρωτών εκπαιδευτικών για τις παιδαγωγικές επιπτώσεις της εργασιακής επισφάλειας που βιώνουν.
- ❑ Μέτσιο, Μ. Α. (2020). Διαχείριση Κινδύνων στο Τραπεζικό Σύστημα.
- ❑ Μουλέλης, Η. (2015). Στάσεις και αντιλήψεις εκπαιδευτικών για τη διαχείριση κρίσεων σε σχολικές μονάδες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος
- ❑ Μουρλά, Β., & Νταναβάρα, Α. (2021). Οι σχέσεις των μαθητών πρωτοβάθμιας & δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τους συμμαθητές και τους δασκάλους τους και πώς αυτές επηρεάζουν την ψυχική υγεία και την ποιότητα ζωής τους.
- ❑ Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- ❑ Μπελεγγρή-Ρομπολή, Α., Μαρκάκη, Μ., Μαρίνος, Μ., Κρητικίδης, Γ. (2015). Συνοπτικά αποτελέσματα της έρευνας "Ανεργία και Εμβάθυνση της Κρίσης: 2008-2014"
- ❑ Μπελογιάννη, Μ. Π. (2009). Δρομολογώντας το ασφαλές σχολείο. The Greek Review of Social Research, 175-200.
- ❑ Νικολάου, Σ. (2004). Η Βία, η Επιθετική Συμπεριφορά και η Τηλεοπτική επίδραση. Εκπαίδευση & Επιστήμη 1: 74, 87
- ❑ Νοτιά, Π. (2017). Σύγχρονοι επιχειρηματικοί κίνδυνοι στον τραπεζικό τομέα σε περίοδο οικονομικής κρίσης και τρόποι αντιμετώπισής τους.
- ❑ Παπαβενετίου, Α. (2018). Διαχείριση Νομικού Κινδύνου (Θεωρία και Πράξη).
- ❑ Πελοπίδα, Ε. Π. (2016). Εταιρική διαχείριση κινδύνου (Doctoral dissertation, University of Piraeus (Greece)).
- ❑ Πλουμιστέα, Μ., & Κούβαρης, Θ. (2009). Risk Management: η διαχείριση κινδύνου στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα.
- ❑ Πράπας, Ι. (2021). Ο ρόλος των εκπαιδευτικών και των διευθυντών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης την περίοδο του ψηφιακού μετασχηματισμού και της τηλεεκπαίδευσης (Doctoral dissertation, University of Piraeus (Greece)).
- ❑ Ρούσος, Π. Τσαούσης, Γ (2011) Στατιστική στις επιστήμες της συμπεριφοράς με τη χρήση του SPSS, Αθήνα, εκδ τόπος
- ❑ Σαΐτη, Α. (2019). Στάσεις και αντιλήψεις των διευθυντών (-ριών) και εκπαιδευτικών για τη διαχείριση κινδύνων-κρίσεων στον εργασιακό χώρο των σχολικών μονάδων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας (Doctoral dissertation, Εθνικό και Καποδιστριακό

- Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Επιστημών Αγωγής. Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης. Τομέας Μαθηματικών και Πληροφορικής).
- ❑ Σαΐτη, Α., Σαΐτης, Χ., & Γουρναρόπουλος, Γ. (2008). «Στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τη διαχείριση κρίσεων στα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης», Πρακτικά του 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Ελλάδας, 5 έως 7 Δεκεμβρίου 2008, τόμος Β', σ. 344-354
 - ❑ Σάτκα, Ε. (2020). Σχολικός εκφοβισμός και οι επιπτώσεις του στην ψυχική υγεία των παιδιών.
 - ❑ Σκαρπινάκη, Ζ. Μ. (2022). Οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στη σχολική κοινότητα (Doctoral dissertation, University of Piraeus (Greece)).
 - ❑ Σκιαδά, Ι. (2014). Διαχείριση κινδύνων έργου: μελέτη περίπτωσης σε οπτική ίνα στο σπίτι (Doctoral dissertation, University of Piraeus (Greece)).
 - ❑ Σταυρόπουλος, Α. (2019) Αντιστάθμιση κινδύνου σε πολυεθνικές επιχειρήσεις.
 - ❑ Στέλιου, Σ. (2020). Η επίδραση διαφόρων τύπων ρίσκων στην κερδοφορία των φαρμακευτικών εταιρειών.
 - ❑ Στεργίου, Α. (2023). Ψηφιακή αφήγηση και εκπαίδευση: διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη συνεργασία τους με τους γονείς/κηδεμόνες των μαθητών/τριών, την περίοδο κρίσης της νόσου Covid-19.
 - ❑ Sygkouna, I., Kyriazoglou, C., & Kyriazoglou, J. (Eds.). (2007). ΠΡΟΤΥΠΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ (A Risk Management Standard). The Institute of Risk Management).
 - ❑ Τεγόπουλος & Φυτράκης (1993). Ελληνικό Λεξικό. Αθήνα.
 - ❑ Τέντζερη, Σ. (2020). Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη σχολική κοινότητα. Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
 - ❑ Τέντζερη, Σ. (2020). Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη σχολική κοινότητα
 - ❑ Τζιούρνα, Ε. (2019). Ποιότητα του σχολικού χώρου, επάρκεια και καταλληλότητα της υλικοτεχνικής υποδομής και το εκπαιδευτικό έργο (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).
 - ❑ Τζιώτα, Μ. (2022). Στάσεις και αντιλήψεις νηπιαγωγών για την αποτελεσματική διαχείριση κρίσεων και κινδύνων στα νηπιαγωγεία (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς).
 - ❑ Τριαντόπουλος, Χ. (2015). 'Είναι αλήθεια ότι τα χρήματα που δανείστηκε η Ελλάδα προορίζονται αποκλειστικά για την αποπληρωμή προηγούμενων χρεών και τη διάσωση των τραπεζών;'
 - ❑ Τρίγκα Ε. (2015). Ενδοσχολική βία και σχολικός εκφοβισμός: θεωρητικό πλαίσιο και Εκπαιδευτική παρέμβαση. Αθήνα : Παπαζήση
 - ❑ Τρουμπούνη, Ε. (2022). Μελέτη του φαινομένου της εργασιακής εξουθένωσης στους εκπαιδευτικούς οργανισμούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στον Ν. Αχαΐας κατά την περίοδο της πανδημίας.
 - ❑ Τρώντσιου, Χ. (2007). Στρατηγική διοίκηση και θεωρία σεναρίων.

- ❑ Τσαγκαλίδου, Κ.(2018). Οι απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη συμβολή της υλικοτεχνικής υποδομής της σχολικής μονάδας στην εύρυθμη λειτουργία του σχολείου
- ❑ Τσατσάκης, Α. (2023). Διαχείριση κρίσεων σε σχολικές μονάδες: οι απόψεις διευθυντών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- ❑ Τσιώρη, Α. (2022). Επαγγελματική εξουθένωση και εργασιακό άγχος εκπαιδευτικών δημοτικών σχολείων γενικής και ειδικής αγωγής: μια συγκριτική μελέτη.
- ❑ Φραγκουλάκης, Σ. (2019). Μέθοδοι ανάγνωσης βιωσιμότητας κρατικού χρέους: το Ελληνικό παράδειγμα.
- ❑ Φώτου, Π., (2017). Απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την ετοιμότητα του σχολείου τους σε περιπτώσεις διαχείρισης κρίσεων, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα
- ❑ Χάλαρη,Μ. (2017). Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ, ΝΟΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΣΤΟΝ ΛΟΓΟ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❑ Aliaga, M., & Gunderson, B. (2002). The FinTech Evolution and Its Effect on Traditional Banking in Africa—A Case of Zambia. *Open Journal of Business and Management*, 9(2).
- ❑ Bannister, J. E., & Bawcutt, P. A. (1981). *Practical Risk management*. Hyperion Books.
- ❑ Bond, L., Carlin, J. B., Thomas, L., Rubin, K., & Patton, G. (2001). Does Bullying Cause Emotional Problems? A Prospective Study of Young Teenagers. *British Medical Journal*, 323, 480-484
- ❑ Brock, S., Sandoval, J., & Lewis, S. (2005). Διαχείριση κρίσεων στο Σχολείο, εκδόσεις Τυπωθήτω, Γ.Δάρδανος, Αθήνα.
- ❑ Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., et al. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*, 395(10227), 912–920.
- ❑ Cefai, C., & Camilleri, L. (2015). A healthy start: promoting mental health and well-being in the early primary school years. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 20 (2), 133-152
- ❑ Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), 2003, “Enterprise Risk Management Framework”
- ❑ Crockford, G. N. (1982). The Bibliography and History of Risk Management: Some preliminary observations. *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and Practice*, 7(2), 169–179.

- ❑ Dahiya, S., Khar, R.K. and Chhikara, A., 2009. Opportunities, Challenges And Benefits of using HACCP as a Quality Risk Management Tool in the Pharmaceutical Industry. *Quality Assurance Journal*, 12(2), 95-104.
- ❑ Deloach, J. W. (2000). *Enterprise-wide risk management: strategies for linking risk and opportunity*. Financial Times Prentice Hall.
- ❑ Dionne, G. (2013). Risk management: History, definition, and critique. *Risk management and insurance review*, 16(2), 147-166.
- ❑ Dionne, G., Eeckhoudt, L. (1985). Self-Insurance, Self-Protection and Increased Risk Aversion, *Economics Letters*, 39-42.
- ❑ Ehrlich, J., Becker, G. (1972). Market Insurance, Self-Insurance and Self-Protection, *Journal of Political Economy* 80, 623-648.
- ❑ Froot, K. A. (2014, August 1). A framework for risk management. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/1994/11/a-framework-for-risk-management>
- ❑ Hanish, L. D., & Guerra, N. G. (2000). Children who get victimized at school: What is known? What can be done? *Professional School Counseling*, 4(2), 113.
- ❑ Harrington, S., & Niehaus, G. (2003). *Risk management and insurance*. McGraw-Hill/Irwin.
- ❑ Hawker, D. S. J. & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 441-455.
- ❑ Helou, M. E., Nabhani, M., & Bahous, R. (2016). Teachers' views on causes leading to their burnout. *School Leadership & Management*, 36(5), 551 - 567.
- ❑ Hunot, V., Churchill, R., Teixeira, V., & Silva de Lima, M. (2007). Psychological therapies for generalized anxiety disorder. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (12), CD001848
- ❑ Hunter, (1980). *Coping with uncertainty: Policy and politics in the National Health Service*.
- ❑ Hurrelmann, K., Rixius, N., Schirp, H. (2000). *Gegen Gewalt in der Schule*, Beltz
- ❑ Johnson, S., Cooper, C., Cartwright, S., Donald, I., Taylor, P., & Millet, C. (2005). The experience of work-related stress across occupations. *Journal of Managerial Psychology*, 20
- ❑ Jorion, P. (2009). Risk Management Lessons from the Credit Crisis. *European Financial Management*, 15(5), 923–933.
- ❑ Lincoln, Y. (2001) Varieties of Validity: Quality in a qualitative research. Στους J.Smart, & W. Tierney (Εκδο.) *Higher Education: Handbook of theory and research*. New York: Agathon Press.
- ❑ Lutzker, J. R. (2006). *Preventing violence: Research and evidence-based intervention strategies*. American Psychological Association.
- ❑ Mabeya, M. (2020). Distance Learning During COVID-19 Crisis: Primary and Secondary School Parents Experiences in Kenya. *East African Journal of Education Studies*, 2(1), 173-186.

- ❑ Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56, 227.
- ❑ McCarthy, C., Lambert, R., & Reiser, J. (2014). Vocational concerns of elementary teachers: stress, job satisfaction, and occupational commitment. *Journal of Employment Counseling*, 51, 59 – 74.
- ❑ Miller K.D., Waller H.G.(2003) “Scenarios, real options and integrated risk management”, *Long Range Planning*, Vol.36, 93-107.
- ❑ Peltier, T.R. (2004). Risk Analysis and Risk Management. *EDPACS*, 32, 1 - 17.
- ❑ Pendall, R., Foster, K. A., & Cowell, M. (2010). Resilience and regions: building understanding of the metaphor. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3, 71-84.
- ❑ Petit Larousse Illustre (1990). Paris: Librairie Larousse
- ❑ Sandle, T., 2018. Use of Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP) - Part 1: Assessing Microbiological Risks
- ❑ Seals, D. & Young, J., (2003). Bullying and victimization: prevalence and relationship to gender, grade level, ethnicity, self-esteem and depression. *Adolescence*, 38(152), 735-747.
- ❑ Seidman, S. A. & Zager, J. E.(1991). A study of coping behaviours and teacher burnout. *Work and Stress* 53, 205-216
- ❑ Shkëmbi, F., Melonashi, E., & Fanaj, N. (2015). Workplace Stress Among Teachers in Kosovo. *SAGE Open*, 1–8.
- ❑ Smith, P. K. (2000). Bullying and harassment in schools and the rights of children. *Children & Society*, 14, 294-303
- ❑ Solomon, L. J., & Rothblum, E. D. (1984). Academic Procrastination: Frequency and Cognitive-Behavioral Correlates. *Journal of Counseling Psychology*, 31(4), 503- 509
- ❑ Sondal, R., & Batra, S. (2020). Risk Management: Learning to Live with Crime.
- ❑ Tanaka, T. (2001). The Identity Formation of the Victim of Shunning. *School Psychology International*, 22, 463-476.
- ❑ Taylor, J. B. (2009). The financial Crisis and the policy responses: An empirical analysis of what went wrong.
- ❑ Văduva, S., Alistar, V.T., Thomas, A.R., Lupițu, C.D., & Neagoie, D.S. (2016). Management of Risks.
- ❑ Wei, Y., Tang, H. (2022). Digital Effectiveness in Video Conference Methods on Internet Learning Environments of Higher Education. *Journal of Mathematics* 2022, 1-6.
- ❑ Whalley, M., & Guzelian, C. (2016). *The legal risk management handbook: An international guide to protect your business from legal loss*. London, New York: Kogan Page Limited.
- ❑ Williams, K., Chambers, M., Logan, S., & Robinson, D. (1996). Association of common health symptoms with bullying in primary schoolchildren. *British Medical Journal*, 313, 17-19.

- Yang, X., Ge, C., Hu, B., Chi, I., & Wang, L. (2009). Relationship between quality of life and occupational stress among teachers. *Public Health*, 123, 750-755.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΥΠΟΥΡΓΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

- <https://www.minedu.gov.gr/news/56324-01-09-23-proslipseis-13-875-ekpaideftikon-protovathmias-kai-defterovathmias-ekpaidefsis-sti-geniki-ekpaidefsi-kai-sta-mousika-sxoleia-os-prosorinon-anapliroton-me-sxesi-ergasias-idiotikoy-dikaiou-orismenou-xronou-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/56318-01-09-23-proslipseis-5-142-melon-eidikoy-ekpaideftikoy-prosopikoy-eep-kai-eidikoy-voithitikoy-prosopikoy-evp-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/56325-01-09-23-proslipseis-9-336-ekpaideftikon-protovathmias-kai-defterovathmias-ekpaidefsis-stin-eidiki-agogi-kai-ekpaidefsi-os-prosorinon-anapliroton-me-sxesi-ergasias-idiotikoy-dikaiou-orismenou-xronou-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/56706-03-09-23-proslipseis-10-753-ekpaideftikon-protovathmias-kai-defterovathmias-ekpaidefsis-stin-eidiki-agogi-kai-ekpaidefsi-kai-stin-geniki-ekpaidefsi-os-prosorinon-anapliroton-me-sxesi-ergasias-idiotikoy-dikaiou-orismenou-xronou-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/56705-03-10-23-proslipseis-2-026-melon-eidikoy-ekpaideftikoy-prosopikoy-eep-kai-eidikoy-voithitikoy-prosopikoy-evp-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/56912-25-10-23-proslipseis-2-763-ekpaideftikon-protovathmias-kai-defterovathmias-ekpaidefsis-sti-geniki-ekpaidefsi-os-prosorinon-anapliroton-me-sxesi-ergasias-idiotikoy-dikaiou-orismenou-xronou-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/56981-02-11-23-proslipseis-222-melon-eep-evp-kai-ekpaideftikon-pe87-02-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/57040-08-11-23-proslipsi-110-ekpaideftikon-kladou-pe70-daskalon-os-prosorinon-anapliroton-plirous-orariou-me-sxesi-ergasias-idiotikoy-dikaiou-orismenou-xronou-gia-parallili-stiriksi-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024-vasei-eidikis-prokiryksis-kalypsis-leitourgikon-kenon-arthro-86-tou-n-4547-2018-a-102-opos-isxyei>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/57084-14-11-23-proslipseis-932-melon-eidikoy-ekpaideftikoy-prosopikoy-eep-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/57163-28-11-23-proslipseis-4-593-ekpaideftikon-protovathmias-kai-defterovathmias-ekpaidefsis-stin-eidiki-agogi-kai-ekpaidefsi-kai-stin-geniki-ekpaidefsi-os-prosorinon-anapliroton-me-sxesi-ergasias-idiotikoy-dikaiou-orismenou-xronou-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/57161-28-11-23-proslipseis-554-melon-eidikoy-ekpaideftikoy-prosopikoy-eep-kai-eidikoy-voithitikoy-prosopikoy-evp-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>

- <https://www.minedu.gov.gr/news/57392-21-12-23-proslipseis-252-melon-eep-evp-kai-ekpaideftikon-pe87-02-kai-te01-30-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/57423-28-12-23-proslipseis-521-ekpaideftikon-avathmias-kai-vvathmias-ekpaideftikon-stin-eidiki-agogi-kai-ekpaideftikon-kathos-kai-sti-geniki-ekpaideftikon-os-prosorinon-anapliroton-me-sxesi-ergasias-idiotikoy-dikaiou-orismenou-xronou-gia-to-sx-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/57613-29-01-24-proslipseis-904-ekpaideftikon-protovathmias-kai-defterovathmias-ekpaideftikon-stin-eidiki-agogi-kai-ekpaideftikon-kathos-kai-sti-geniki-ekpaideftikon-os-prosorinon-anapliroton-me-sxesi-ergasias-idiotikoy-dikaiou-orismenou-xronou-gia-to-didaktiko-etos-2023-2024>
- <https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2020/20200515-%CE%A6%CE%95%CE%9A1859-%CF%84%CE%92-15-05-2020-%CE%A3%CF%8D%CE%B3%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B7-%CE%B5%CE%BE-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CF%89%CF%82-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7.pdf>
- <https://www.minedu.gov.gr/news/55510-24-05-2023-neoi-3-449-monimoi-diorismoi-stin-ekpaideftikon>

/

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Διαχείριση Κινδύνων στην Εκπαίδευση: Ο Ρόλος των Εκπαιδευτικών στην Σωματική και Ψυχική Υγεία των

Μαθητών στην Ελληνική Εκπαιδευτική Κοινότητα

Αγαπητοί συνάδελφοι και συναδέλφισσες,
Ονομάζομαι Έλενα Μπέλλου, είμαι καθηγήτρια Αγγλικών, φοιτήτρια στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα "Οικονομικά της Εκπαίδευσης" και εργάζομαι σε

K-12 American international school.

Θα ήθελα να σας παρουσιάσω το ακόλουθο ερωτηματολόγιο, το οποίο αποτελεί σημαντικό μέρος της διπλωματικής μου διατριβής με τίτλο "

Διαχείριση Κινδύνων στην Εκπαίδευση: Ο Ρόλος των Εκπαιδευτικών στην Σωματική και Ψυχική Υγεία των Μαθητών στην Ελληνική Εκπαιδευτική Κοινότητα "

Στόχος αυτής της έρευνας είναι να αναδείξει την ανάγκη για αποτελεσματικότερη διαχείριση κινδύνων στον τομέα της εκπαίδευσης και να εστιάσει στη σημασία της ψυχικής υγείας των εκπαιδευτικών και των μαθητών. Μέσω της συμμετοχής σας σε αυτήν την έρευνα, θα βοηθήσετε στην κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η εκπαιδευτική κοινότητα και στην ανεύρεση δυνητικών λύσεων. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν τις απόψεις, τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις σας ως εκπαιδευτικοί και εκπαιδευόμενοι.

Στο συγκεκριμένο σημείο θα ήθελα να επισημάνω ότι το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και περιλαμβάνει ερωτήσεις κλειστού τύπου. Η συμμετοχή σας στο ερωτηματολόγιο αυτό θα συμβάλει στη συλλογή σημαντικών δεδομένων και θα με βοηθήσει ιδιαίτερα. Τα δεδομένα αυτά είναι απόρρητα και θα αξιοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την συνεισφορά σας σε αυτήν την ερευνητική προσπάθεια!

Με εκτίμηση Έλενα Μπέλλου

Για περαιτέρω ερωτήσεις/διευκρινήσεις : elena.bellou.23@gmail.com

1. Ηλικία *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

εώς 30 χρονών

30-45 χρονών

45-60 χρονών

άνω των 60 χρονών

Άλλο:

2. Φύλο *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

Γυναίκα

Άνδρας

Άλλο:

3. Επίπεδο Σπουδών *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

Απολυτήριο Λυκείου

ΑΕΙ/ΤΕΙ

Μεταπτυχιακός τίτλος

Διδακτορικός τίτλος

Άλλο:

4. Εργασιακό Περιβάλλον *

Στην επιλογή "Άλλο" προσθέστε οποιοδήποτε χώρο εργασίας αποκλειστικά στον εκπαιδευτικό τομέα.

Δημόσιο Σχολείο

Ιδιωτικό Εκπαιδευτήριο

Φροντιστήριο

Άλλο:

5. Βαθμίδα Εκπαίδευσης που εργάζεστε *

Πρωτοβάθμια (Νηπιαγωγείο)

Πρωτοβάθμια (Δημοτικό)

Δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο)

Δευτεροβάθμια (Λύκειο)

Άλλο:

6. Χρόνια* Προϋπηρεσίας στην Εκπαίδευση

Γράψτε ακριβώς τον αριθμό χρόνων

7. Οικογενειακή Κατάσταση *

Παντρεμένος/-η

Διαζευγμένος/-η

Χήρος/-α

Ελεύθερος/-η

Άλλο:

Ερωτήσεις σχετικά με εργασιακή εμπειρία

8. Γνώριζετε την έννοια του Risk Management και που χρησιμεύει? *

Πολύ Καλά

Καλά

Αρκετά

Λίγο

Καθόλου

9. Κατά την δική σας εμπειρία , ποιες είναι οι πηγές κινδύνου που αντιμετωπίζετε περισσότερο στην εκπαίδευση; (φυσικοί παράγοντες , ατυχήματα , bullying , καταθλιψη κλπ)

*

10. Στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε σας έχουν προσφέρει την δυνατότητα να συμμετάσχετε σε σεμινάριο πρώτων βοηθειών ; *

Ναι

Όχι

11. Ποια είναι η κύρια αιτία προβλημάτων που επηρεάζει την ψυχική υγεία των * εκπαιδευτικών;

Υπερφόρτωση εργασίας

Έλλειψη υποστήριξης από τη διοίκηση

Συνεχές άγχος και πίεση

Έλλειψη επαγγελματικής αναγνώρισης

Προβλήματα επικοινωνίας με τους συναδέλφους

Άλλο

12. Ποια από τις παρακάτω πηγές πληροφόρησης χρησιμοποιείτε για την ενημέρωσή σας σχετικά με τις μεθόδους διαχείρισης κινδύνων στα σχολεία ;

Εκπαιδευτικά σεμινάρια (εκτός εργασίας)

Εκπαιδευτικά σεμινάρια (διοργανωμένα απο την εργασία σας)

Εκπαιδευτικά βιβλία

Επιστημονικά άρθρα Ιστοσελίδες

Συναντήσεις με άλλους εκπαιδευτικούς

13. Ποια είναι η προτεραιότητά σας στη διαχείριση κινδύνων στην εκπαίδευση;

Πρόληψη ατυχημάτων και τραυματισμών

Προστασία της φυσικής ασφάλειας των μαθητών

Προστασία της ψυχολογικής ασφάλειας των μαθητών

Προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικότητας σας;

14. Ποια από τα παρακάτω θα θέλατε να λάβετε ως υποστήριξη από την εργασία σας;

Επιμόρφωση νέων εκπαιδευτικών μεθόδων

Εκπαίδευση επάνω στην παιδική και εφηβική ψυχολογία

Ψυχολογική υποστήριξη (πχ. ατομικές συνεδρίες με ψυχολόγους)

Ψηφιακή εκπαίδευση

15. Πως αντιμετωπίζετε το άγχος σας;

Με ψυχολογική υποστήριξη

Με άσκηση και χαλάρωση

Με φαρμακευτική αγωγή

16. Κατά πόσο μεγάλη προτεραιότητα θεωρείται η ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών στον χώρο εργασίας σας;

Πολύ Καλά

Καλά

Αρκετά

Λίγο

Καθόλου

17. Ποια μορφή υποστήριξης παρέχεται για την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε ;

Συμβουλευτική

Ψυχοθεραπεία

Ομαδικές συνεδρίες

Εκπαιδευτικά σεμινάρια

Δεν παρέχονται

18. Ποιος παράγοντας επηρεάζει την αποτελεσματική παροχή υποστήριξης για την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών;

Έλλειψη πόρων

Έλλειψη εκπαίδευσης του προσωπικού

Έλλειψη χρόνου

Έλλειψη υποστήριξης από τη διοίκηση

Άλλο

19. Κατά την γνώμη σας , ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο της ψυχικής προστασίας των μαθητών στην εκπαίδευση ;

Έλλειψη πόρων από το σχολείο (πχ. έλλειψη ψυχολόγου)

Έλλειψη εκπαίδευσης των καθηγητών σχετικά με την αντιμετώπιση προβλημάτων

Έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ μαθητών-καθηγητών

20. Πόσο συχνά παρέχεται υποστήριξη για την ψυχική υγεία των μαθητών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε ;

Ποτέ

Σπάνια

Συχνά

Πάντα

21. Ποια μορφή υποστήριξης παρέχεται για την ψυχική υγεία των μαθητών στο εκπαιδευτήριο που εργάζεστε ;

Ψυχολογική υποστήριξη

Σεμινάρια αντιμετώπισης στρες

Αθλητικές δραστηριότητες

Μουσικοθεραπεία

Δεν παρέχονται

22. Ποια από τις παρακάτω προκλήσεις αντιμετωπίζουν οι μαθητές στο σχολείο σας που επηρεάζουν περισσότερο την ψυχική τους υγεία;

Ακαδημαϊκή πίεση

Κοινωνική απομόνωση

Στρες από εξετάσεις

Λεκτικό ή σωματικό

Bullying από συμμαθητές / -ιες

Άλλο